МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра європейської економіки і бізнесу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	**Міжнародні економічні відносини**
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	**29 Міжнародні відносини**
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	**292 Міжнародні економічні відносини**

Форма навчання: заочна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: **«Міжнародна торгівля товарами: взаємодія України та ЄС»**

здобувача: Мороз Олександри Олександрівни

Науковий керівник: к.е.н., старший викладач, Мовсесян Арег Самвелович

_____

(підпис)

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувач кафедри: д.е.н., доцент, Федірко Олександр Анатолійович

_____

(підпис)

Київ 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КМР «КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра європейської економіки і бізнесу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	**Міжнародні економічні відносини**
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	**29 Міжнародні відносини**
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	**292 Міжнародні економічні відносини**

ПОГОДЖЕНО
Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

_____ Федірко О.А.

«____» _____ 20__ р.

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

_____ Федірко О.А.

«____» _____ 20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ
здобувачу вищої освіти __Мороз Олександрі Олександрівні__

заочної форми навчання

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи

на тему: «__Міжнародна торгівля товарами: взаємодія України та ЄС__»

Тему затверджено наказом ректора Університету від **«29» вересня 2022 р. № 1480-СГ**

Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах наукових публікацій, аналітичних звітів міжнародних організацій та офіційних статистичних даних.

_____

План кваліфікаційної магістерської роботи

Розділ 1	Теоретичні аспекти організації міжнародної торгівлі України з країнами Європейського Союзу
(термін подання – до 01.11)	
Розділ 2	Аналіз зовнішньої торгівлі товарами та послугами України з країнами Європейського Союзу

	(термін подання – до 01.12)
Розділ 3	Проблеми та перспективи розвитку міжнародної торгівлі України та Європейського Союзу
	(термін подання – до 30.12)
Об'єкт дослідження:	Процес розвитку міжнародної торгівлі товарами та послугами
Предмет дослідження:	Тренди, фактори та механізми розвитку міжнародної торгівлі товарами та послугами України та країнами Європейського Союзу
Мета кваліфікаційної магістерської роботи:	Теоретичне та практичне обґрунтування факторів і трендів міжнародної торгівлі товарами та послугами між Україною та країнами Європейського Союзу

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	- визначити поняття і сутність міжнародної торгівлі;
	- окреслити місце України в системі міжнародної торгівлі;
	- охарактеризувати чинники розвитку міжнародної торгівлі України та Європейського Союзу.
У розділі 2	- проаналізувати зовнішньоторговельний баланс та конкурентні позиції експорту України на ринку Європейського Союзу;
	- дослідити експортну стратегію України на ринку Європейського Союзу;
	- висвітлити структуру та географію імпорту товарів і послуг з Європейського Союзу.
У розділі 3	- виявити особливості торгівельних відносин України та Європейського Союзу в умовах війни;
	- оцінити перспективи торгівельної політики України та Європейського Союзу в умовах війни;
	- обґрунтувати шляхи підвищення конкурентоспроможності українських товаровиробників на європейському ринку.

Завдання підготував науковий керівник _____ **Мовсесян А.С.**
(підпис) *(ініціали, прізвище)*
«30» вересня 2022 р.

Завдання одержав студент _____ **Мороз О.О.**
(підпис) *(ініціали, прізвище)*
«30» вересня 2022 р.

Реферат

Кваліфікаційна магістерська робота містить 98 сторінок, 22 таблиць, 8 рисунків, список використаних джерел з 103 найменувань, додатки.

«Міжнародна торгівля товарами: взаємодія України та ЄС»

(назва кваліфікаційної магістерської роботи)

Об'єктом дослідження є процес розвитку міжнародної торгівлі товарами та послугами.

Предметом дослідження є тренди, фактори та механізми розвитку міжнародної торгівлі товарами та послугами України та країнами Європейського Союзу.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи – теоретичне та практичне обґрунтування факторів і трендів міжнародної торгівлі товарами та послугами між Україною та країнами Європейського Союзу.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких основних *завдань*:

– визначити поняття і сутність міжнародної торгівлі;

– окреслити місце України в системі міжнародної торгівлі;

– охарактеризувати чинники розвитку міжнародної торгівлі України та Європейського Союзу.

– проаналізувати зовнішньоторговельний баланс та конкурентні позиції експорту України на ринку Європейського Союзу;

– дослідити експортну стратегію України на ринку Європейського Союзу;

висвітлити структуру та географію імпорту товарів і послуг з Європейського Союзу.

– виявити особливості торгівельних відносин України та Європейського Союзу в умовах війни;

– оцінити перспективи торгівельної політики України та Європейського Союзу в умовах війни;

– обґрунтувати шляхи підвищення конкурентоспроможності українських товаровиробників на європейському ринку.

Практичне значення отриманих результатів. В даній роботі всебічно досліджується ринок міжнародної торгівлі товарами, що робить можливим розкрити і дослідити сутність міжнародної торгівлі, окреслити місце України в системі міжнародної торгівлі та

оцінити перспективи торгівельної політики України та Європейського Союзу.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи 2022.

Рік захисту роботи 2023.

Ключові слова: міжнародна торгівля, економічне регулювання, торгівельна політика, ЄС, експортна стратегія, Україна, імпорт, зовнішня торгівля товарами та послугами.

В і д г у к
про кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача факультету міжнародної економіки і менеджменту
освітньо-професійної програми «Міжнародні економічні відносини»

Мороз Олександрі Олександрівні

на тему: «Міжнародна торгівля товарами: взаємодія України та ЄС»

1. Актуальність теми: актуальність теми дослідження обумовлена інтенсифікованим та поглибленим процесом інтеграції України в ЄС, що за умов війни набуває унікальних та неповторних рис як в економічному співробітництві країн, так і в політичній площині.

2. Позитивні риси кваліфікаційної роботи: автором досліджено теоретичні аспекти організації міжнародної торгівлі України з країнами ЄС, проаналізовані показники їх зовнішньої торгівлі товарами та послугами, а також виявлені актуальні проблеми, що заважають піднести економічну співпрацю між державами на якісно новий рівень.

3. Наявність самостійних розробок автора: автором окреслено тенденції зміни показників зовнішньої торгівлі України з ЄС, в рамках чого визначено питому вагу ВВП, інфляції, ВВП на душу населення у зміні динаміки експорту та імпорту товарів та послуг.

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: автором визначені поняття і сутність міжнародної торгівлі, особливої уваги було приділено проблематиці та перспективам торгівельної політики України та Європейського Союзу в умовах війни.

5. Наявність недоліків: суттєвих недоліків в роботі автора не виявлено.

6. Загальна оцінка кваліфікаційної магістерської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: роботу допущено до захисту та оцінено у 48 балів.

Науковий керівник:

Старший викладач кафедри
європейської економіки і бізнесу,
доктор філософії — Мовсесян А. С.

_____
(підпис)

“17”січня 2023 р.

Рецензія

на кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача вищої освіти
Мороз Олександри Олександрівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема Міжнародна торгівля товарами: взаємодія України та ЄС

Актуальність теми кваліфікаційної роботи і доцільність її розроблення

Міжнародна тогрівля - це центральна ланка складної системи світогосподарських зв'язків, що об'єднує практично усі країни світу в єдину міжнародну економічну систему. Сьогодні, в часи російсько-української війни, розвиток міжнародної торгівлі України з ЄС є одним із найголовніших питань.

Якість проведеного дослідження

Під час виконання дипломної роботи проблему було розглянути в повному обсязі. Проведене дослідження дало змогу виявити, що найгострішими проблемами, що заважають підвищенню конкурентоспроможності України на європейському ринку є брак новітніх технологій, негармонізованість європейських та національних стандартів якості, не відповідність структури вітчизняного експорту і попиту європейських країн на сільськогосподарську продукцію.

Позитивні риси кваліфікаційної роботи

Позитивно слід оцінити проведене автором дослідження динаміки і структури міжнародної торгівлі України, та аналіз торговельних відносин України з ЄС в умовах війни.

Зауваження

Недоліки в дипломній роботі відсутні, так як вона написана на високому рівні.

Практична значимість висновків і рекомендацій

Робота має практичну цінність, що полягає в теоритичному та практичному обґрунтуванні факторів і трендів міжнародної торгівлі товарами та послугами між Україною та країнами Європейського Союзу.

Рецензент:

АТ "Ельворті"
директор фінансовий
(місце роботи та посада рецензента)

(науковий ступінь, учене звання (за наявності))

(Підпис) Нікітенко В.
(ПІБ)

Місце печатки організації, де працює рецензент

ЗМІСТ

ВСТУП 3

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ 5

1.1. Поняття і сутність міжнародної торгівлі 5

1.2. Місце України в системі міжнародної торгівлі 11

1.3. Чинники розвитку міжнародної торгівлі України та Європейського Союзу 20

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ ТА ПОСЛУГАМИ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ 30

2.1. Зовнішньоторговельний баланс та конкурентні позиції експорту України на ринку Європейського Союзу 30

2.2. Аналіз експортної стратегії України на ринку Європейського Союзу 39

2.3. Структура та географія імпорту товарів і послуг з Європейського Союзу . 49

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ 55

3.1. Особливості торгівельних відносин України та Європейського Союзу в умовах війни 55

3.2. Перспективи торговельної політики України та Європейського Союзу в умовах війни 66

3.3. Шляхи підвищення конкурентоспроможності українських товаровиробників на європейському ринку 79

ВИСНОВКИ **86**

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ **90**

ВСТУП

Міжнародна торгівля є одним з ключовим факторів розвитку економіки будь-якої країни. Розвиток міжнародної торгівлі не тільки гарантує зростання ВВП держави, доходності та прибутковості національних виробників товарів та послуг, а й демонструє ставлення світової спільноти до якості вітчизняної продукції, її місце в міжнародному обороті товарів та послуг, конкурентоспроможність як національних товаровиробників, так і економіки в цілому. У сучасних умовах розвитку міждержавного співробітництва та інтеграції України у світове господарство потужним чинником забезпечення макроекономічної рівноваги та підтримання зовнішньоекономічних відносин з іншими державами виступає міжнародна торгівля.

Міжнародна торгівля України є джерелом валютного забезпечення вітчизняної економіки, одним з визначальних напрямків економічного розвитку держави.

Актуальність обраної теми зумовлена тим, що міжнародна торгівля товарами України та Європейського Союзу дає великі можливості для становлення національної економіки та її розвитку, накопичення бюджету держави, що допомагає зберегти добробут нації. Міжнародна торгівля сприяє перерозподілу матеріальних благ на міждержавному рівні, сприяючи цим процесу формування товарно-грошових відносин, під посиленим впливом контактів із зовнішнім ринком. Також розвиток зовнішньої торгівлі України є актуальною проблемою в контексті російсько-української війни та кардинальних змін у структурі та географії експортно-імпортних процесів.

Об’єкт дослідження: процес розвитку міжнародної торгівлі товарами та послугами.

Предмет дослідження: тренди, фактори та механізми розвитку міжнародної торгівлі товарами та послугами України та країнами Європейського Союзу.

Мета кваліфікаційної магістерської роботи: теоретичне та практичне обґрунтування факторів і трендів міжнародної торгівлі товарами та послугами між Україною та країнами Європейського Союзу.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких основних **завдань:**

– визначити поняття і сутність міжнародної торгівлі;

– окреслити місце України в системі міжнародної торгівлі;

– охарактеризувати чинники розвитку міжнародної торгівлі України та Європейського Союзу.

– проаналізувати зовнішньоторговельний баланс та конкурентні позиції експорту України на ринку Європейського Союзу;

– дослідити експортну стратегію України на ринку Європейського Союзу;

висвітлити структуру та географію імпорту товарів і послуг з Європейського Союзу.

– виявити особливості торгівельних відносин України та Європейського Союзу в умовах війни;

– оцінити перспективи торгівельної політики України та Європейського Союзу в умовах війни;

– обґрунтувати шляхи підвищення конкурентоспроможності українських товаровиробників на європейському ринку.

Методологічну основу магістерської роботи становлять теорії та концепції міжнародної торгівлі та методів економічного регулювання міжнародної торгівлі, що сформувалися в системі наукових досліджень міжнародних економічних відносин.

У першому розділі при розкритті сутності та під час визначення теоретико-методологічних аспектів ролі міжнародної торгівлі у розвитку світового господарства та чинників розвитку міжнародної торгівлі України та Європейського Союзу було використано методи від абстрактного до конкретного, поєднання аналізу та синтезу, структурно-системного підходу, синергетичного методу, представлено аналіз причинно-наслідкових зв'язків.

У другому розділі дипломної роботи, в процесі дослідження зовнішньоторговельного балансу та конкурентних позицій експорту України на ринку ЄС було використано методи логічного та історичного, порівняльного аналізу, статистичного та графічного аналізу, метод експертних оцінок та системного підходу.

У третьому розділі дипломної роботи основними науковими методами дослідження стали методи причинно-наслідкового (каузального), статистичного та графічного, аналізу та синтезу, метод порівняння для розкриття сильних та слабких сторін економічного регулювання у рамках угоди Поглибленої і всеохопної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) між Україною та ЄС. Для здійснення аналізу експортної діяльності України та її залежності від ряду інших основних економічних показників, таких як ВВП, інфляція та ВВП на душу населення використала регресійний аналіз.

Також, застосовується загальний теоретичний та емпіричні методи для висвітлення перспектив торгівельної політики України та Європейського Союзу в умовах війни.

Теоретичну основу дипломної роботи склали економічні дослідження вітчизняних та зарубіжних учених. При написанні роботи використовувались статистичні та аналітичні матеріали Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Державної служби статистики України, Торгово-промислової палати України, Міністерства фінансів України, Програми розвитку ООН (ПРООН), Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Світового банку (СБ).

Фактологічною та статистичною основою в процесі підготовки дипломної роботи слугували статистичні дані Державної служби статистики України та Євростату, Конференції ООН зі сталого розвитку; аналітичні звіти міжнародних організацій: Організації Об’єднаних Націй (ООН), Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), Міжнародного валютного фонду (МВФ), Світового банку (СБ) та ін.

Практична значущість виконаної роботи у всебічному дослідженні ринку міжнародної торгівлі товарами, що робить можливим розкрити і дослідити сутність міжнародної торгівлі, окреслити місце України в системі міжнародної торгівлі та оцінити перспективи торгівельної політики України та Європейського Союзу.

В якості **інформаційної бази** використані законодавчі акти, статистичні матеріали міжнародних організацій, монографічні видання вітчизняних і зарубіжних науковців, інформація мережі Інтернет.

Структура роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, загального висновку, списку використаних джерел (103 найменування). Загальний обсяг роботи складає 98 сторінки.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

1.1 Поняття і сутність міжнародної торгівлі

Важливого значення в сучасному світі набула міжнародна торгівля. Вона є важливою і добре розвиненою сферою міжнародних економічних відносин, служить не лише засобом інтеграції національних економік, а й сильним чинником їх розвитку. Знання закономірностей розвитку міжнародної торгівлі необхідне для розуміння її тенденцій та процесів, а також передбачення їх можливих змін.

Міжнародна торгівля товарами відіграє важливу роль у економічному розвитку, оскільки така торгівля об'єднує в глобальну економічну систему виробників і споживачів різних країн. Міжнародна торгівля – форма обміну продуктами праці у вигляді товарів та послуг між продавцями і покупцями різних країн. Міжнародну торгівлю розуміють також як цілісність зовнішньої торгівлі різних країн, торгівлю не лише товарами, а й різноманітними послугами, об'єктами інтелектуальної власності тощо [53, с. 34]. Це одна з основних форм міжнародних економічних відносин, найперспективніша форма господарських зв'язків у світовій економіці, оскільки міжнародна торгівля істотно впливає на розвиток економіки країни, на внутрішню торгівлю та споживчий ринок, що дозволяє впливати на зростання рівня життя населення тих країн, які беруть участь у міжнародній торгівлі.

Міжнародна торгівля (international trade – обмін товарами та послугами між країнами через експорт та імпорт. Така торгівля ґрунтується на порівняльних перевагах у виробництві певних благ, які мають країни. Ці переваги забезпечують основу міжнародного розподілу праці (розміщення виробництва).

Міжнародна торгівля, за словами І. В. Рибака, складає центральну ланку складної системи світогосподарських зв'язків, що охоплює практично всі країни світу в єдину міжнародну економічну систему. Вона слугує засобом розвитку і поглиблення спеціалізації національних економік. Більшість країн світу використовують міжнародну торгівлю з метою підвищення продуктивності праці та ефективного використання своїх внутрішніх ресурсів. Вона займає ключове місце в системі міжнародних економічних відносин [68, с. 15].

Характеристиками міжнародної торгівлі є обсяг світового товарообігу, товарна структура експорту та імпорту та її динаміка, а також географічна структура міжнародної торгівлі.

Міжнародна торгівля товарами представляє найстарішу та найважливішу сферу міжнародного бізнесу, у якій постійно відбуваються комерційні угоди. До основних комерційних угод, що оформлюються контрактами купівлі-продажу або контрактами на безвалютній основі (при рівноцінному, збалансованому обміні товарами), належать експортні, імпортні, реекспортні та реімпортні угоди.

Експорт – це продаж іноземному покупцеві товару з вивозом його до зарубіжних країн. Експортні угоди – це комерційна діяльність, пов'язана з продажем та вивезенням за кордон товарів національного виробництва. Для здійснення операції експортер має вивчити кон'юнктуру ринку, вибрати доцільну стратегію поведінки на ринку, вивчити митний режим країни-імпортера, провести рекламу свого товару, направити перспективним покупцям пропозиції на продаж товару (оферти), провести переговори та підписати з одним із них контракт, а потім проводити контроль виконання контракту [22, с. 67].

Імпорт – купівля в іноземних продавців товарів із ввезенням його з-за кордону. Імпортні угоди пов'язані з купівлею та ввезенням іноземних товарів у країну для реалізації їх на внутрішньому ринку. Для здійснення угоди ініціативу виявляє імпортер. Він вивчає ціни на товари, що його цікавлять, вибирає потенційних експортерів і доцільний спосіб закупівлі товарів, проводить переговори, підписує контракт на імпорт товарів та забезпечує своєчасну оплату [22, с. 68].

За прийнятими у світовому співтоваристві стандартами міжнародної статистики торгівлі ключовим елементом для визнання міжнародної торгівлі, продажу товару – експортом, а купівлі – імпортом вважається факт перетину товаром митного кордону держави та фіксації цього у відповідній митній звітності. При цьому немає значення змінює товар власника чи ні. Наприклад, якщо комп'ютер продано американським підрозділом IBM своєму українському підрозділу, він вважається експортом США та імпортом України, незважаючи на те, що власником товару залишилася американська компанія IBM. Теоретично щодо платіжного балансу, навпаки, визначальним є зміна товаром власника, та продаж української сировини філії американського підприємства, що в Україні, вважатиметься українським експортом, хоча сировина не перетинала кордон.

Реекспортні угоди – комерційна діяльність, пов'язана з продажем та вивезенням із країни раніше завезеного до неї товару без його переробки. Товари, що реекспортуються, як правило, не піддаються переробці. Однак можуть бути виконані незначні роботи, які не змінюють найменування товару: зміна упаковки, нанесення спеціального маркування, постачання ключами консервних банок і т. д. Але якщо вартість додаткових дій з переробки товару перевищили половину його експортної ціни, то, згідно з торговельною практикою, товар змінює найменування і більше не вважається реекспортним, а операції з його продажу перетворюються на експортні. Країна, яка ввозить, а потім вивозить товар, називається реекспортуючою [47, с. 67]. Такі угоди застосовуються, коли реекспортуючій країні країною експортера пропонуються вигідніші умови, ніж країні імпортера. Реекспортуюча країна є у таких угодах посередником.

Реекспортні операції можливі в різних ситуаціях. По-перше, реекспорт виникає як природне продовження торгової операції. Продавець ввозить товар у країну для реалізації його на біржі або аукціоні, але він може бути проданий покупцеві з третьої країни та вивезений. По-друге, реекспорт може виникнути через перерву нормального ходу реалізації товару. Якщо продавець відправив товар покупцю, але останній з якихось мотивів неспроможний його оплатити, він прагне перепродати товар іншому покупцю всередині країни або у третій країні.

Доставка товару до третьої країни у цьому випадку буде вимушеним реекспортом. По-третє, можливе також виконання реекспортної операції без попереднього завезення товарів з-за кордону, оскільки вони можуть бути відправлені новому покупцю, минаючи реекспортну країну.

Торгові фірми багатьох великих країн часто вдаються до операцій із перепродажу товарів, використовуючи з метою отримання прибутку різницю у цінах на той самий товар. Крім фірм, які займаються чистим реекспортом, вигоду отримує і країна від перевезення реекспортованих товарів, що здійснюється за допомогою її транспортних засобів, від проведення страхових, кредитних та інших посередницьких операцій. І нарешті, по-четверте, реекспортні операції виникають і під час будівництва великих об'єктів за допомогою іноземних фірм. Практика показує, що іноземний постачальник часто закуповує окремі види матеріалів та обладнання в третіх країнах та відправляє їх на будівництво без завезення до країни реекспорту. Реекспортні операції без завезення в країну реекспорту, по суті, не є експортом цієї країни, але вони враховуються митною статистикою і тому належать до класу реекспортних операцій.

Реімпортні угоди – експортні угоди, що не відбулися, їх існування пов'язане із ввезенням з-за кордону раніше експортованих вітчизняних товарів, які не зазнали там переробки. Ними можуть бути вироби, які не вдалося продати на аукціонах, повернені з консигнаційного складу, забраковані покупцем та інші. У цьому разі повертаються у країну раніше вивезені з неї товари, не продані на зовнішніх ринках [47, с. 69].

Поряд із офіційними зовнішньоторговельними потоками, існують також напівофіційні: паралельний експорт та паралельний імпорт. Паралельний експорт – неофіційна діяльність посередників з експорту товарів без згоди виробника, причому експорт виявляється для них вигіднішим, ніж продаж на внутрішньому ринку. Завдяки курсовим різницям та підтримці роздрібної ціни ці експортери (як оптовики, так і роздрібні торговці) отримують значно більший дохід, ніж якби продавали товар на ринку. Експортери занижують ціни виробника на певному закордонному ринку, впливаючи цим на доходи і усталену систему каналів збуту,

підриваючи репутацію марки виробника. Паралельному експорту намагаються протистояти самі виробники та торгові компанії – офіційні дилери виробника, не зацікавлені у тіньовій діяльності.

Паралельний імпорт означає імпорт товарів за рамками каналів розподілу, про які є домовленість із виробником. Оскільки виробник/власник інтелектуальної власності не має договірного зв'язку з паралельним імпортером, товари, що імпортуються, іноді називаються «товарами сірого ринку», що насправді не зовсім точно, оскільки як такі товари є оригінальними і лише канали розподілу не контролюються виробником/власником інтелектуальної власності. Ґрунтуючись на праві на імпорт, яким право інтелектуальної власності наділяє власника інтелектуальної власності, останній може спробувати заперечити такий імпорт, щоб розділити ринки. Однак якщо маркетинг продукції за кордоном власником інтелектуальної власності або за його згодою призводить до вичерпання внутрішнього права інтелектуальної власності, право на імпорт також вичерпується, і на нього не можна посилатися в діях проти такого паралельного імпорту.

Факторами, що визначають місце, роль світової торгівлі, її товарну та географічну структуру, тенденції її розвитку є ті кількісні та якісні зрушення, які відбулися як на рівні суб'єктів світового господарства та міжнародних економічних відносин, так і на рівні продуктивних сил [10, с. 50].

Аналізуючи міжнародну торгівлю можна сказати, що це найбільш розвинена сфера міжнародних економічних відносин, яка відображає стан та перспективи спрямування руху всього різноманіття товарних форм між національними економіками [10, с. 50]. Перерозподіл у регіони, які краще обслуговуються за рахунок імпорту в галузі, де країна має конкурентну перевагу щодо торговельних партнерів, сприяє підвищенню ефективності міжнародної торгівлі. Перехід від натуральних до товарно-грошових відносин, встановлення виробничих відносин усередині країн, створення національних держав – усе це стало сильним стимулом у розвиток міжнародної торгівлі.

Розвитку виробничих сил у міжнародній торгівлі сприяло створення великої промисловості. Україна здійснює активну зовнішньоторговельну політику, маючи значний потенціал для здійснення експортних операцій, тим самим стимулює участь вітчизняних підприємств у міжнародній торгівлі.

Сучасна міжнародна торгівля розвивається досить високими темпами. Серед основних тенденцій розвитку міжнародної торгівлі можна назвати такі:

1. Відбувається переважаючий розвиток торгівлі на тлі галузей матеріального виробництва та всього світового господарства загалом.

2. У структурі міжнародної торгівлі зростає частка продукції обробної промисловості (до 80%), з якої понад 45% – машинобудівна продукція. Лише 18% становить паливо та інша сировина, частка сільськогосподарської продукції – близько 11%, одяг та текстиль – 7%.

3. Серед змін у географічному напрямі потоків міжнародної торгівлі спостерігається підвищення ролі розвинених країн та Китаю. Однак країнам, що розвиваються (в основному за рахунок висування з їхнього середовища нових індустріальних країн з вираженою експортною орієнтацією) вдалося істотно посилити свій вплив у цій сфері. У 1950 році на них припадало лише 16 % світового товарообігу, а 2020 році – вже 41,2 %, і з кожним роком ця цифра зростає.

4. Найважливішим напрямом розвитку зовнішньої торгівлі є внутрішньофірмова торгівля у межах ТНК.

5. Розширюється торгівля послугами, причому кількома способами. По-перше, це транскордонне постачання, наприклад, дистанційне навчання. Інший спосіб постачання послуг – споживання за кордоном – передбачає пересування споживача або переміщення його власності в країну, де послуга надається, наприклад, послуга гіда у туристичній поїздці. Третій спосіб – комерційна присутність, наприклад діяльність країни іноземного банку чи ресторану. І четвертий спосіб – переміщення фізичних осіб, які є постачальниками послуг за кордоном, наприклад, лікарів чи викладачів. Лідером у торгівлі послугами є найрозвиненіші країни світу [60, с. 52].

Міжнародна торгівля завжди виступала одним з важливих об'єктів економічної теорії, практичних досліджень та статистики. Починаючи з Д. Рікардо у межах різних теоретичних концепцій і гіпотез, шкіл та напрямів побудовано величезна кількість моделей зовнішньої торгівлі. Сучасний період активізації таких розробок, що розпочався у 1990-ті роки, зумовлений процесом глобалізації, що випереджає зростання міжнародної торгівлі в порівнянні з іншими макропоказниками розвитку світової економіки, появою нових зовнішньоторговельних детермінант, насамперед транскордонних виробничих та торгових ланцюжків та мереж.

1.2 Місце України в системі міжнародної торгівлі

У сучасних умовах жодна світова держава не може існувати відокремлено від інших країн та бути ізольованою від тих процесів, що відбуваються в регіоні або частині світу, де вона локалізується. Сучасні умови ведення бізнесу означають, що будь-яка країна, її національне господарство вимушене взаємодіяти з іншими державами та їх економіками. Щоб бути успішними, країни повинні співпрацювати у різних сферах: економічній, виробничій, політичній, культурній, гуманітарній, військовій, екологічній та ін. Нині жодна національна економіка, незалежно від розмірів країн і рівня її соціально-економічного розвитку, не може бути самодостатньою, через діючі чинники виробництва, технологій та потреб у фінансовому та ресурсному капіталі. Жодна країна не здатна раціонально формувати та впроваджувати економічну стратегію розвитку, не беручи до уваги пріоритетів і норм поведінки основних учасників світової господарської діяльності. Водночас серед розвинених світових держав намітилася тенденція переосмислення власної позиції у глобальному вимірі з позиції захисту власних національних інтересів та визначення пріоритетних заходів для зростання власного економічного потенціалу [50, с. 36].

З метою впровадження відносин між країнами встановлюються дипломатичні стосунки, укладаються угоди, договори, покликані регулювати різні напрямки взаємодії. Сучасні держави намагаються брати активну участь у міжнародних організаціях (Організації Об'єднаних Націй (ООН), Світовій організації торгівлі (СОТ), Міжнародному валютному фонді (МВФ), Європейському банку реконструкції та розвитку (ЄБРР), Організації країн-експортерів нафти (ОПЕК) та ін.), створюють міждержавні регіональні об’єднання, які спираються на єдину систему регулювання процесів економічного, політичного, культурного розвитку – економічні (Європейський Союз (ЄС)), військово-політичні та безпекові (Організація Північноатлантичного договору (НАТО), Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ)) тощо.

Нині міжнародні господарські зв’язки є одним із значущих факторів економічного зростання, структурних зрушень та зростання ефективності національного виробництва, виступаючи водночас маркером диференціації країн, нерівномірності їхнього соціально-економічного розвитку. Економіка будь-якої держави не може бути сильною і стійкою, якщо суб’єкти господарської діяльності не налагоджують тісні зовнішньоекономічною зв’язки. Оскільки для ефективного функціонування держави надважливою є участь країни в світовій торгівлі та міжнародному господарстві. За словами І. В. Рибак, ефективність економіки значною мірою залежить як від її внутрішнього стану, так й від зовнішньоекономічної діяльності [68, с. 13]. У цьому контексті Г. Ю. Голубишина зауважує, що загальний стан економіки дзеркально відображається у зовнішньоекономічних зв’язках [22, с. 41]. Справедливим є твердження, що міжнародна торгівля виступає найрозвинутішою формою національних економік [53, с. 78]. Важливе значення в міжнародних зв’язках має розвиток економічних, насамперед зовнішньоторговельних відносин між країнами-партнерами.

Стан міжнародної торгівлі зазнає постійних змін, впливу різних чинників. Світова торгівля сьогодні як ніколи вразлива з огляду на несприятливі потрясіння та глобальну конвергенцію у світових економічних відносинах. Очевидним є вплив глобальних економічних трансформацій і на Україну, особливо під час загострення

торговельної війни між США, Китаєм та іншими світовими державами. Ефективність і конкурентоспроможність вітчизняної економіки залежить від її гнучкості, сучасності та функціонування як інтегрованої у світовий економічний простір країни. Як було зазначено вище, сьогодні глобалізація, що охоплює всі країни, регіони та сектори світового господарства, змінює взаємозв'язок між зовнішніми та внутрішніми факторами розвитку національних господарств [50, с. 36].

Сьогодні склалися об'єктивні передумови активної участі України в системі міжнародної торгівлі, чому великою мірою сприяють: значна зміна системи економічних відносин; прийняття низки важливих законів та указів Президента України про зовнішньоекономічні зв'язки та зовнішньоекономічну діяльність; прискорення світового науково-технічного прогресу; необхідність спільного вирішення глобальних проблем людства (демографічної, продовольчої, екологічної, усунення загрози ядерної війни тощо); структурна перебудова галузей народного господарства; визнання Україною та входження її до міжнародних організацій. Незважаючи на це, для активної інтеграції України в систему міжнародної торгівлі необхідно вдосконалювати зовнішньоекономічний механізм, гідно оцінити роль та місце зовнішньоекономічних зв'язків у розвитку народного господарства.

У міжнародній торгівлі Україна виділяється, насамперед, сировинними, капіталом і матеріаломісткими галузями (добувна промисловість, сільське господарство та галузі, що розвиваються на їх базі), а тому структура її експорту недосконала – понад 4/5 у ній складають сировинні товари та продукція первинної переробки. Основу експорту становлять чорні метали та вироби з них (прокат, труби), на які припадає понад 44% валютних надходжень від експорту, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості (продукти неорганічної хімії, азотні добрива), мінеральні продукти (вугілля, залізна та марганцева руда, концентрати, цемент та будівельні матеріали, сіль та ін.), сільськогосподарські та продовольчі товари (зернові культури, олія, цукор та вироби з нього, зерно, молоко

та молокопродукти, м'ясо та ін.). Експорт машин, обладнання та транспортних засобів становить менше 13% від загального його обсягу [36, с. 17].

Основу імпортних надходжень складають мінеральні продукти (майже 47%), насамперед паливо (вугілля, природний газ, нафта та продукти її перегонки), машини, обладнання та транспортні засоби. В Україну завозиться також продукція хімічної, фармацевтичної, харчової, легкої, деревообробної та целюлозно-паперової галузей.

Зовнішньоторговельними партнерами України виступають приблизно 190 країн і територій. До початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну майже половина всього обсягу експортно-імпортних операцій припадала на країни пострадянського простору, насамперед РФ, яка була основним партнером зовнішньої торгівлі, а також Білорусь, Туркменістан, Молдову та Казахстан. З лютого 2022 року політика держави переглянута в бік розірвання укладених договорів з РФ та Білорусією, яка підтримала вторгнення російських військ на нашу територію. Серед інших країн більше операцій здійснюється із Німеччиною, США, Туреччиною, Італією, Польщею, Словаччиною, Угорщиною [36, с. 18].

Створення зони вільної торгівлі з Європейським Союзом активізувало процеси входження вітчизняних товаровиробників на світові та регіональні ринки. Як наслідок, Україна в останні роки перетворюється на провідного світового експортера сільськогосподарської продукції і продукції переробки сільськогосподарської сировини. Як слушно зауважує К. М. Пугачова, подальше нарощування українського експорту вимагає детального аналізу та систематизації сучасних тенденцій міжнародної торгівлі нашої держави, прогнозу розвитку торговельно-економічного співробітництва України та Європейського Союзу на основі застосування ефективних інструментів економіко-математичного моделювання [65, с. 86].

Помітне місце у міжнародній торгівлі України займає торгівля послугами. Найбільшу питому вагу серед послуг, що надавалися Україною різним країнам світу, мають транспортні та логістичні послуги (фрахт морських суден, транзит

через її територію нафти, газу, інших вантажів, пасажирів), послуги зв'язку, різноманітні ділові, професійні та технічні послуги [65, с. 86 .].

Однак слід наголосити, що сучасна структура та масштаби зовнішньоекономічної діяльності України не відповідають ні її інтересам, ні потенційним можливостям. Основну її частину складає торгівля. При цьому приблизно 85% усіх постачань Україною за кордон припадає на сировину та матеріали. Водночас рівень індустріального розвитку нашої країни суттєво перевищує середньосвітовий показник, і вона з повною підставою могла б постачати на світовий ринок значну кількість товарів із закінченим циклом технологічного виробництва.

Сьогодні в України є усі шанси стати рівноправним партнером провідних європейських країн. Особливе місце серед зовнішньоторговельних партнерів сьогодні займає Європейський Союз. ЄС є найуспішнішим інтеграційним об'єднанням у світі, що включає 27 країн, із населенням близько 450 мільйонів осіб.

Загальна вартість усіх вироблених товарів та послуг (валовий внутрішній продукт (ВВП)) становить понад 14,5 трлн євро, ВВП на душу населення понад 32 тис євро. На ЄС припадає близько 15% світової торгівлі товарами. Головним економічним двигуном Європейського Союзу є єдиний ринок, що забезпечує вільне переміщення товарів, послуг, капіталу та громадян у рамках об’єднання. 340 мільйонів громадян ЄС користуються євро, що забезпечує стабільність грошової одиниці. У ЄС діють одні з найвищих екологічних стандартів у світі.

Відносини між Україною та ЄС були започатковані ще у грудні 1991 року, коли ЄС офіційно визнав незалежність України. Політика України з розвитку відносин з ЄС впроваджується на основі Закону України від 1 липня 2010 р. «Про основи внутрішньої та зовнішньої політики», в якому закріплено однією з основ зовнішньої політики інтеграцію України до європейського політичного, економічного, правового простору з метою набуття членства в ЄС [19].

24 червня 2022 р. Європейська Рада надала Україні статус кандидата у члени Європейського Союзу, що зумовлює необхідність пришвидшувати поступальні зрушення в усіх галузях національної економіки. Аналіз виконання Угоди про

асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, за 2014–2021 рр. засвідчує прогрес за основними секторами промисловості.

Варто зазначити, якщо чинник війни в Україні активізував та прискорив процес вступу нашої держави до ЄС, то на досягнення консенсусу країнами-членами ЄС можуть вплинути й інші соціально-економічні та політичні складові, пов'язані з Україною (демографічний розмір України близько 40 мільйонів громадян), географічне положення – значний спільний кордон з Російською Федерацією та Республікою Білорусь, відносна бідність, ВВП на душу населення є одним з найнижчих у Європі [19].

Незважаючи на суттєві виклики, з якими стикнулася Україна в останні місяці, перспектива членства в ЄС була і залишається одним із найдієвіших інструментів зовнішньої політики нашої держави. Перспектива приєднання спонукала Болгарію та Румунію до боротьби з корупцією та прискорила арешт військових злочинців у Хорватії, Сербії та Чорногорії.

Україна реалізувала важливі кроки на шляху гармонізації національної правової бази із законодавством ЄС та ухвалила всі основні закони, які регулюють ключові питання стандартизації, метрології, акредитації, а також оцінювання відповідності та нагляду за операціями на внутрішньому та зовнішньому ринку. За останні роки було досягнуто помітних успіхів в адаптації та запровадженні вертикального (секторального) законодавства, зокрема прийнято 25 з 27 технічних регламентів, передбачених Додатком III Про асоціацію України та ЄС, встановлюються ухвалені технічні регламенти для поступового приведення їх у відповідність до нових регламентів і директив Європейського Союзу. Важливим кроком стало формування вітчизняної інфраструктури якості, що відповідає вимогам ЄС та СОТ, запровадження діяльності вітчизняного органу акредитації, органу стандартизації, організовано роботу органів державного ринкового нагляду, акредитовано та призначено органи оцінювання відповідності. Згідно Декрету Кабінету Міністрів №46-93 «Про стандартизацію і сертифікацію» з 1 січня 2018

року скасовано обов'язкову сертифікацію продукції, припиняє свою діяльність Державна система сертифікації, здійснюється гармонізація національних стандартів з європейськими та міжнародними стандартами [61].

Як на горизонтальному, так і на галузевому рівнях відбувається діалог у сфері врегулювання нормативно-правових питань. Україна виконала всі зобов'язання щодо підготовки до укладення Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів (АСАА) у трьох визначальних секторах: машини, низьковольтне електричне обладнання, електромагнітна сумісність обладнання [78].

Передбачено, що подальші дії щодо укладення Угоди АСАА повинні спрямовуватися на залучення до спільного вироблення рішень щодо усунення виявлених під час підготовчого етапу роботи технічної місії ЄС в Україні з оцінки недоліків, які сповільнюють процес імплементації Дорожньої карти підготовки до укладення Угоди АСАА та торкаються механізму ринкового нагляду в Україні, а також використання маркувань товарів вітчизняними товаровиробниками, бізнесових структур, промислових асоціацій [61].

Важливим кроком стало впровадження в дію норм, встановлених Наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України «Про затвердження Порядку і спеціальних вимог до маркування харчових продуктів, а також Переліку харчових продуктів, для яких обов'язковим є зазначення країни походження або місця походження» від 1 квітня 2021 р. № 679. У документі передбачені санітарні та фітосанітарні заходи, затверджено вимоги до надання інформації про харчові продукти. Також посилено вимоги до виробництва та продажу продуктів дитячого харчування до рівня, який затверджений у ЄС. У цьому контексті варто згадати про Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення законодавства України у сфері дитячого харчування у відповідність до вимог законодавства ЄС» від 21 жовтня 2021 р. № 1822-IX. Також ведеться робота щодо удосконаленням законодавчої бази у галузі безпеки і якості харчових продуктів і її гармонізацією із відповідними законодавчими актами ЄС. Зокрема, на сьогодні у Верховній Раді України вже

розроблено й зареєстровано проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо харчових продуктів та інших об'єктів санітарних заходів» (реєстр. № 6248 від 1 листопада 2021 р.) [34].

Важливим напрямом є діяльність з дотримання вимог збереження довкілля та цивільного захисту. У цьому зв'язку розпочато регулярні перемовини, націлені на координацію політики у галузях, що стосуються Європейського зеленого курсу. Продовжуються консультації з Європейською Комісією щодо потенційного впливу механізму транскордонного вуглецевого коригування (Carbon Border Adjustment Mechanism, CBAM), а також щодо запровадження в Україні узгодженої з національною специфікою системи торгівлі викидами парникових газів та її співвідношення з Європейською системою торгівлі викидами. Питанням потенційного впливу механізму транскордонного вуглецевого коригування були присвячені зустрічі та обговорення на 23-му Саміту Україна – Європейський Союз, що відбувся 12 жовтня 2021 р. У ході зазначеного Саміту наша країна отримала підтримку з боку ЄС стосовно «зеленого» переходу, у тому числі щодо напрацювання стратегії вуглецевого ціноутворення у рамках CBAM [61].

Можливі ризики для українського експорту та залежних галузей економіки від упровадження потенційного впливу механізму транскордонного вуглецевого коригування оцінено щорічно приблизно в 2,9 млрд дол. США; чутливими товарами промисловості є добрива, чорні метали, алюміній, цемент [9]. У цьому контексті наступна співпраця України та Європейського Союзу вимагає від нашого уряду відстоювання національних інтересів щодо недопущення виникнення нових бар'єрів у зовнішній торгівлі, зокрема, ураховуючи необхідність повоєнної відбудови держави, йдеться про відтермінування впровадження механізму CBAM для України, а також досягнення домовленостей щодо фінансової підтримки кліматичної трансформації економіки фондами Європейського Союзу [61].

У цьому ж векторі розвиватиметься політика України щодо формування механізмів у сфері забруднення довкілля промисловими викидами. Дієвим і корисним стало прийняття розпорядження Кабінету Міністрів України «Про

схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері промислового забруднення» від 22 травня 2019 р. № 402-р; напрацювання та внесення до Верховної Ради України проектів Законів України «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення» (реєстр. № 6004 від 7 вересня 2021 р.), «Про Національний реєстр викидів та перенесення забруднювачів» (реєстр. № 6477 від 28 грудня 2021 р.), «Про запобігання, зменшення та контроль забруднення, що виникає в результаті промислової діяльності» (реєстр. № 6004-1 від 7 вересня 2021 р.).

Позитивним у поглибленні міжнародної торгівлі України та ЄС стало розширення зони вільної торгівлі. Європейський Союз сьогодні став пріоритетним зовнішньоторговельним партнером нашої держави. Так, в 2021 р. на частку ЄС припадало 39 % експорту товарів (у 2015 р. – 34 %). Зокрема, досягнуто значних успіхів в адаптації якості харчових продуктів до європейських стандартів та вимог, відбулася диверсифікація ринків збуту українських товарів і послуг, розширено коло експортерів і товарної номенклатури продукції.

Сьогодні спостерігається ріст кількості підприємств-виробників продукції тваринного походження, умови виробництва на яких відповідають стандартам Європейського Союзу: у 2014 р. право вивозити власну продукцію до країн ЄС мали 185 вітчизняних підприємств, у 2019 р. їх число зросло до 319, у 2020 р. – 362, на кінець 2021 р. – 380 (162 підприємства-виробники продукції для споживання, 218 підприємств – виробники нехарчової продукції). Від початку впровадження поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) було видано 538500 сертифікатів EUR.1 (станом на 1 грудня 2021 р.) для експорту товарів до Європейського Союзу. Зростає також кількість експортерів, які орієнтовані на ринки ЄС, і для цього набули статусу уповноваженого експортера і мають право експортувати товари до ЄС без оформлення сертифіката зразка EUR.1 [78].

1.3 Чинники розвитку міжнародної торгівлі України та Європейського Союзу

Міжнародна торгівля – найбільш традиційна і основна форма світогосподарських взаємодій. Міжнародна торгівля товарами і послугами супроводжується міжнародним переміщенням персоналу, що, своєю чергою, вплітає трудову міграцію в канву торгового обміну між країнами, роблячи ще багатограннішою міжнародну факторну дифузію [70, с. 15]. Міжнародна торгівля, як жодна інша форма міжнародних економічних відносин, наочно демонструє процес формування та зміщення основних полюсів економічного впливу і перерозподілу світових ресурсів і доходів, а також забезпечує досягнення цілепокладання геоекономічної політики окремих країн. Для багатьох із них йдеться про можливість зниження та усунення загроз економічної безпеки держави, а для розвинених країн – про збереження регіонального та світового економічного панування за рахунок форсування розвинених конкурентних переваг.

Перспективи досягнення заданого цілепокладання залежить від географічного розташування країни, природно-ресурсної забезпеченості, і навіть здатності генерувати інновації, тобто геоекономічного потенціалу держави. Розглядаючи міжнародну торгівлю, слід зазначити фактори її динаміки і високу чутливість до кризових явищ. Ендогенними факторами виступають:

– рівень розвитку економіки, що визначається низкою показників, ключове місце серед яких займає валовий внутрішній продукт (ВВП) на душу населення;

– стан економіки; ступінь залучення до зовнішньої торгівлі безпосередньо залежить від того, на якій стадії економічного циклу перебуває національна економіка; в умовах кризи, депресії та рецесії об'єктивні можливості форсування і найчастіше навіть збереження частки участі скорочуються; країні потрібен час для відновлення конкурентного потенціалу;

– ступінь відкритості економіки; щодо зовнішньої торгівлі йдеться про можливості з використання ефективного інструментарію захисту інтересів

національних виробників від надлишкового тиску імпорту та мінімізації наслідків глобальних та регіональних криз; рівень тарифного захисту для країн-членів Світової організації торгівлі (СОТ) задається в ході переговорного процесу щодо вступу в Організацію і є диференційованим;

– міжнародна конкурентоспроможність економіки, здатність її виробників забезпечити конкуренцію на світовому товарному ринку;

– структура експорту / імпорту, що визначається виходячи з усталеного міжнародного поділу праці; переважання в експорті сировинних товарів, ціноутворення на які відрізняється високою волатильністю, чинить значний дестабілізуючий вплив на економіку країни, підриваючи її позиції на світогосподарській арені;

– асиметрії, специфіка державного регулювання галузі, наявність стратегічної поведінки виробників;

– стан сукупного попиту та пропозиції;

– науково-технічний прогрес;

– глобалізація, в тому числі зовнішньоторговельна лібералізація, та інтеграція як найважливіші інструменти геоекономічної політики окремих країн [70, с. 78].

На постіндустріальному етапі (з кінця XX століття) розвиток міжнародних економічних відносин характеризується новими явищами в змісті та формах існування та розвитку світового господарства: глобалізацією з посиленням взаємозалежності національних економік на основі поглибленої транснаціоналізації; інтенсивною регіональною інтеграцією; домінуванням інтелектуально-інформаційного чинника національного та світового розвитку.

Незважаючи на значний імпульс, який глобалізація економіки додала до зростання світової економіки та світового соціально-економічного прогресу в останні десятиліття очевидно, що поряд з позитивними моментами глобалізація економіки несе у собі суттєві протиріччя, диспропорції та проблеми.

Тіньові боки глобалізації економіки виразно виявились в умовах світової фінансової кризи, що позначилася повною мірою наприкінці 2000-х років, і

переросло уже у глобальну економічну кризу. Одним із найважливіших проявів останньої стала некерованість світової економіки [51, с. 23]. Зниження керованості світової економіки у минулому і особливо нинішньому десятилітті, тобто в епоху глобалізації, неоднаково виявилося у різних сферах міжнародних економічних відносин. Найбільш помітно воно виявилося в галузі міжнародних валютно-фінансових відносин. Зниження керованості світової економіки було обумовлено тим, що ослаблення у цей період національно-державного рівня регулювання не було компенсовано, а тим більше «перекрито» створенням на транснаціональному рівні нових регулюючих інститутів та (або) посиленням діючих раніше суб'єктів такого роду.

Проблема зниження керованості багато в чому пов'язана з відсутністю на глобальному рівні міжнародного інституту (органу), який був би уповноваженим приймати спільні рішення щодо ключових світогосподарських проблем, здатного контролювати і спрямовувати процес їх втілення в життя.

Найчастіше в такому контексті згадується «велика сімка» з її щорічними самітами. Однак ні за своїм складом, до якого входять далеко не всі країни-лідери світової економіки, ні за своїми повноваженнями G7 не повністю відповідає цим вимогам. G7 володіє мінімальною інфраструктурою (постійним секретаріатом тощо) для моніторингу за реалізацією того, що записується у підсумкових документах самітів.

Іншим важливим міжнародним інститутом є G20. Крім країн «великої вісімки» та Європейського Союзу, G20 об'єднує такі країни ключового економічного потенціалу як Аргентина, Австралія, Бразилія, Китай, Індія, Індонезія, Мексика, Саудівська Аравія, ПАР, Південна Корея та Туреччина. На ці країни припадає 85% світового ВВП та близько 2/3 населення планети [71]. Незважаючи на певні інституційні і функціональні недоліки G8 її, роль як однією з важливих рушійних сил глобалізації не підлягає сумніву. При всіх слабкостях G7 з усіх існуючих сьогодні інститутів потенційно здатна помітно підвищити якість регулювання економіки на транснаціональному рівні, що хоча б частково компенсувало б його ослаблення на національно-державному рівні. Це дало б

серйозний імпульс для вдосконалення діяльності «галузевих» міжнародних інститутів глобального регулювання економіки: МВФ, СОТ, ООН.

Особливо актуальним і таким, що потребує якнайшвидшого вирішення, стало питання про формування нової архітектури (що включає нові механізми регулювання на міжнародному рівні) світової валютно-фінансової системи, яка включає міжнародний (наднаціональний) рівень її регулювання. Без цього світова валютна система може хоча б тимчасово перетворитися на найбільш глобалізований сектор міжнародних економічних відносин та одну з «несучих опор» глобальної економіки у фактор деглобалізації та одну з серйозних перешкод для забезпечення стабільного розвитку світового господарства [47, с. 75].

Проблематика забезпечення зовнішньоекономічної безпеки України створює певну систему пріоритетів та надає винятково унікальні можливості вивчення та аналізу сучасного значення розвитку глобальних процесів міжнародної торгівлі для вітчизняної економіки та суспільства. З іншого боку, останні тенденції розвитку міжнародних торгових процесів вимагають чіткої ідентифікації всіх можливих загроз та виявлення негативних закономірностей, які можуть потенційно впливати на українську економіку.

У цьому контексті доцільним є визначити важливі за змістом фактори розвитку міжнародної торгівлі України та Європейського Союзу, які репрезентують зв'язок міжнародної торгівлі та процесів забезпечення економічної безпеки нашої держави.

Вибираючи для аналізу показники світової торгівлі, варто звернутися до статистичної та аналітичної інформації Світової організації торгівлі (СОТ) (World Trade Organization, WTO) – провідної міжнародної економічної організації, членами якої є 157 країн, що забезпечують понад 95 % обсягу міжнародної торгівлі. У статистико-аналітичному звіті цієї організації зазначено, що світова торгівля товарами у 2021 році зросла в обсязі на 5,0%. Причому важливо усвідомити, що локомотивом цього зростання виявилося збільшення експорту країн Азії на 6,6% (Китай – 9,3%; Індія – 16,1%), а також США на 7,2% (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 - ВВП та міжнародна торгівля товарами в розрізі регіонів світу, %

Регіони світу	ВВП			Експорт			Імпорт		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Весь світ	-2,6	3,8	2,4	-12,0	13,8	5,0	-12,9	13,7	4,9
Північна Америка	-3,6	3,2	1,9	-14,8	14,9	6,2	-16,6	15,7	4,7
США	-3,5	3,0	1,7	-14,0	15,4	7,2	-16,4	14,8	3,7
Південна і Центральна Америка	-3,0	6,1	4,5	-8,1	5,6	5,3	-16,5	22,9	10,4
Європа	-4,1	2,2	1,7	-14,1	10,9	5,0	-14,1	9,7	2,4
ЄС	-4,3	2,4	1,5	-14,5	11,5	5,2	-14,1	9,5	2,0
СНД	-6,9	4,7	4,6	-4,8	6,0	1,8	-28,0	18,6	16,7
Азія	-0,1	6,4	3,5	-11,4	22,7	6,6	-7,7	18,2	6,4
Китай	9,2	10,4	9,2	-10,5	28,4	9,3	2,9	22,1	9,7

Джерело: [58]

Поєднання низьких темпів зростання обсягу експорту і високих темпів зростання імпорту, яке спостерігалося в Європейському Союзі та Співдружності Незалежних Держав у 2021 році можна віднести на рахунок 32 % зростання цін на енергоносії за рік, що збільшило доходи від експорту і дозволило збільшити кількість імпортних іноземних товарів (таблицю 1.2).

Таблиця 1.2 - Світові ціни на обрані первинні продукти 2010-2021 рр. (зміна за рік у відсотках)

Товари	2010	2015	2021	2010-2015	2015-2020
Всі товари	-30	26	26	12	14
Метали	-19	48	14	15	18
Напої (складається з кави, какао-бобів і чаю)	-15	11	20	8	11
Продукти харчування	2	14	17	10	13
Сільськогосподарська сировина	-17	33	23	5	9
Енергоносії	-37	26	32	15	15
Нафта (ціни в дол. США/барель	62	79	104	56	76

Джерело: [58]

Найбільш яскравою тенденцією сучасного розвитку слід визначити, зокрема, тотальне подорожчання енергоносіїв на тлі загальної, властивої ринковій економіці нестабільності світового ринку. Мова йде про визначення першої групи проблемних питань, що вимагають окремого розгляду в контексті міжнародної торгівлі, з одного боку, та українського економічного розвитку, з іншого боку.

Таким чином, нестабільність сучасного світового ринку, коливання цін та обсягів попиту та пропозиції слід розглядати як першу факторну групу проблемних питань. При цьому потрібно брати до уваги значну волатильність світових товарних ринків.

Як фактор, що формує другу групу проблемних питань, слід визначити високий рівень відкритості вітчизняної економіки. Так, Україна перебуває у трьох із чотирьох можливих переліків, складеного експертами Світової організації торгівлі рейтингу провідних експортерів та імпортерів світу (див. табл. 1.3).

Таблиця 1.3 - Рейтинг України серед експортерів та імпортерів світу

Позиція	Експортери	Значення	Частка	Зміна за рік, %	Імпортери	Позиція	Значення	Частка	Зміна за рік, %
1	Екстра-ЄС експорт	2,13	14,9	19	Екстра-ЄС імпорт	1	2,344	16,2	17
2	Китай	1,899	13,3	20	США	1	2,265	15,6	15
3	США	1,481	10,3	16	Китай	2	1,743	12,0	25
4	Японія	823	5,7	7	Японія	4	854	5,9	23
5	Корея	555	3,9	19	Корея	5	524	3,6	23
6	РФ	522	3,6	30	Гонконг, Китай	5	511	3,5	16
7	Гонконг, Китай	456	3,2	14	Канада	6	462	3,2	15
8	Канада	452	3,2	17	Індія	7	451	3,1	29
25	Кувейт	98	0,7	46	Україна	25	83	0,6	36

Джерело: [58]

Зазначимо, що існує позитивний взаємозв'язок між відкритістю міжнародної торгівлі та економічним зростанням, який, у свою чергу, необхідний для забезпечення постійного зниження бідності та сприяння людському розвитку [51, с. 89]. Однак, на нашу думку, слід також з обережністю ставитися до можливих загроз і небезпек існуючої значної залежності експортоорієнтованих галузей та імпортозалежних сегментів вітчизняної ринкової економіки від коливань світового ринку.

Коротко охарактеризуємо стан України на світовому ринку. Міжнародна торгівля відіграє важливу роль в економічному житті України, а також у підвищенні рівня життя громадян. Враховуючи відкритість країни, експортно-орієнтовані галузі економіки є одним з найбільш значущих джерел доходів населення, а імпорт забезпечує кращий доступ до нових технологій, нових медичних препаратів, нових продуктів і т.д. На сьогодні в Україні сформований досить ліберальний торговий режим, якщо дивитися на рівень ввізних мит. З

основними торговельними партнерами Україна або вже уклала, або веде переговори про створення зони вільної торгівлі, що дозволяє говорити про потенційно безмитну торгівлю. Відповідно, в сучасних умовах на перший план виступають питання допомоги в інтересах торгівлі, спрямовані на вирішення складних завдань внутрішнього реформування та зниження нетарифних обмежень. торговельної політики, що має сприяти підвищенню ефективності процесів, що охоплює чотири компоненти: ситуаційний аналіз, спрямований на ідентифікацію обмежень та можливостей; формулювання стратегії та визначення інструментів її реалізації; процес практичної реалізації прийнятих рішень; моніторинг та оцінка, які мають реалізовуватися на регулярній основі. У результаті, ефективність визначається як ефективністю кожного компонента, так і якістю зв'язку між ними. Саме ці міркування лягли в основу відповідних пропозицій міжнародних експертів щодо торговельної політики [51, с. 90].

Однак, на нашу думку, як вагомий фактор, який безпосередньо впливає на успіх впровадження української зовнішньоторговельної політики, повинен розглядатися рівень конкурентоспроможності всіх галузей національної економіки та, відповідно, рівень людського розвитку. Звернемося до звіту з глобальної конкурентоспроможності, підготовленого Всесвітнім економічним форумом [35]. Відповідно до методології, що використовується при розрахунку даного рейтингу, враховуються дванадцять зведених показників:

– інститути, інфраструктура, макроекономічне середовище, здоров'я та початкова освіта об'єднані в групу основних показників – формують 40% рейтингу;

– вища освіта та професійна підготовка, ефективність ринку товарів, ефективність ринку праці, розвиток фінансового ринку, технологічна оснащеність, обсяг ринку об'єднані в групу показників ефективності – формують 50% рейтингу;

– бізнес-складники, інновації об'єднані в групу інновацій та бізнес-складових та формують 10% загального рейтингу.

Україна має наступні показники, викладені в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4 - Місце та бали країн Європи-не членів ЄС та Центральної Азії за Індексом ефективності переходу до сталого розвитку (ІЕП)

Місце за ІЕП		Назва країни	Значення ІЕП в балах за напрямами преходуб				
в регіоні	у світі		загальний	економічний	соціальний	екологічний	управління
1	1	Швейцарія	78,4	79,8	82,9	71,7	83,0
2	5	Велика Британія	73,3	58,2	77,1	78,0	75,7
3	8	Норвегія	71,3	67,3	85,8	54,2	86,8
4	31	Ісландія	61,2	67,2	89,7	28,7	79,1
7	44	Вірменія	54,2	33,1	66,2	55,6	59,6
8	49	Грузія	53,2	29,8	61,8	56,0	61,1
9	53	Туреччина	51,9	47,1	53,5	55,6	49,3
10	56	Молдова	50,6	41,4	65,8	46,8	51,3
13	61	Сербія	49,4	37,5	63,4	42,8	57,1
14	64	Україна	48,5	40,3	70,5	42,7	45,7

Джерело: [57, с. 17]

Україна за Індексом ефективності переходу до сталого розвитку, опублікованому 14 березня 2022 р., займає 64 місце серед 72 країн світу. Наша держава покращила свою позицію у рейтингу на 4,6% порівняно з 2011 р. та на 0,4% – з 2020 р. За соціальним показником вона набрала 70,5 балів (38 місце), увійшовши до числа сильних держав-перехідників. За іншими трьома показниками Україна отримала дещо нижче за її середній бал: 40,3 бала за економічним показником (48 місце), 42,7 за екологічним (61 місце), 45,7 за управлінським (62 місце). Водночас за підіндексом «Енергетична продуктивність» наша держава зайняла тільки 71 місце (найнижче для неї), а за двома показниками зайняла також невисоке 67 місце – «Ресурсна продуктивність» та «Верховенство права» [57, с. 17].

Проаналізувавши структуру товарного експорту України, І. В. Рибак виділяє основні чинники розвитку міжнародної торгівлі, які слід застосовувати і в контексті зовнішньоторговельних відносин нашої держави з ЄС. До них вчений відносить:

1) поглиблення міжнародного поділу праці та інтернаціоналізація виробництва;

2) впровадження науково-технічних досягнень, що, зокрема, позначено на процесах оновлення основного капіталу, розробці нових видів продукції, виникненні нових галузей економіки та реконструкції вже існуючих;

3) активізація діяльності на світовому ринку транснаціональних корпорацій;

4) лібералізація міжнародної торгівлі на основі багатосторонніх контактів, що прослідковується у скасуванні чи зниженні тарифних і нетарифних обмежень, запровадженні вільних економічних зон, веденні спільного бізнесу;

5) поглиблення торговельно-економічної інтеграції шляхом створення зон вільної торгівлі, формування спільних ринків і валютно-економічних союзів, запровадження єдиного тарифу щодо країн, які не беруть участі в економічних угрупованнях тощо;

6) отримання політичної незалежності територіями, які раніше належали до колоніальних імперій, і поява «нових індустріальних держав» [68, с. 15].

Загалом, беручи до уваги зростання геополітичної, екологічної, економічної та соціальної нестабільності у сучасному геопросторі, що веде до збільшення ймовірності екстремальних подій з руйнівними наслідками, важливим є підвищення ефективності політики у високотехнологічних сферах, сферах наукових досліджень та інновацій, щоб мати змогу швидко та ефективно реагувати в ситуації кризи та небезпек.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ ТА ПОСЛУГАМИ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

2.1 Зовнішньоторговельний баланс та конкурентні позиції експорту України на ринку Європейського Союзу

Участь країни у міжнародній торгівлі є фактором її економічного розвитку і важливою складовою товарного обороту, зовнішньоекономічної діяльності. Розвиток експортно-імпортних операцій забезпечує зростання ВВП країни, сприяє прибутковості національних товаровиробників і покращенню якості виготовленої продукції, що підвищує конкурентоспроможність товарів і послуг на міжнародному ринку. Здійснення зовнішньоторговельних операцій є джерелом валютних надходжень, які спрямовуються на збалансування виробничих можливостей країни з урахуванням споживчих переваг, забезпечує зростання національного доходу. Міжнародна торгівля України забезпечує надходження високотехнологічних товарів, в яких відчуває потребу наша держава, та реалізацію товарів, які є в надлишку в державі, а також представляє визначальні напрямки економічного розвитку країни. Вихід на міжнародний рівень вітчизняних суб'єктів господарювання гарантує стабільність їх фінансово-економічного становища та зміцнення становища держави загалом.

Джерелом інформації для дослідження проблем і перспектив міжнародної торгівлі України з країнами Європейського Союзу слугують статистичні дані про експорт та імпорт товарів і послуг, зовнішньоторговельний баланс, географічну та товарну структуру експортно-імпортних операцій України на ринках європейських держав. Завдяки вигідному географічному розташуванню, випуску достатньої кількості конкурентоспроможних товарів та надання якісних послуг, національна економіка успішно взаємодіє з економіками ЄС в напрямку зовнішньоекономічної

діяльності. Водночас зростає значення зовнішньоторговельних відносини України з Європейським Союзом під час визначення траєкторії розвитку й резервів підвищення рівня міжнародних відносин в економічній сфері і підвищення конкурентоспроможності національної економіки на світовому ринку. В сучасних реаліях до основних проблем зовнішньоторговельного розвитку України та країн ЄС належать: низький рівень конкурентоспроможності продукції суб'єктів господарювання порівняно з більш високотехнологічними та якісними товарами європейських компаній, політична, соціально-економічна та безпекова нестабільність у країні, військова агресія з боку Російської Федерації, недосконаліть законодавства, недостатня державна підтримка, низький рівень економічного зростання тощо.

З початку російсько-української війни 2014 року, яка призвела до значного зниження як експорту, так імпорту, зумовленого падінням купівельної спроможності громадян країни, суттєвим обмеженням доступу до налагоджених в попередні роки ринків збуту вітчизняних товарів та послуг, в 2019 році почалось відносне пожвавлення та відновлення зовнішньої торгівлі. Водночас, після відносного поступового відновлення зовнішньої торгівлі, криза, викликана зростанням числа захворювань на COVID-19, знизила динаміку розвитку експортно-імпортних зв'язків України. При цьому, якщо порівняння експорту за 2020 рік до 2019 року відображає не суттєве відхилення – 5,6%, то імпорт 2020 року склав 85,7% імпорту 2019 року. У загальному підсумку вітчизняна зовнішня торгівля скоротилась на 8,9% порівняно з 2020 роком. Варто зазначити, що таке скорочення повністю відповідає передбаченому СОТ скороченню світової торгівлі в 2020 році на 9,2%. Ще більш негативний вплив на міжнародну торгівлю нашої держави мало повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року [86, с. 50]. Незважаючи на перелічені фактори, Україна утримує конкурентні позиції з експорту вітчизняних товарів та послуг на світовому ринку, зокрема на ринку Європейського Союзу.

Співробітництво з ЄС є одним із головних пріоритетів зовнішньоекономічної політики України на сучасному етапі. Успішній торгівлі

України з країнами Європейського Союзу на сучасному етапі великою мірою сприяло набрання чинності з 01.01.2016 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. За своїм обсягом та тематичним охопленням угода є найбільшим міжнародно-правовим документом, який колись укладала у своїй історії Україна. Для Європейського Союзу Угода також є глибоким міжнародним договором, який ЄС мав колись із державою, яка до недавнього часу не була кандидатом на вступ до ЄС.

Унікальність Угоди про асоціацію полягає й у тому, що невід'ємною її частиною є положення про створення глибокої та всеосяжної зони вільної торгівлі (ЗВТ+ або DCFTA – Deep and Comprehensive Free Trade Area). Воно покликане забезпечити тісну економічну інтеграцію України та Євросоюзу, зокрема в торговельному напрямі.

У рамках Угоди передбачається не лише усунення тарифів чи регуляторних бар'єрів. Глибока та всеосяжна зона вільної торгівлі передбачає створення практично таких самих умов для торгівлі між Україною та ЄС, які мають місце всередині Європейського Союзу.

Нині у складі Європейського Союзу – 27 країн-членів. Унікальна особливість ЄС у тому, що хоча це суверенні держави, вони об'єднали частину своєї «суверенності», щоб стати сильнішими та скористатися перевагами, які дає збільшення розмірів території. Це об'єднання насправді означає, що країни-члени Союзу делегували деякі з повноважень прийняття рішень об'єднаним інститутам так, щоб окремі питання, які є спільними для всіх країн, вирішувалися на Європейському рівні згідно з демократичними принципами [73, с. 4].

Функціонування Європейського Союзу ґрунтується на принципі верховенства закону. Це означає, що будь-яка дія ЄС базується на договорах, які добровільно та за демократичними принципами затверджуються всіма країнами-членами ЄС. Договори обговорюються та погоджуються всіма членами ЄС, а потім ратифікуються національними парламентами або за допомогою референдуму. Договори встановлюють цілі Європейського Союзу, правила інститутів ЄС, процес прийняття рішень та відносини між ЄС та країнами-членами. Договори змінюються

щоразу, коли до складу входить нова держава. Іноді зміни до договорів вносилися під час реформ інститутів Європейського Союзу та присвоєння їм нових сфер відповідальності.

Положення Угоди про асоціацію є юридичними. Це означає, перш за все, прийняття Україною на себе зобов'язань щодо адаптації законодавства та застосування його на практиці, повага до цінностей, на яких ґрунтується Європейський Союз. Зі свого боку, Євросоюз зобов'язується допомагати Україні у такому наближенні.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС передбачає поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі (ЗВТ+), про що йдеться у розділі IV зазначеного документа. Формування ЗВТ+ виходить далеко за межі традиційних угод про вільну торгівлю, що складаються із взаємного зниження тарифів. Відповідно до ЗВТ+, Україна протягом десятирічного періоду імплементації зобов'язується прийняти більшу частину законодавчої спадщини Європейського Союзу у сфері бізнесу. Крім того, торгова частина Угоди про асоціацію містить найбільшу частину зобов'язань України.

ЗВТ+ передбачає скасування Євросоюзом імпортних мит на більш ніж 97% товарів, які зараз експортуються з України до ЄС, включаючи сільськогосподарські товари. Лише 3% експорту (певні сільськогосподарські продукти) не охоплено повним скасуванням імпортних мит; частина з них ввозиться безмитно у межах встановлених тарифних квот. Ці тарифні квоти встановлюють кількісне обмеження на безмитний доступ, але на відміну інших квот, після досягнення цього ліміту, торгівля може тривати, але із застосуванням нормального (загального) тарифу.

У результаті середній тариф, за яким оподатковується український експорт до ЄС, з моменту набуття чинності Угоди впав з 7,6% до 0,5%, Схожим чином, середні тарифи на імпорт в Україну з ЄС знизилися з 4,95% до 2,42% і до 0,32% протягом п’яти років [73, с. 14].

З набуттям чинності Угоди про асоціацію 49,2% промислової продукції могло надходити в Україну без мита. Планується, що до 2023 року частка

лібералізованого Україною експорту з ЄС збільшиться до 96%. Це подальше поступове скасування мит стосується наступних товарних ліній:

– корисні копалини – 2023 р.;
– добрива – 2019 р.;
– шини гумові – 2021 р.;
– вироби зі шкіри – 2021 р.;
– текстиль типу головних уборів – 2019 р. [74, с. 18].

Автомобільний сектор України також матиме перехідний період до 2026 року, який є результатом переговорів у СОТ у 2008 році.

Імпортні мита на більшість сільськогосподарських товарів, що імпортуються до ЄС, були знижені до нуля в 2016 році. Тарифні квоти застосовуються для решти сільськогосподарських товарів, які не лібералізовані. Управління цими квотами здійснюється або в порядку черги, або через імпортні ліцензії [94].

Майже половина сільськогосподарських товарів в Україні була лібералізована, коли набула чинності Угода про асоціацію України та ЄС, але на невелику кількість товарів поширюється перехідний період до 2023 року.

Не всі імпортні мита в Україні будуть зведені до нуля. До 2026 року 8,7% тарифів на сільськогосподарську продовольчу продукцію на такі товари, як молочні продукти, яйця, цукор, тваринні олії та жири, підлягатимуть обмеженому лінійному зниженню на 20-60 % – після цього буде застосовано залишковий тариф. Для цукру, м'яса птиці та свинини застосовуватимуться тарифні квоти (TRQ) – товари, що імпортуються в зазначених кількостях, не обкладаються митом [94].

Угода між Україною та ЄС забороняє використання експортних мит обома сторонами. Однак уряд України погодився до 2026 року поступово скасувати діючі експортні мита на певні товари, зокрема на худобу та шкіряну сировину, насіння деяких видів олійних культур і види металу.

Спеціальний захисний механізм передбачено для українського експорту до 2031 року. Це означає, що Україні дозволено накладати надбавку на експортне мито кількох товарів, таких як шкіряна сировина, насіння соняшнику та види

металу, сталі та міді, якщо, протягом річного періоду кумулятивний обсяг експорту з України до ЄС перевищує тригерний рівень [94].

Вигідне географічне розташування України сприяло помітному пожвавленню міжнародної торгівлі та надало нові можливості для зміцнення позицій нашої держави у системі зовнішньоторговельних зв'язків, перш за все, з країнами Європейського Союзу (Польща, Словаччина,Румунія, Угорщина та ін.). Налагодження зовнішньоторговельних відносин відкрило нові можливості для реалізації економічного потенціалу країни, але водночас стало супроводжуватися низкою ризиків у зовнішньоекономічній діяльності держави. Їхньому прояву сприяла низка негативних факторів:

– несприятлива кон'юнктура на основних для України міжнародних ринках;

– нерівномірний економічний і соціальний розвиток країн світу;

– коливання світових валют;

– нестабільність курсу національної грошової одиниці;

– загострення політичних проблем, розв'язання повномасштабної війни Російської Федерації проти України, що призвело не лише до гуманітарної кризи, а й руйнування логістичної системи та торговельно-економічних проблем з країною-агресором;

– нераціональна структура українського експорту;

– низька якість вітчизняних товарів та послуг, які експортуються в різні частини світу;

– недотримання з боку українських підприємств-експортерів фінансових зобов'язань перед іноземними партнерами тощо [86, с. 49].

Як справедливо зауважують Л. Долгова та В. Іваненко, в сучасних умовах стабільне економічне становище і подальший розвиток будь-якої країни неможливі без ведення ефективної зовнішньої торгівлі. Наявність низки загальних зовнішньоекономічних законів, прийнятних для всіх територій, не тільки передбачає, а й обумовлює існування специфічних закономірностей, викликаних істотними відмінностями країн [29, с. 2009]. Україна має свої особливості у веденні експортно-імпортних операцій на світовому ринку.

У 2021 році відновилося зростання обсягів зовнішньої торгівлі товарами як в Україні, так і Європейському Союзі після їх суттєвого падіння у 2020 році внаслідок карантинних заходів.

Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами та послугами України представлена у 2021 році на рис. 2.1.

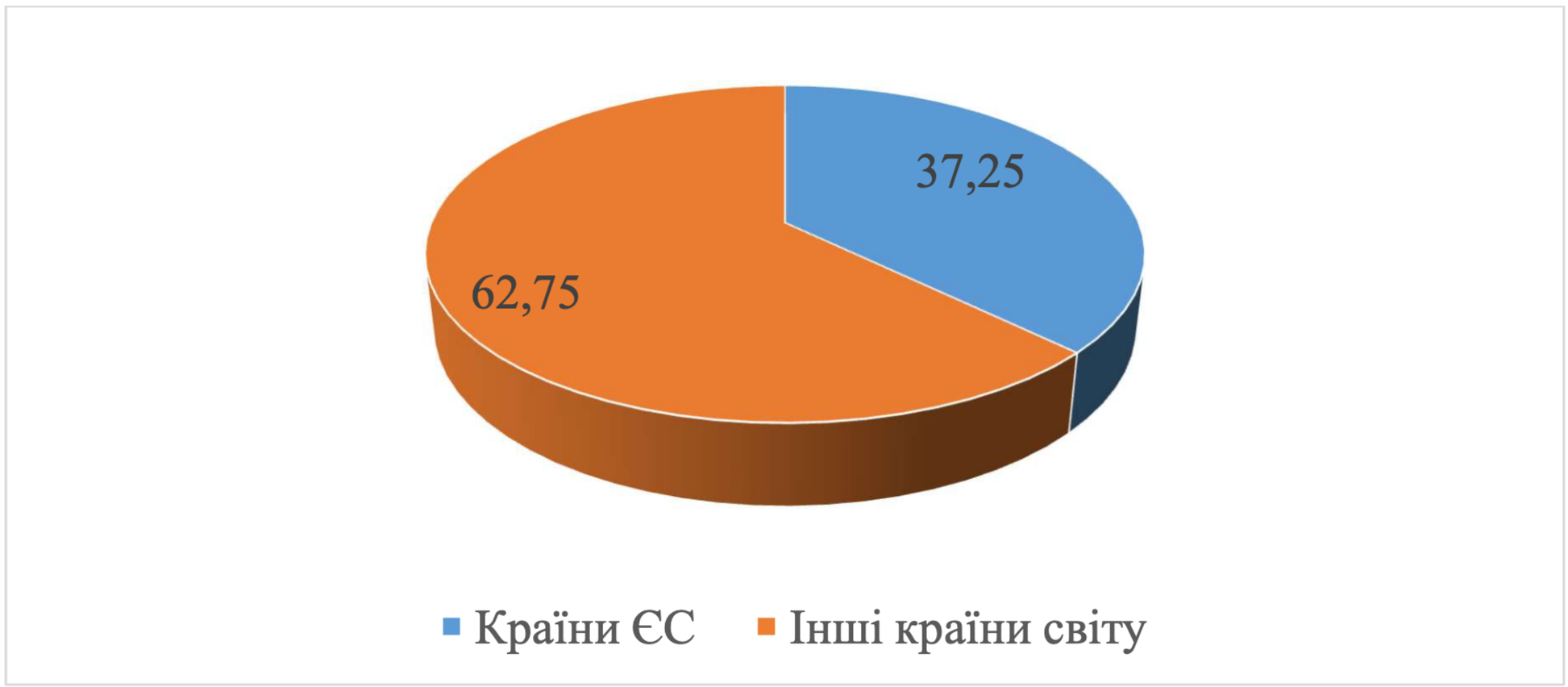

Рисунок 2.1 – Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами та послугами України в 2021 році, %

Джерело: [39]

У січні-грудні 2021 року загальна вартість українського товарного експорту склала 68,1 млрд. доларів. США (57,2 млрд. євро), що на 38,4% вище показника попереднього року.

Обсяги імпорту товарів в Україну зросли на 34,0% до 72,8 млрд. дол. США (61,2 млрд. євро) [52].

Зовнішня торгівля описується показниками зовнішньоторговельного балансу – обсягом експорту, імпорту, зовнішньоторговельним оборотом та зовнішньоторговельним сальдо [84, с. 138].

За результатами 2021 року сальдо зовнішньої торгівлі товарами зберігалося негативним «мінус» 4,7 млрд. доларів США («мінус» 4,0 млрд. євро). Роком раніше сальдо було також негативним та становило 4,9 млрд. доларів США.

Коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 0,94 проти 0,91 у 2020 році. Зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами з 235 країн світу [52].

У Євросоюзі темпи приросту обсягів міжнародної торгівлі товарами [38] були дещо нижчими, ніж в Україні: експорт зріс на 12,8%, імпорт – на 23%. Торговельне сальдо залишилося позитивним та склало 68,9 млрд. євро проти «плюс» 217,3 млрд. євро у 2020 році.

Понад 60% загального експорту товарів за межі Євросоюзу здійснювали 4 країни: Німеччина (29,0%), Італія (11,3%), Франція (10,3%) та Нідерланди (9,9%). Стан міжнародної торгівлі товарами з України до Європейського Союзу у 2021 році відображено на рис. 2.2.

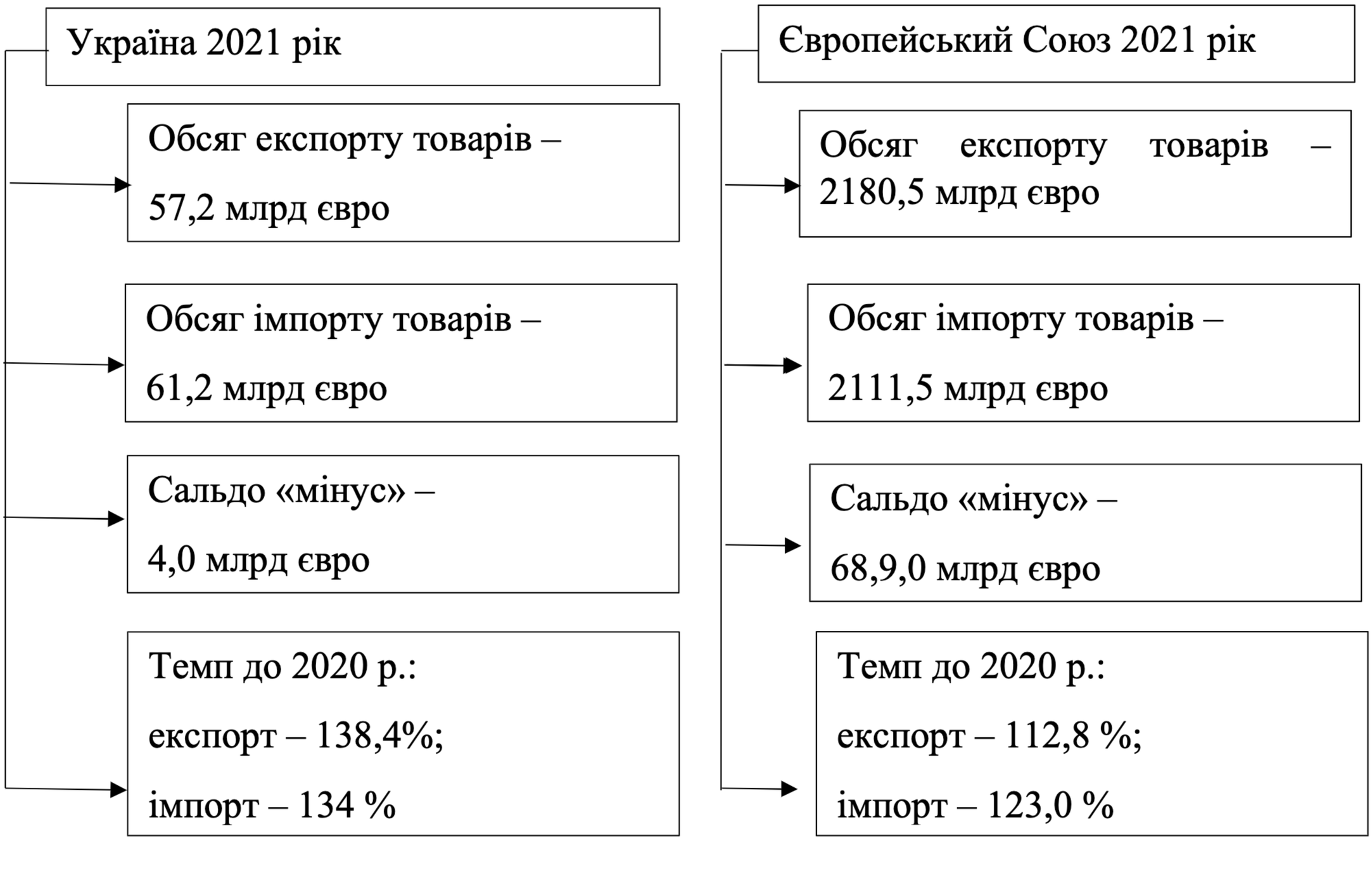

Рисунок 2.2 – Міжнародна торгівля товарами з України до Європейського Союзу у 2021 році

Джерело: [52]

Також на зазначені країни сумарно припадає близько 58% імпорту товарів, які ввозяться до ЄС-27, а саме на: Німеччину (20,6% від загальної вартості імпорту), Нідерланди (17,8%), Францію (9,7%) та Італію (9,4%) [52].

Сьогодні для українських товаровиробників дедалі актуальнішими стають усі проблеми, які пов'язані з виходом на європейський ринок, вивченням стану ринкових тенденцій та умов співпраці у контексті приналежності України до СОТ та умов втілення в життя Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, укріплення Зони вільної торгівлі з ЄС. Перш за все це пов'язане з тим, що існує низка гальмівних чинників, які приводять до дисбалансу зовнішньоторговельних оборотів як окремих вітчизняних підприємств, так й України в цілому.

Сьогодні в Україні намітилися зовнішньоторговельні проблеми, пов'язані з імпортозалежністю, з дефіцитом торгового балансу, які накопичувалися роками. Держава повинна максимально повно задіяти всі механізми з метою протидії негативним тенденціям і досягти ефективності експортно-імпортних операцій.

Аналіз показників зовнішньоторговельного балансу та конкурентні позиції експорту України на ринку Європейського Союзу дає підстави стверджувати про те, що тенденція впевненого зростання експортно-імпортних операцій України з країнами-членами ЄС впродовж 2016–2021 років та аналогічні показники міжнародної торгівлі товарами та послугами загалом не мають суттєвих відхилень у динаміці. Це говорить про те, що питома вага зовнішньої торгівлі України товарами з країнами Європейського Союзу є значною у її загальній структурі та пріоритетним напрямом розвитку національних підприємств промисловості та сільськогосподарських товаровиробників.

2.2 Аналіз експортної стратегії України на ринку Європейського Союзу

Основна мета розвитку зовнішньоторгових відносин України в сучасних умовах полягає у стратегічному управлінні, тобто досягненні дійсно відкритої національної економіки та її інтеграції до міжнародної системи. А можливість дієвого виконання стратегічних завдань експортно-імпортної політики значною мірою залежить від практичних прийомів та інструментів торгового фінансування, які б забезпечили можливість раціонально організовувати економічні відносини із європейськими партнерами і конкурентами, завдяки чому сприяли б ефективному здійсненню перетворень на внутрішніх ринках [63, с. 38].

У сучасних умовах Європейський Союз – один з найбільших торговельних партнерів України. У результаті гармонізації стандартів, вимог та регуляторних практик між Україною та Європейським Союзом відкриваються можливості для зниження витрат вітчизняних експортерів товарів та послуг на дотримання вимог європейської сторони зовнішньоторговельних зв’язків та здійсненням поставок до країн ЄС. Варто зазначити, що шляхом гармонізації нетарифних заходів (вимог до товарів, стандартів) вітчизняні товари можуть підвищити свою конкурентоспроможність на європейському ринку, ринку в середині нашої країни та ринках третіх країн. Ефекту економії на масштабах виробництва значною мірою також сприяє виробництво товарів за визнаними у ЄС стандартами та вимогами. У цьому контексті, варто усувати передусім нетарифні заходи щодо важливих для вітчизняного експорту товарів, щоб подолати чи принаймні зменшити бар’єри до вивезення цих товарів до країн ЄС, та водночас сприяти збільшенню їх конкурентоспроможності та попиту на них на європейському та світових ринках [31].

На жаль, експортна спрямованість українських промислових підприємств повністю залежить від так званої ригідної економіки, для якої показовими є відсталість технологічної структури сектору виробництва товарів, високий рівень

товаровиробництва та продукування послуг щодо задоволення запитів споживачів, а також посилення впливу умов зовнішнього та внутрішнього середовища.

Нині традиційно найсуттєвішими статтями українського експорту до Європейського Союзу є чорні та кольорові метали, залізні руди, зернові культури та олія, на які припадає близько половини продажів у цьому напрямку [15].

За статистичними даними, представленими Державною службою статистики України, у 2021 році експорт вітчизняних товарів та послуг до ЄС сягнув 26,8 млрд дол. США. Обсяг імпорту 27 країн, які членами ЄС, в Україну склав 28,9 млрд дол. США.

Щодо питомої ваги товарного обороту України та Європейського Союзу, то з 2015 року намітилася тенденція зростання. Винятком став лише кризовий для всього світу 2020 рік. Незважаючи на це, з 2016 року абсолютні цифри експорту збільшилися більш ніж удвічі, щодо імпорту товарів та послуг, то показники також зросли на 88%. Продемонструємо динаміку зростання імпорту та експорту між Україною та ЄС на рис. 2.3.

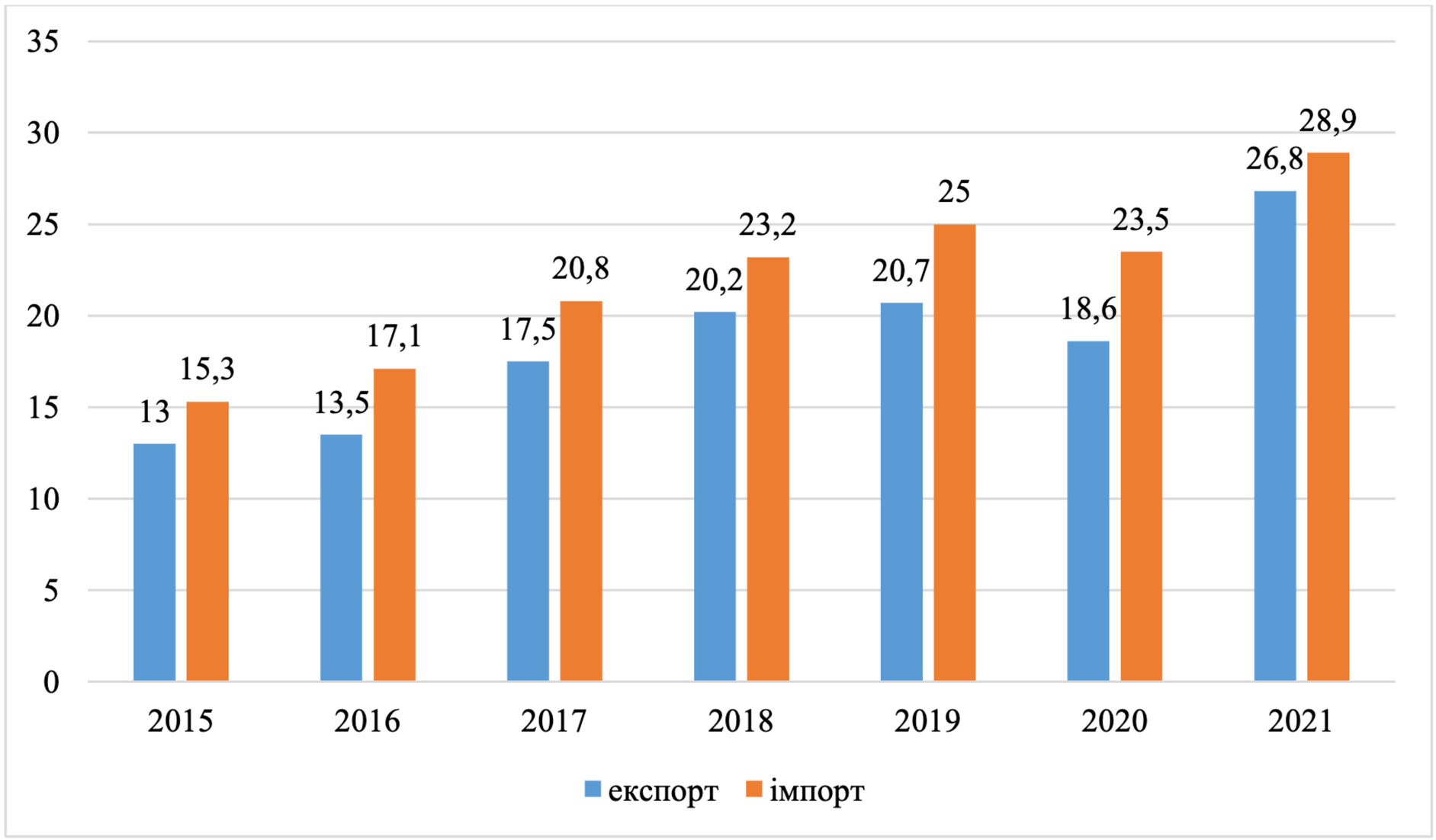

Рисунок 2.3 – Динаміка торгівлі України та Європейського Союзу у період 2015–2021 років, %

Джерело: [52]

Частка країн ЄС у вітчизняному експорті за вказаний період також зросла з 34% до майже 40%. Понад 60% загального експорту товарів за межі Європейського Союзу здійснювали 4 країни: Німеччина (29,0%), Італія (11,3%), Франція (10,3%) та Нідерланди (9,9%). Географія українського експорту до країн Європейського Союзу представлена у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 - Географія українського експорту до країн Європейського Союзу

Країни-члени ЄС	2021 р., млрд. євро	Приріст/падіння у % до 2020 р.	Частка країни, %
1	2	3	4
Бельгія	155,6	19	7,1
Болгарія	11,4	18	0,5
Чехія	37,5	10,0	1,7
Данія	50,1	9,0	2,3
Німеччина	632,7	10,0	29,0
Естонія	6,0	25,0	0,3
Ірландія	99,4	6,0	4,6
Франція	224,5	16,0	11,3
Хорватія	6,0	23,0	0,3
Італія	246,5	16,0	11,3
Кіпр	2,4	32,0	0,1
Латвія	6,4	17,0	0,3
Литва	14,6	16,0	0,7
Люксембург	2,7	14,0	0,1
Угорщина	26,3	16,0	1,2
Мальта	1,3	15,0	0,1
Нідерланди	216,7	7,0	9,9
Австрія	53,0	14,0	2,4

Продовження таблиці 2.1

1	2	3	4
Польща	72,1	16,0	3,3
Португалія	18,1	18,0	0,8
Румунія	19,8	24,0	0,9
Словенія	15,7	23,0	0,7
Словаччина	17,1	8,0	0,8
Фінляндія	30,4	15,0	1,4
Швеція	74,2	14,0	3,4

Джерело: [52]

Товарна структура українського експорту в країни ЄС протягом останніх кількох років залишається доволі сталою, незважаючи на економічні шоки, які переживали не лише Україна, а й усі європейські країни. Зміна у структурі експорту в 2015 – 2021 роках наведена у табл. 2.2. Перш за все привертає увагу те, що обсяги експорту в 2021 році дещо зросли або залишились практично на тому ж рівні за багатьма позиціями порівняно з 2015 роком. У товарній структурі товарів у вітчизняному експорті 2015 року лідерами були чорні метали та вироби з них, в 2021 році вони так само займають перше місце, однак обсяги торгівлі в грошовому еквіваленті майже втричі зросли (до 5,4 млрд дол. США) Чорні й кольорові метали та вироби з них зросли з показника 2,69 млрд дол. США у 2015 році до 6,22 млрд дол. США у 2021 році. Таке суттєве зростання пояснюється розширенням світових ринків збуту, а також змінами кон'юнктури на світовому ринку металів (зростанням цін). Другу позицію в експортній частині ЗЕД України посідає продукція рослинного походження. У цій товарній групі спостерігається і можна відзначити також їх зростання, хоча й не таке суттєве – на 13,5% (до 7,6 млрд дол. США). У 2021 році порівняно з 2015 роком помітно зріс експорт мінеральних продуктів – на 52% (до 3,56 млрд дол. США). Варто зауважити, що найбільших негативних змін зазнала продукція товарної групи «засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби», обсяг експорту яких знизився майже на 89% (до

6,7 млрд дол. США). Очевидно, що позитивні зміни по багатьох групах товарів, які вивозяться з України, відобразилось на економіці нашої держави в цілому.

Таблиця 2.2 – Динаміка товарної структури експорту в країни ЄС (відповідно до КПБ6), млрд дол. США

Код згідно з УКТЗЕД	Найменування груп товарів	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1	2	3	4	5	6	7	8	9
	ЄС	10,12	10,41	13,67	15,77	16,54	14,61	22,87
	Продовольчі товари та сировина для їх виробництва	3,90	4,00	5,44	5,89	7,01	6,21	7,65
10	Зернові культури1,58	1,58	1,25	1,65	2,14	2,49	1,66	1,93
12	Насіння і плоди олійних рослин	0,64	0,60	1,09	1,16	1,52	1,14	1,48
15	Жири та олія тваринного або рослинного походження	0,61	1,14	1,38	1,05	1,46	1,74	2,36
	Мінеральні продукти	1,27	1,29	2,06	2,48	2,40	1,86	3,56

Продовження таблиці 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Продукти хімічної та пов'язаної з нею галузей промисловості	0,60	0,54	0,70	0,90	0,78	0,77	1,28
	Чорні й кольорові метали та вироби з них	2,69	2,78	3,37	4,00	3,44	2,81	6,22
	Машини та устаткування, транспортні засоби, прилади	0,61	0,57	0,66	0,76	1,03	1,08	1,33

Джерело: [37]

У 2021 році близько третини експорту займає продукція сільськогосподарських виробників та харчової промисловості, в першу чергу зернові культури, насіння олійних культур та рослинна олія. На другому місці за значущістю частки експорту стоїть вивезення чорних металів та виробів з них (5,4 млрд дол. США, що складає 22% експорту в 2020 році), на третьому – електричні та механічні машини (1,4 млрд дол. США, або 14% усього експорту), переважно за рахунок електричного обладнання.

Структуру експорту вітчизняних товарів у країни ЄС у 2021 році продемонстровано на рис. 2.4.

Рисунок 2.4 – Структура експорту товарів з України в країни ЄС, млрд дол. США

Джерело: [52]

Загалом переважна частина вітчизняного експорту до країн ЄС – це сировинні товари. Натомість з території Європейського Союзу Україна традиційно ввозить обладнання, машини та інші товари з високим ступенем обробки, які потребують високих людських затрат [15].

Структура торгівлі послугами також змінилась у відповідь на економічну ситуацію в країні. В експорті послуг частка транспортних послуг скоротилась до 40% у 2015 році (46% у 2014 році) на тлі скорочення товарного експорту, водночас зросла частка послуг з переробки матеріальних ресурсів (21% у 2015 році проти 15% попереднього року). Також продовжилась тенденція до зростання експорту телекомунікаційних, комп'ютерних та інформаційних послуг, які у 2015 році займали 19% загального експорту порівняно з 17% у 2014 та 13% у 2013 роках.

Отже, серед товарів-лідерів експорту до країн Європейського Союзу переважають чотири групи товарів: чорні метали, електричні машини, зернові культури та руди, шлаки і зола. В 2021 році чорні метали найбільше експортувалися

до Італії (1240,0 млн дол. США), Республіки Польща (414,54 млн дол. США) та Болгарії (299,95 млн дол. США). Електричні машини користуються найбільшим попитом в Угорщині (709,51 млн дол. США), Німеччині (356,6 млн дол. США), Республіці Польща (319,58 млн дол. США). Зернові культури в найбільшому обсязі відправляються до Іспанії (409,75 млн дол. США) та Нідерландів (369,95 млн дол. США). До Республіки Польща та Словаччини експортують найбільше руди шлаків та золи: 321,99 млн дол. США та 291,33 млн дол. США відповідно (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Товари-лідери в українському експорті до країн Європейського Союзу

Група товарів	Країна призначення	Обсяг експорту в 2021 р., млн дол. США	Зміни до показника 2020 р., %	Питома вага в експорті зазначеної країни
1	2	3	4	5
Чорні метали	Італія	1240,0	130,6	56,3
	Республіка Польща	414,53	112,7	15,1
	Болгарія	299,95	130,8	68,4
Електричні машини	Угорщина	709,51	1323,2	51,8
	Німеччина	353,60	108,4	20,1
	Республіка Польща	319,58	121,3	11,7
Зернові культури	Іспанія	409,75	100,!	41,6
	Нідерланди	369,95	104,0	29,9
Руди, шлаки і зола	Республіка Польща	321,99	135,7	11,7
	Словаччина	291,33	111,6	39,6

Джерело: [36]

Як слушно зауважує І. О. Платонова, досягненню позитивних результатів у якісному розвитку експортної частини міжнародної торгівлі нашої країни з

Європейським Союзом перешкоджають проблеми фінансового забезпечення потреб інноваційного розвитку вітчизняних компаній, відсутність достатнього фінансування платежів українських підприємств на основі сучасних інструментів торгового фінансування, наявність великої кількості незавантажених виробничих потужностей. Вказані проблеми призводять до виникнення диспропорцій у товарній структурі українського експорту, на які значною мірою впливають втрата економічних зв'язків між підприємствами України і господарюючими суб'єктами, які знаходяться на окупованих Російською Федерацією територіях, руйнування виробничої і логістичної інфраструктури та зниження світових цін на основних товарних ринках. Подальша стратегія зовнішньоторговельної політики нашої держави, а також наукові дослідження мають орієнтуватися на розробку дієвих та ефективних механізмів відтворення експортного потенціалу української економіки, раціоналізації структури зовнішньої торгівлі у нових реаліях розвитку інтеграційних процесів на міжнародних ринках [63, с. 40].

До основних причин глобальної нестабільності та прояву кризових явищ як в міжнародній, так і у національній економіці, можна віднести запровадження карантинних заходів, спричинених зростанням захворюваності на COVID-19. Оголошення локдауну в більшості європейських країн зумовило тимчасову повну чи часткову відмову від звичних умов міжнародної торгівлі, вибір більш стриманих форматів зовнішньоторговельних зв'язків, формування альтернативних підходів до втілення торговельних контрактів на міжнародномі рівні. Вітчизняні та зарубіжні товаровиробники стикнулись із значними перешкодами на шляху здійснення підприємницької діяльності, із помітним зниженням обсягів реалізації товарів і послуг. Міжнародна торгівля скоротилась і через запровадження заходів протидії пандемії, і через невизначеність та неготовність домогосподарств витрачати фінансові накопичення, здійснювати покупки. Це суттєво вплинуло на попит на всі товари групи товарів крім продуктів харчування і промислових товарів першої необхідності. Водночас аналіз показників міжнародної торгівлі України з країнами Європейського Союзу в 2020 році дозволяє дійти висновку, що темпи зниження зовнішньоторговельних оборотів загалом відповідають прогнозам Світового Банку

та Світової Організації Торгівлі, є очікуваними за умов економічного спаду, зумовленого пандемією коронавірусу. Відтак, ефективна спільна політика усіх цивілізованих країн у боротьбі з COVID-19 створила умови для української зовнішньої торгівлі для її швидкого відновлення. Одним з визначальних чинників, який сприяв швидкому реанімуванню зовнішньої торгівлі в Україні, є специфічна товарна структура експортно-імпортних операцій. Спеціалізація нашої держави на експорті продукції сільськогосподарських виробників, яка має завжди стабільний попит на світовому і європейському ринках, не зважаючи на негативні явища в економіці, сприяли безболісному відновленню експортного потенціалу України, нарощенню абсолютного і вартісного обсягу експорту сільськогосподарської продукції і продукції переробки.

Також варто зауважити, що пандемія COVID-19 не єдина причина виникнення кризових явищ в економічному розвитку України в цілому та її зовнішньоторговельному секторі. Дослідження структури міжнародної торгівлі показує, що національний експортний потенціал здебільшого сприймається як сировинний. Наша держава орієнтується на експорті сировинної продукції, яка переробляється за межами України і повертається на вітчизняний ринок у вигляді готових імпортних товарів. Таким чином, не стимулюється вітчизняна переробна промисловість, а лише підтримується вже сформована інфраструктура для експорту сировини.

Довготривала стратегія розвитку вітчизняної економіки не розробляється ще й через вичерпність сировинного потенціалу на відміну від переробного. Для забезпечення розвитку економіки України загалом та її міжнародної торгівлі, у тому числі на ринку Європейського Союзу, вкрай необхідна трансформація структури експорту та структури національного виробництва. Українська економіка має перш за все виробляти диверсифіковані продукцію, скоротити питому вагу експорту сировини та наростити частку експорту продуктів переробки. Беручи до уваги те, що країни возять з-за кордону те, що не виготовляють самостійно, стимулювання розвитку національної економіки повинно бути

направлено на розвиток високотехнологічних та наукомістких галузей, інтенсифікації виробництва та експорту продукції із високою доданою вартістю.

2.3 Структура та географія імпорту товарів і послуг з Європейського Союзу

Значна роль у міжнародній торгівлі України та Європейського Союзу належить імпортним операціям. У 2021 році в номінальному вимірі імпорт товарів та послуг з країн ЄС збільшився на 5,2 млрд дол. США, або на 25,1% і склав 125,5 млрд дол. США. За 2020–2021 роки відносна швидкість приросту європейського імпорту товарів і послуг в Україну перевищила відповідний показник стосовно експорту на 4,8 %, тобто має місце більш швидке зростання імпорту, що призводить до відпливу валюти з нашої держави, і, за інших рівних умов, є негативною тенденцією для України.

На такі країни Європейського Союзу, як Німеччина, Італія, Франція та Нідерланди сумарно припадає близько 58% імпорту товарів, які ввозяться до ЄС-27, а саме на: Німеччину (20,6% від загальної вартості імпорту), Нідерланди (17,8%), Францію (9,7%) та Італію (9,4%) [52].

Географія українського імпорту до країн Європейського Союзу представлена у табл. 2.4.

Таблиця 2.4. – Географія українського імпорту до країн Європейського Союзу

Країни-члени ЄС	2020 р., млн. євро	2021 р., млн. євро	Приріст/падіння у % до 2020 р.	Частка країни, %
Бельгія	166,1	23,0	7,9	-11,0
Болгарія	15,4	29,0	0,7	-4,0
Чехія	47,1	16,0	2,2	-9,6
Данія	33,8	27,0	1,6	16,3
Німеччина	435,8	15,0	20,6	196,3
Естонія	5,6	49,0	0,3	0,4
Ірландія	62,3	15,0	1,5	37,1
Франція	198,6	49,0	7,6	-12,9
Хорватія	7,5	30,0	9,7	-39,2
Італія	198,6	19,0	0,4	20,3
Кіпр	3,1	40,0	9,4	-1,5
Латвія	5,5	28,0	0,1	47,9
Литва	12,3	-6,0	0,3	-0,7
Люксембург	2,4	44,0	0,1	0,3
Угорщина	34,6	44,0	1,6	-8,2
Мальта	2,4	18,0	0,1	-1,1
Нідерланди	376,8	16,0	17,8	-160,0
Австрія	43,8	25,0	2,1	9,2
Польща	97,6	24,0	4,6	-25,5
Португалія	21.8	26,0	1,0	-3,7
Румунія	27,1	28,0	1,3	-7,3
Словенія	21,5	41,0	1,0	-5,7
Словаччина	19,1	32,0	0,9	-2,0
Фінляндія	22,1	30,0	1,0	8,3
Швеція	52,7	25,0	2,5	21,5

Джерело: [52]

Якщо найбільша питома вага у загальному обсязі імпорту припадає на: продукцію машинобудування (34,3%), мінеральні продукти (15,0%), продукцію

хімічної промисловості (2,0%), продукцію агропромислового комплексу та харчової промисловості (12,0%), продукцію металургійної галузі (5,8%), товари легкої промисловості (5,5%), то в імпорті з країн Європейського Союзу до України переважають товари таких категорій: ядерні реактори, котли, машини – 13,3%; засоби наземного транспорту, крім залізничного, – 11,6%; електричні машини й устаткування – 8,4%; продукція фармацевтичної промисловості – 7,7%; енергетичні матеріали – 6,9%; вироби з пластмас, полімерні матеріали – 5,7%; продукція хімічної промисловості – 3,4%; товари паперової галузу – 2,5% [82, с. 134].

Динаміка товарної структури імпорту в країни ЄС* (відповідно до (КПБ6)) наведена у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Динаміка товарної структури імпорту в країни ЄС* (відповідно до КПБ6), млрд дол. США

Найменування груп товарів	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1	2	3	4	5	6	7	8
ЄС	13,18	14,7	198,05	20,26	22,33	21,48	26,95
Продовольчі товари та сировина для їх виробництва	1,43	1,63	1,93	2,32	2,74	3,16	3,75
Мінеральні продукти	3,24	2,36	2,91	2,96	2,53	2,03	3,01

Продовження таблиці2.5

1	2	3	4	5	6	7	8
Продукція хімічної та пов’язаної з нею галузей промисловості	3,53	3,99	4,65	5,20	5,60	5,77	7,26
Деревина та вироби з неї	0,59	0,64	0,69	0,79	0,76	0,75	0,96
Промислові вироби	0,40	0,52	0,58	0,64	0,71	0,69	0,77
Чорні та кольорові метали та вироби з них	0,69	0,75	0,93	1,11	1,22	1,12	1,43
Машини та устаткування, транспортні засоби	2,89	4,42	5,94	6,64	8,21	7,39	9,14

Джерело: [36]

У структурі імпорту послуг з країн Європейського Союзу спостерігається зростання частки транспортних послуг, що значною мірою пов’язано зі зміною географічної структури імпорту газу. В 2021 році частка транспортних послуг зросла до 28% порівняно з 20% 2020 року. Важливими компонентами імпорту залишаються також ділові та фінансові послуги. Визначальним фактором зростання частки імпорту послуг в міжнародній торгівлі України та ЄС стало збільшення витрат осіб, які подорожують за кордон, і короткострокових мігрантів (на 33,3%), імпорт транспортних послуг (у 1,5 рази, у тому числі повітряного та морського транспорту) та інших ділових послуг (на 18,6%, насамперед послуг операційного лізингу та юридичних послуг). Також на 24,2 % зріс імпорт комп’ютерних послуг, у 1,5 рази збільшилася плата за використання інтелектуальної власності.

Імпорт високотехнологічних товарів виробничого призначення у поєднанні із програмним забезпеченням та висококваліфікованим персоналом має позитивний вплив на зростання рентабельності не лише промислового виробництва, а й усього бізнес-процесу, забезпечуючи вітчизняним виробникам значні матеріальні та нематеріальні вигоди: ефективне управління витратами, економія матеріальних ресурсів, збільшення гнучкості виробництва та продуктивності праці, зростання якості продукції, зростання конкурентоспроможності товарів, швидке реагування на вимоги світового ринку тощо. Це підтверджено численними емпіричними дослідженнями в тих країнах, де для цього створено відповідний інструментарій. Як не прикро, але доводиться констатувати, що Україна, не сформувавши ще власний міцний вітчизняний науково-технічний потенціал, об'єктивно змушена інвестувати в технології із промислово розвинених країн, імпортуючи з країн Європейського Союзу високотехнологічні товари.

У загальному обсязі імпорту послуг переважали транспортні послуги (21,6%); державні та урядові послуги (18,2%); ділові послуги (15,6%); послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю (12,6%) [36].

Таким чином, підбиваючи підсумки, можна відзначити:

– в Україні характерною є ситуація, коли спостерігається переважання імпорту над експортом;

– за період 2015-2021 років у товарній та географічній структурі експорту та імпорту суттєвих змін не відбулося;

– у структурі експорту переважали недорогоцінні метали та вироби з них, продукти рослинного походження, мінеральні продукти, електричні машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання;

– у структурі імпорту товарів переважали мінеральні продукти, машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання, продукція хімічної та пов'язаних із нею галузей промисловості, недорогоцінні метали та вироби з них;

– основна частка українського експорту послуг припадає на транспортні послуги, послуги у сфері комунікації, послуги з переробки матеріальних ресурсів, ділові послуги.

– у загальному обсязі імпорту послуг переважають транспортні послуги, державні та урядові послуги, ділові послуги та послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю.

Дослідження динаміки обсягів імпорту товарів з України в країни Європейського Союзу дає підстави стверджувати про те, що впродовж 2015–2021 років спостерігалася тенденція до поглиблення двосторонніх торговельних відносин між нашою державою та ЄС при неоднозначних якісних характеристиках відповідних торгових показників. Проведений аналіз показав, що головним партнером, як щодо імпорту, так і експорту, протягом багатьох років залишається Європейський Союз, економічні відносини з яким складалися з перших днів проголошення незалежності України і зараз, в умовах повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну, ЄС виступив на бік справедливості і захисту демократичних цінностей. Європейські партнери підтримали Україну, як на політичному та військовому рівнях, так і економічному, про що свідчить надання фінансової підтримки, відміна мита.

Безпосередній вплив міжнародної торгівлі України з Європейським Союзом на соціально-економічний розвиток нашої держави (що підтверджує і проведений нами аналіз експортно-імпортних відносин) і велика значущість міжнародної торгівлі як чинника економічного зростання повинні завжди враховуватися при прийнятті тих чи інших політичних рішень.

РОЗДІЛ 3
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

3.1 Особливості торгівельних відносин України та Європейського Союзу в умовах війни

Україна здійснила свій цивілізаційний вибір в бік демократичних цінностей, здолавши непростий шлях до міцних становлення ринкових відносин в країні. Незалежна Україна ніколи не виступала ініціатором збройних конфліктів, а сьогодні вимушена захищати себе від агресора. Сьогодні наша держава змушена захищати себе і весь світ від військової агресії Російської Федерації, країни, яка свідомо обрала шлях деградації та знищення, ідеології, в якій не визнаються гуманізм, свобода та інші людські цінності. Тому в реаліях сьогодення питання захисту та відновлення України – це не тільки можливість стратегічного інтересу окремих держав, а і вибір кожної демократичної країни зробити посильний внесок у розвиток нової безпекової системи світу, де немає агресії і спричинених нею смертей, руйнувань, які чинить Росія.

Для перемоги Україна повинна не лише мати міцну армію і волю народу, а й потужну економіку, що пришвидшить мир і відновить територіальну цілісність держави. Україна на геополітичній арені повинна стати повноцінним стратегічним гравцем, тому що за роки незалежності наша держава так і не стала повноцінним суб’єктом міжнародних відносин.

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну, яке спричинило активні бойові дії на території нашої держави, сильно ослабило економічне становище країни. За різними прогнозними оцінками післявоєнного стану національної економіки та, відповідно, розробка напрямів, шляхів і оцінка вартості відновлення після завершення війни, які здійснюються під час ведення активних воєнних дій на

території України, пов'язані зі великими труднощами, перш за все через унікальність та непередбачуваність процесів, подій і руйнацій, пов'язаних з вагомим впливом на структурні економічні процеси не лише національного, але й європейського та міжнародного масштабу. Додаткові труднощі зумовлені нестачею або відсутністю даних (дані щодо втрат унаслідок війни почнуть надаватися Державною службою статистики України через три місяці після завершення російсько-української війни [79]), що, однак, актуалізує значущість прогнозів та аналітичних оцінок. За різними експертними даними, падіння ВВП в Україні у 2022 р. сягне: за даними Європейського банку реконструкції та розвитку (European Bank for Reconstruction and Development): 30,1% за даними Світового Банку (World Bank: 45% [21, с. 6].

14 березня 2022 року Європейський Союз разом із Канадою, Японією, Великою Британією (Великобританія), Сполученими Штатами Америки та дев'ятьма іншими членами СОТ оприлюднили багатосторонню спільну заяву в СОТ щодо вторгнення Росії в Україну за підтримки Білорусі. У заяві висловлювалася солідарність з Україною, засуджувалося вторгнення як порушення міжнародного права та Статуту ООН, а також звучав заклик Росії негайно припинити військову агресію та вивести свої сили з території суверенної держави. У заяві також чітко вказаний намір підписантів нехтувати правами та привілеями Росії як члена СОТ для цілей торгівлі, включаючи, але не обмежуючись цим, режим «найбільшого сприяння» для товарів і послуг, які експортуються Росією. Крім того, підписанти заявили, що вважають процес вступу Білорусі до СОТ призупиненим у світлі матеріальної підтримки цією країною вторгнення [21, с. 7].

В теперішніх реаліях для України надважливо зберігати міцні відносини з європейськими партнерами, зокрема зміцнювати торгівлю товарами та послугами з ЄС. Варто зазначити, що з 2014 року Україна має міцні партнерські взаємини з Європейським Союзом. Важливим кроком стало підписання та реалізація Угоди про асоціацію між ЄС та Україною (набула чинності 1 вересня 2017 року). Європейський Союз надав Україні фінансову підтримку: ЄС та європейські фінансові інститути виділили нашій державі понад 17 млрд євро у вигляді грантів

та кредитів для підтримки втілення в життя широкої програми реформ, з них 5,6 млрд євро в рамках п'яти програм макрофінансової допомоги. З 2014 року ЄС надав Україні понад 193 млн євро гуманітарної допомоги для підтримки жертв військової агресії РФ на сході України. Також ЄС запропонував гранти на суму 200 млн євро з метою допомогти Україні у протидії пандемією коронавірусної інфекції.

З моменту повномасштабного військового вторгнення Росії в Україну загострило існуючу гуманітарну кризу на сході нашої держави та поглибило катастрофу. За експертними даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, понад 7 мільйон українців стали біженцями, перетнувши кордони України з сусідніми країнами, як-от Польщі, Молдови, Угорщини, Румунії, Словаччини та РФ. За оцінками Європейської комісії, кількість вимушених переселенців зростатиме. Нині понад 3,5 мільйона українців вже шукають міжнародного захисту, переважно в європейських країнах. На жаль, багато людей, які на даний момент залишилися в Україні, перебувають в екстремальних умовах і потребують психологічної і фінансової підтримки.

Вторгнення Росії в Україну породило зміну парадигми у підході ЄС до фінансування постачання летальної зброї та військового устаткування. ЄС прийняла довгоочікуване рішення про закупівлю і надання українській стороні летальної зброї. Фінансовим інструментом цього придбання є новий Європейський інструмент з підтримки безпеки і миру на Європейському континенті.

Військова загроза для України з боку РФ суттєво вплинула на довіру європейських інвесторів та спричинила значний відтік капіталу, що спричинило загрозу економічній та фінансовій стабільності нашої країни.

Відповіддю ЄС на сучасні безпекові виклики стала суттєва гуманітарна допомога. Оскільки в Україні погіршується гуманітарна ситуація, Європейська комісія постійно надає екстрену допомогу. Так, 28 лютого 2022 року Комісія прийняла рішення про виділення 90 млн євро на програми екстреної допомоги цивільному населенню України та особам, які були вимушені виїхати до Молдови. Виділення цієї гуманітарної допомоги ЄС забезпечило вимушено переміщених українців продуктами харчування, житлом, задовольнивши їх основні потреби,

надало медичну і психологічну допомогу. За словами Я. Вінокурова, сьогодні активовано механізм цивільного захисту ЄС, з пропозиціями від держав-членів ЄС, включаючи засоби першої необхідності для надання медичної допомоги та підтримку цивільного захисту [15].

Активна фаза російсько-української війни дуже сильно позначилася на торговельній спроможності нашої країни. Російсько-українська війна спричинила глобальний збій в логістичній системі, стався збій в постачанні металургійної та сільськогосподарської продукції, від яких страждає весь світ. Як наслідок, ціни на ці товари стрімко зросли. Наприклад, ціни на пшеницю з початку березня 2022 року зросли на 50%. Зростає ціна й на інші культури, а вони тягнуть вгору ціни на продукти переробки [15].

У сучасних реаліях однією з основних причин спаду міжнародної торгівлі України та ЄС, як і зниження економічної активності в нашій державі загалом, є проблеми з логістикою та втрати європейських ринків збуту. Внутрішній попит суттєво скоротився та залишатиметься низьким через падіння реальних доходів українців. Обмежено доступ до зовнішніх ринків збуту вітчизняних товарів і послуг. До початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну понад 62% усього експорту та 98% зернових культур транспортувалося морським шляхом. Обмежена пропускна спроможність залізниці та блокування вітчизняної морської інфраструктури породили логістичний колапс і розірвали налагоджені в попередні роки виробничі ланцюги. Логістична криза змусила вітчизняних експортерів зменшувати обсяги виробництва продукції. Відновлення системи логістики сповільнюється через дефіцит палива та ростом його вартості. Високі ціни на газ, нафту та нафтопродукти негативно впливають на всі галузі української економіки [36].

В умовах повномасштабної війни відбулися зміни у структурі та географії міжнародної торгівлі України. В експорті, як і раніше, домінують продовольчі товари та сільськогосподарська продукція (45 % від усього експорту), метали та вироби з них (17 %), машини, устаткування й транспорт (10,5 %) та мінеральні добрива (10 %). В структурі імпорту перше місце займають машини, устаткування

й транспорт (28 % від загального імпорту), далі ідуть паливно-енергетичні товари (25 %), продукція хімічної промисловості (18 %), а також товари продовольчої групи та сільськогосподарська продукція (11 %).

Шляхом вдалих зусиль українського уряду, спрямованих на подолання дефіциту у паливній галузі, а також пошуку альтернативи у логістиці для експорту продукції сільськогосподарських виробників, у липні 2022 року Україні вдалося наростити енергетичний імпорт та експорт зернових культур проти червня цього ж року. У липні також спостерігається ріст експорту вітчизняної електроенергії до ЄС, що є позитивним кроком на шляху заміни російського газу, який Європа сьогодні використовує для продукування електроенергії.

Географічна структура міжнародної торгівлі України товарами та частка основних торговельних партнерів у загальному обсязі зовнішньої торгівлі товарами за сім місяців 2022 року наведена на рис. 3.1.

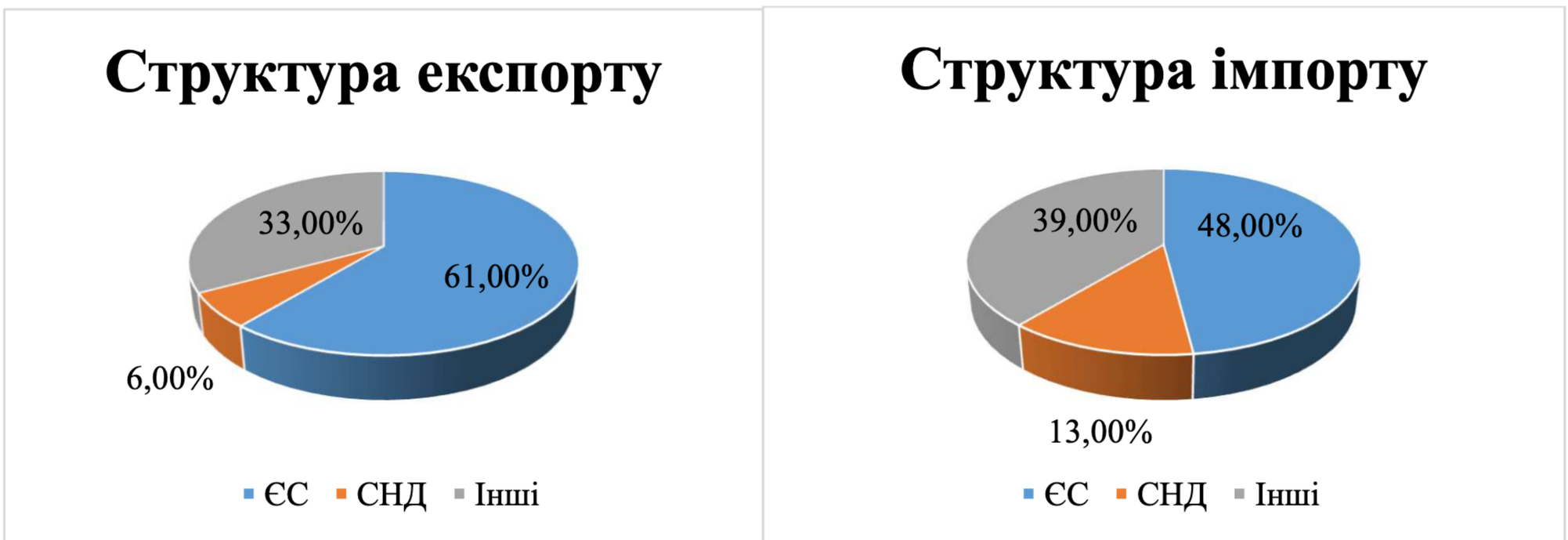

Рисунок 3.1 – Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами, 7 місяців 2022 року

Джерело: [87]

Аналіз географічної структури зовнішньої торгівлі товарами дає підстави стверджувати про незначне збільшення часток експорту (до 61 %) та імпорту (до 48 %) України до та з ЄС та відповідно наближення частки товарообігу України, яка припадає на країни ЄС і сьогодні складає 53,7 %, до показника деяких європейських країн (наприклад, у 2021 р. Республіки Польщі – 63,7 %, Болгарії –

63,3 %, Литви – 62,7 %, Естонії – 58,4 %) [87] у їхній торгівлі всередині Європейського Союзу. У цілому експорт українських товарів до ЄС за сім місяців 2022 року збільшився на 9 % (до 15,6 млрд дол. США) в порівняно з аналогічним періодом минулого року [87].

Скасування з боку ЄС торговельних обмежень на ввезення товарів з України дає можливість вітчизняній продукції на рівних конкурувати з продукцією європейських країн і нарощувати експортний потенціал, зокрема, збільшити експорт енергоресурсів, продовольства та сировини для його виробництва, капітального обладнання (крім транспортного) та його частин, а також аксесуарів.

Стосовно показника ввезення товарів з ЄС до України, то він за вказаний період скоротився на 7 % і склав 14,3 млрд дол. США. Україна зменшила обсяг імпорту капітального обладнання, його частин та аксесуарів, промислових матеріалів, споживчих товарів та сільгосппродукції, водночас наростивши обсяг ввезення надзвичайно потрібних у воєнний час паливно-мастильних матеріалів.

Дещо скоротилася в географічній структурі зовнішньої торгівлі товарами питома вага країн СНД, вона складає 10,0 %, а товарообіг зменшився на 45,0 %. Водночас частка цього об'єднання країн в експортній частині міжнародного товарообігу зменшилася до 6,0 %, а в імпортній – до 13 %. Спостерігається відчутне скорочення експорту до країн СНД на 59,0 % (до 1,6 млрд дол. США) унаслідок зменшення постачань українських промислових матеріалів, капітального обладнання та його частин й аксесуарів, а також сільськогосподарської продукції. Відповідно знизилися на 36,0 % (до 3,9 млрд дол. США) також й обсяги імпорту товарів з країни СНД переважно через падіння ввезення промислових і паливно-мастильних матеріалів. Так, товарообіг з Казахстаном порівняно з аналогічним періодом 2021 р. знизився на 27,0 %: експорт – на 35,0 % та імпорт – на 23,0 %. Більшу частку ввезених товарів складають паливно-мастильні та промислові матеріали. Україна експортує продовольство, капітальне обладнання (крім транспортного) та їхніх частини, а також промислові матеріали.

Впродовж 7 місяців 2022 р. товарообіг з Російською Федерацією знизився на 57,0 %, а з Республікою Білорусь– на 49,0 %.

Товарообіг України за січень–липень 2021 та відповідний період 2022 року демонструють дані, наведені у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Товарообіг України за січень–липень 2021–2022 рр.

Код найменування	7 місяців 2021 р., тис дол. США				7 мсяців 2022 р., тис дол. США				Зміна проти попереднього періоду, %		
всього	товарообіг	експорт	імпорт	сальдо	товарообіг	експорт	імпорт	сальдо	товарообіг	експорт	імпорт
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Продовольчі товари та сільгосппродукція	72643	35511	37131	-1620	55671	25654	30017	-4363	-23	-28	-19
Мінеральні продукти	16702	12492	4210	8282	14769	11527	3242	8285	-12	-8	-23
Паливно-енергетичні товари	5438	5082	356	4276	4776	2590	186	2404	-49	-49	-48
Продукція хімічної промисловості, каучук	6536	441	6095	-5654	8147	511	7636	-7125	25	16	25
Деревина ра целюлозно-паперові вироби	9562	1977	7585	-5607	6655	1170	5485	-4314	-30	-41	-28

Продовження таблиці 3.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Шкірсировина, хутро	2267	1440	827	613	1863	1360	503	857	-18	-6	-39

Текстиль, взяття	2331	601	1730	-1129	1941	515	1426	-911	-17		
Вироби з каменю, скла, кераміка	796	323	472	-149	498	198	300	-101	-37	-24	-34
Метали та вироби з них	10817	8633	2185	6448	5752	4389	1363	3026	-47	-49	-38
Машини, устаткування	16139	3526	12613	-9086	10972	2688	8283	-5595	-32	-24	-34
Інші товари	1779	896	883	12	2103	633	1470	-836	18	-29	66

Джерело: [35]

Не зважаючи на усі виклики, Україна торгує в умовах війни. Європейська сторона всіляко підтримує нашу країну, зокрема економіку, пропонуючи гнучку торгівельну, у першу чергу експортну, політику з Україною.

М. Кінах, досліджуючи питання торговельних преференцій ЄС для України, прогнозує, що для нашої держави настав час нових можливостей для експорту в умовах війни. У сучасних умовах Україна отримала низку тимчасових торговельних преференцій, які мають суттєві переваги для вітчизняних експортерів:

– економія коштів щодо сплати ввізних мит (чим вищі ввізні мита ЄС, тим вищу економію експортери будуть отримувати). Станом на 2021 р. сума ввізних мит складала 65,6 млн євро;

– спрощення процедур експорту до ЄС. Як наслідок – зниження адміністративних витрат;

– зростання конкурентних переваг відносно імпорту з країн третього світу;

– можливість розширити присутність українських товарів на європейському ринку та включитися до виробничих систем ЄС [43].

До тимчасових торговельних преференцій, які визнала ЄС, відноситься призупинення тарифних квот для українських сільськогосподарських товарів. Це стосується усіх 36 тарифних квот в межах Поглибленої і всеохопної зони вільної

торгівлі (ПВЗВТ). Для нашої країни це дуже важливе рішення, оскільки Україна використовувала 32 із 36 наявних квот, з них 11-12 у повному обсязі. Варто також зазначити, що це складає 15%-17% експорту усіх вітчизняних товарів і послуг до ЄС. Так, наприклад, раніше аграрні експортери наголошували про встановлені низький рівень тарифних квот і високий рівень тарифів мит понад квоту. Тепер вітчизняні сільгоспвиробники мають можливість використовувати тарифні квоти, які повністю або значно заповнюються Україною і до яких застосовується високі мита ЄС понад квоту. Також для них є велика ймовірність зайти на ринок ЄС і там закріпитися.

Іншою вигідною преференцією є призупинення системи вхідних цін ЄС для окремих груп сільськогосподарських товарів, тобто має місце призупинення оплати спеціального мита, яке імпортери повинні сплачувати у випадку, якщо ціна ввізного товару нижча контрольної вхідної ціни ЄС. Хорошим результатом є те, що українським експортерам обнулили ненульові митні ставки ПВЗВТ для всіх товарів промислової групи.

Суттєвою перевагою для України, за словами М. Кінах, є скасування антидемпінгових та спеціальних мит ЄС на вироби із заліза та сталі, експорт яких складав 40%-45% всього експорту чорних металів та виробів з них до країн Єврозони та 10%-13% усього експорту до ЄС. До ведення Регламенту для України передбачалося 1 глобальна квота, 11 індивідуальних тарифних квот, а мито понад квоту складало 25%. Оскільки металургія – це та галузь вітчизняної економіки, яка найбільше постраждала від війни, то від скасування таких мит Україна отримає великі переваги [43]. Я. Винокуров також зазначає, що тимчасове скасування обмежень особливо вигідне для металургічної галузі, оскільки з продукції виробників знімуть антидемпінгові мита. Очевидно, що скористатися перевагами вільної торгівлі з Європейським Союзом металурги зможуть, якщо деблокада морських портів продовжуватиметься і надалі [15].

Завдяки прийнятим рішенням щодо преференцій українські товари будуть конкурентоспроможними на європейському ринку. Так, наприклад, це станеться завдяки нижчій частці витрат на оплату праці в собівартості товарів, а також завдяки сприятливим податковим правилам, запровадженим на території України на період воєнного стану [15]. Зазначена стратегія Заходу є інструментом підтримки України в

умовах повномасштабної війни й великою мірою сприятиме входженню української економіки до європейського економічного простору.

Водночас згадані тимчасові торговельні преференції для України мають бути поєднані з санкціями для Російської Федерації. Тому вітчизняні металурги виступають за розширення запровадженого з боку ЄС ембарго і на сировину РФ. Подальшим кроком має стати тарифна лібералізація на постійній основі, тобто не як преференція, а в межах зони вільної торгівлі з ЄС, що потребує переговорів і наступних домовленостей. Очікуваним кроком є також зменшення нетарифних бар'єрів на європейському ринку [43]. На рис. 3.2 представлено продуктові сектори, на які переважно поширюються санкції.

Рис. 3.2 - Продуктові сектори, на які переважно поширюються санкції

Джерело: [55]

Підтримка українського імпорту має переваги і для ЄС. Рішення ЄС відкрити ринки для України став важливим жестом підтримки нашої держави в складних військових та гуманітарних умовах. Проте користь від нього отримають і європейці. Після початку активних бойових дій і втрати доступу до морських

перевезень кордон з ЄС став єдиним вікном для української торгівлі із зовнішнім світом. Тому збільшення використання європейської логістичної системи здатне поповнити казну ЄС та призведе до розширення європейської інфраструктури.

Мова йде не тільки про Європейський Союз. Україна продовжує продавати товари, зокрема сільськогосподарську продукцію, до африканських та азійських країн транзитом через порти європейських держав. Останніми місяцями все більшого поширення отримує практика, коли на товари, які проходять транзитом через ЄС, поширюється режим імпорту. Тобто європейські країни у сучасних умовах застосовують до них такі ж квоти і мита, як і до товарів, які Україна експортує в країни Європейського Союзу. Відповідне спільне рішення про їх тимчасове скасування на період воєнного стану було прийняте урядами країн ЄС. Відповідно до цього в кінцеві пункти призначення українські товари будуть надходити за необтяженими митами цінами. Можна з впевненістю стверджувати, що рішення західних партнерів України про відкриття європейського ринку значно спростить життя транзитному експорту і зменшить очікувані адміністративні витрати на сплату мита, збільшить прибутки вітчизняних експортерів та підвищить конкурентоспроможність їх товарів і послуг.

3.2 Перспективи торговельної політики України та Європейського Союзу в умовах війни

Для відновлення виробничих потужностей вкрай необхідне припинення бойових дій, відведення військових угрупувань РФ з України та інвестиції на відбудову нашої країни. Держава та МФО вже сьогодні повинні впроваджувати механізми компенсації для виробників, які найбільше постраждали від російсько-української війни, особливо капіталомістких. Без потужних стимулів та додаткових гарантій безпеки малоймовірним є відновлення інвестицій навіть у найближчі кілька років [36].

У найближчій перспективі українська держава націлена на отримання короткострокових результатів за рахунок реалізації експортних та імпортних операцій, а також, врахування усіх вимог світового ринку про підвищення інноваційного рівня промислового виробництва. Крім випробувань воєнних подій, основними перешкодами для розвитку міжнародної торгівлі України та Європейського Союзу є незадовільний рівень конкурентоспроможності, імідж компаній в ролі міжнародних партнерів на світовому ринку, низька якість продукції, що не задовольняє широкі вимоги Європи, застаріле обладнання та технології, хаотичний процес виробництв. Усе перераховане є основними причинами недовгострокових планів України. На жаль, часто вітчизняні товари не задовольняють вимоги європейського ринку. Тому, основне завдання вітчизняних підприємств – зробити так, щоб міжнародна торгівля України та Європейського Союзу була ефективною.

Здійснимо аналіз експортної діяльності України та її залежності від ряду інших основних економічних показників, таких як ВВП, інфляція та ВВП на душу населення. Для цього використаємо регресійний аналіз.

Макроекономічні показники України за 2015 – 2021 роки представлені у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Макроекономічні показники України за 2015 – 2021 роки

Рік	Період	Експорт	ВВП	Інфляція	ВВП на душу населення	Імпорт
2015	1	10447	90615	43,3	2115,4	13188
2016	2	10698	93270	12,4	2185,9	14733
2017	3	14116	112154	13,7	2640,3	18054
2018	4	16314	130832	9,8	3095,2	20262
2019	5	17017	153781	4,1	3659,8	22339
2020	6	15202	155582	5	3725,6	21483
2021	7	23856	200090	10	4834,3	26954

Джерело: [36]

Регресійний аналіз (regression analysis) – це метод вивчення статистичного взаємозв'язку між однією залежною кількісної залежною змінною від однієї або декількох незалежних кількісних змінних. Залежна змінна в регресійному аналізі називається результуючої, а змінні фактори – предикторами.

Взаємозв'язок між середнім значенням результуючої змінної і середніми значеннями предикторів виражається у вигляді рівняння регресії. Рівняння регресії - математична функція, яка підбирається на основі вихідних статистичних даних залежною і пояснюють змінних. Найчастіше використовується лінійна функція. У цьому випадку говорять про лінійний регресійному аналізі.

Лінійне рівняння регресії виглядає наступним чином:

$$y=\boldsymbol{a_0}+\boldsymbol{a_1x_1}+\boldsymbol{a_2x_2}+\boldsymbol{a_3x_3} \quad (3.1),$$

де у – результуючий показник;

$\boldsymbol{x_1}$, $\boldsymbol{x_2}$, $\boldsymbol{x_3}$ – коефіцієнти рівняння регресії, які характеризують кількісний вплив на результуючий показник зміни величини відповідного факторного показника на одиницю його виміру;

$\boldsymbol{a_0}$ – вільний член рівняння регресії.

Для аналізу зв'язку між наступними факторами:

у – обсяг експорту

$\boldsymbol{x_1}$ - ВВП

$\boldsymbol{x_2}$ – темпи інфляції

$\boldsymbol{x_3}$ – ВВП на душу населення

$\boldsymbol{x_4}$ – обсяг імпорту

Таблиця 3.3 – Вхідні дані для економетричного моделювання

Період	Експорт	ВВП	Інфляція	ВВП на душу населення	Імпорт
2015	10447	90615	43,3	2115,4	13188
2016	10698	93270	12,4	2185,9	14733
2017	14116	112154	13,7	2640,3	18054
2018	16314	130832	9,8	3095,2	20262
2019	17017	153781	4,1	3659,8	22339
2020	15202	155582	5	3725,6	21483
2021	23856	200090	10	4834,3	26954

Зведемо вхідні дані до кореляційної матриці в табл. 2 за допомогою MS Excel, за допомогою якої проаналізуємо силу взаємозв’язку між обраними факторами та результативним показником, а також наявність мультиколінеарності між обраними факторами.

Таблиця 3.4 – Кореляційна матриця

	Експорт	ВВП	Інфляція	ВВП на душу населення	Імпорт
Експорт	1				
ВВП	0,953229	1			
Інфляція	-0,51974	-0,5839	1		
ВВП на душу населення	0,952648	0,999941	-0,5806	1	
Імпорт	0,965151	0,982472	-0,67771	0,981027	1

Для визначення тісноти зв'язку застосовують спеціальну шкалу, представлену в табл. 3.5.

Таблиця 3.5 - Оцінка кореляційного зв'язку

Значення коефіцієнта кореляції	Рівень взаємозв'язку
0 – 0,3	Зв'язок відсутній
0,3 – 0,5	Зв'язок слабкий
0,5 – 0,7	Помірний зв'язок
0,7 – 0,9	Високий
0,9 – 1	Дуже високий зв'язок

Оцінимо рівень взаємозв'язку чистого доходу підприємства з досліджуваними факторними ознаками (табл. 3.6).

Таблиця 3.6 - Характеристика тісноти зв'язку чистого доходу із факторними ознаками

Показник	ВВП	Інфляція	ВВП на душу населення	Імпорт
Експорт	Дуже високий зв'язок	Помірний зв'язок	Дуже високий зв'язок	Дуже високий зв'язок

Отже, бачимо, що найбільший зв'язок обсягу експорту України виникає із ВВП, ВВП на душу та обсягом імпорту, коефіцієнт кореляції має додатнє значення і становить 0,953; 0,952 та 0,965 відповідно, помірний зворотній зв'язок виникає із темпами інфляції – 0,519. Можемо сказати, що між змінними виникає дуже сильний зв'язок, тобто усі основні економічні показники є взаємопов'язаними і залежать один від одного.

Для встановлення форми зв'язку між досліджуваними факторами проведемо регресійний аналіз за допомогою MS Excel. Для його проведення використаємо вхідні дані з табл. 3.4.

Як видно з результатів проведеного регресійного аналізу у табл. 3.7 - скорегований коефіцієнт детермінації R^2 дорівнює 0,99, зміна результативної ознаки на 96% спричинена зміною факторних, що говорить про дуже тісний зв'язок між досліджуваними показниками.

Таблиця 3.7 - Регресійна статистика

Множинний R	0,994
R-квадрат	0,989
Нормований R-квадрат	0,968
Стандартна похибка	799,444
Кількість спостережень	7

Результати дисперсії наведемо у табл. 3.8.

Таблиця 3.8 - Дисперсійний аналіз

	df	SS	MS	F	Значимість F
Регресія	4	1,22E+08	30500364	47,72304	0,020629
Залишок	2	1278224	639112		
Всього	6	1,23E+08			

Результати регресійного аналізу відобразимо у табл. 3.9.

Таблиця 3.9 - Регресійний аналіз

	Коефіцієнти	Стандартна похибка	t-статистика	P-Значення
Y-перехрещення	-4731,59	5252,073	-0,9009	0,462724
Змінна X_1	-1,91384	1,111185	-1,72234	0,227148
Змінна X_2	132,6473	42,13977	3,147794	0,08783
Змінна X_3	70,81381	42,84028	1,652973	0,240149
Змінна X_4	2,508097	0,663533	3,779915	0,063406

Рівняння множинної регресії матиме наступний вигляд:

$$y=-4731,59-1,91x_1+132,64x_2+70,81x_3+2,5x_4 \quad (3.2)$$

Побудуємо за даними сукупність трендових моделей й отримаємо за ними прогноз майбутніх продажів.

Для отримання будь-якого тренду необхідно спершу надати нумерацію рівням ряду динаміки від одного. В статистичному аналізі прийнято, щоб незалежна змінна час починала нумерацію з одиниці. В табл. 3.10 наведено декілька допоміжних стовпчиків для отримання різних моделей.

Таблиця 3.10 - Вихідні дані для побудови трендових моделей

Рік	Період	Експорт	t^2	ln(t)	1/t	e^t	ln(Y)
2015	1	10447	1	0	1	2,72	9,25
2016	2	10698	4	0,69	0,5	7,39	9,28
2017	3	14116	9	1,1	0,33	20,09	9,56
2018	4	16314	16	1,39	0,25	54,6	9,7
2019	5	17017	25	1,61	0,2	148,41	9,74
2020	6	15202	36	1,79	0,17	403,43	9,63
2021	7	23856	49	1,95	0,14	1096,63	10,08

Для отримання лінійного тренда (рис. 3.2) скористаємося табличним процесором Excel: «Сервис» — «Анализ данных» — «Регрессия». Залежна змінна — Y, незалежна — t.

Лінійний тренд, який ми отримали за вихідними даними, має вигляд:

$$Y = 7930{,}57 + 1862\ t \qquad (3.3)$$

За статистичними оцінками (таблиця «Вывод итогов» в Excel) модель точна — $R^2 = 0{,}78$, тобто 78% варіації У пояснюється моделлю, надійна (F-критерій Фішера дорівнює 18,52, результат значущий на рівні 0,00004; t-критерій Стьюдента також значущій на рівні 4,09).

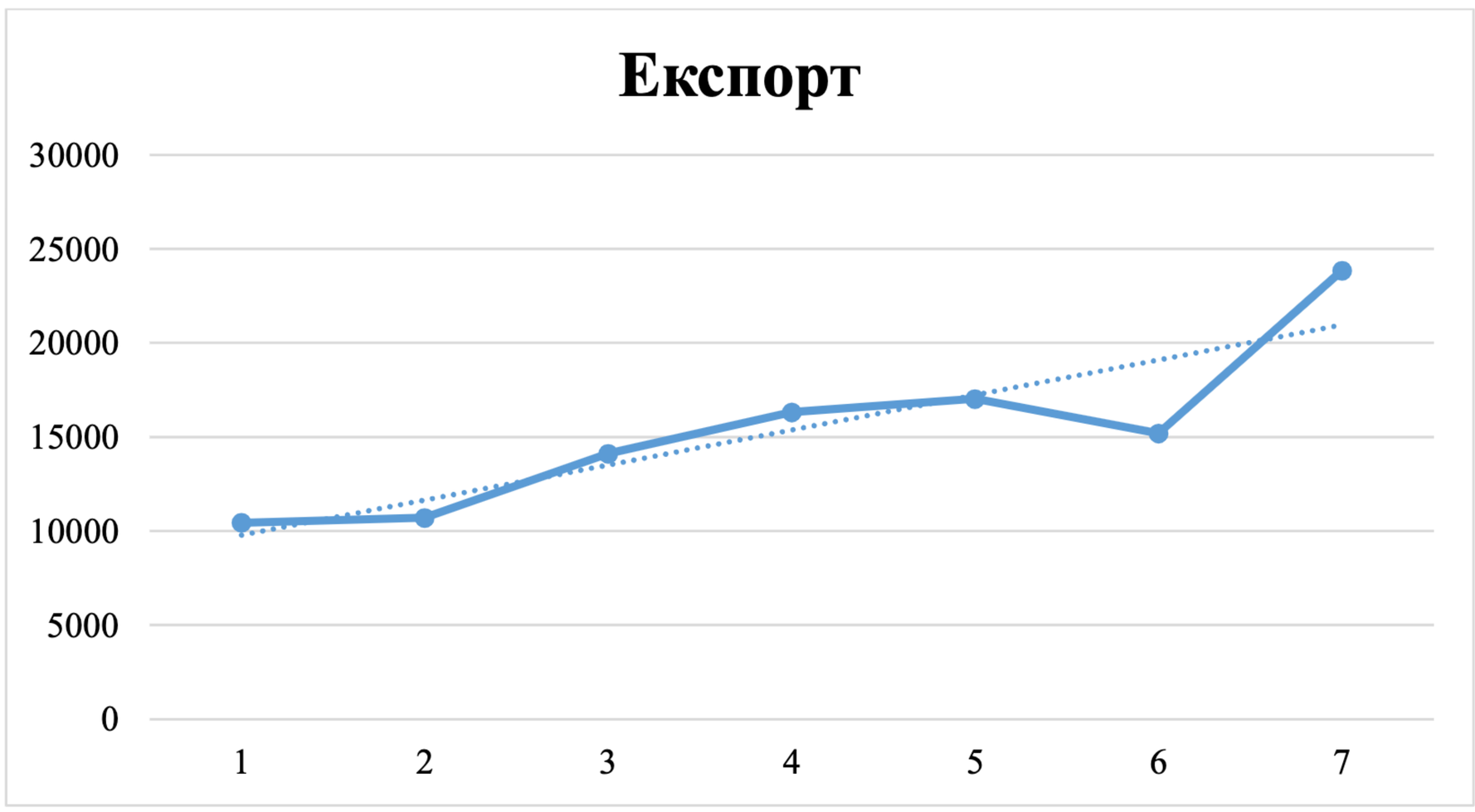

Рис. 3.2 - Лінійний тренд, де вертикальна шкала – це обсяг експорту, горизонтальна –періоди

Для отримання параболічного тренду без лінійної складової у якості незалежної змінної необхідно використовувати стовпчик t^2. Рівняння параболічного тренда отримаємо аналогічно лінійному:

$$Y = 10794{,}9 + 229{,}18\ t^2 \qquad (3.4)$$

Цей тренд пояснює 79% варіації У ($R^2 = 0{,}79$). Також модель є надійною і за критерієм Фішера і за статистикою Стьюдента. Тобто можна вважати параболічний тренд адекватною моделлю. Коефіцієнт автокореляції – 0,89

Для отримання гіперболічного тренду в якості незалежної змінної використовуємо стовпчик 1/t. Модель має вид:

$$\hat{Y} = 19383{,}2 - 10823{,}3/t \qquad (3.5)$$

Гіперболічним трендом пояснюється 52% варіації результативної ознаки У. Модель не є надійною за критерієм Фішера і статистикою Стьюдента, Коефіцієнт автокореляції залишків моделі r(1) = -0,72, що вказує на сильний зворотній зв'язок між залишками та неадекватність моделі вихідним даним.

Логарифмічний тренд отримаємо аналогічно з попередніми моделями, прийнявши ln(t) в якості незалежної змінної

$$\hat{Y} = 8671{,}7 + 5503{,}87ln(t) \qquad (3.6)$$

Логарифмічний тренд пояснює 69% варіації обсягу експорту. Модель не є надійною за критерієм Фішера і статистикою Стьюдента, але коефіцієнт автокореляції залишків r(1) = 0,93, що вказує на неадекватність моделі вихідним даним.

Експонентний тренд в якості незалежної змінної містить e^t.

$$\hat{Y} = 12946 + 9{,}82e^t \qquad (3.7)$$

Модель пояснює 75% вихідних даних та є надійною за критеріями Фішера та Стьюдента, коефіцієнт автокореляції становить 0,86

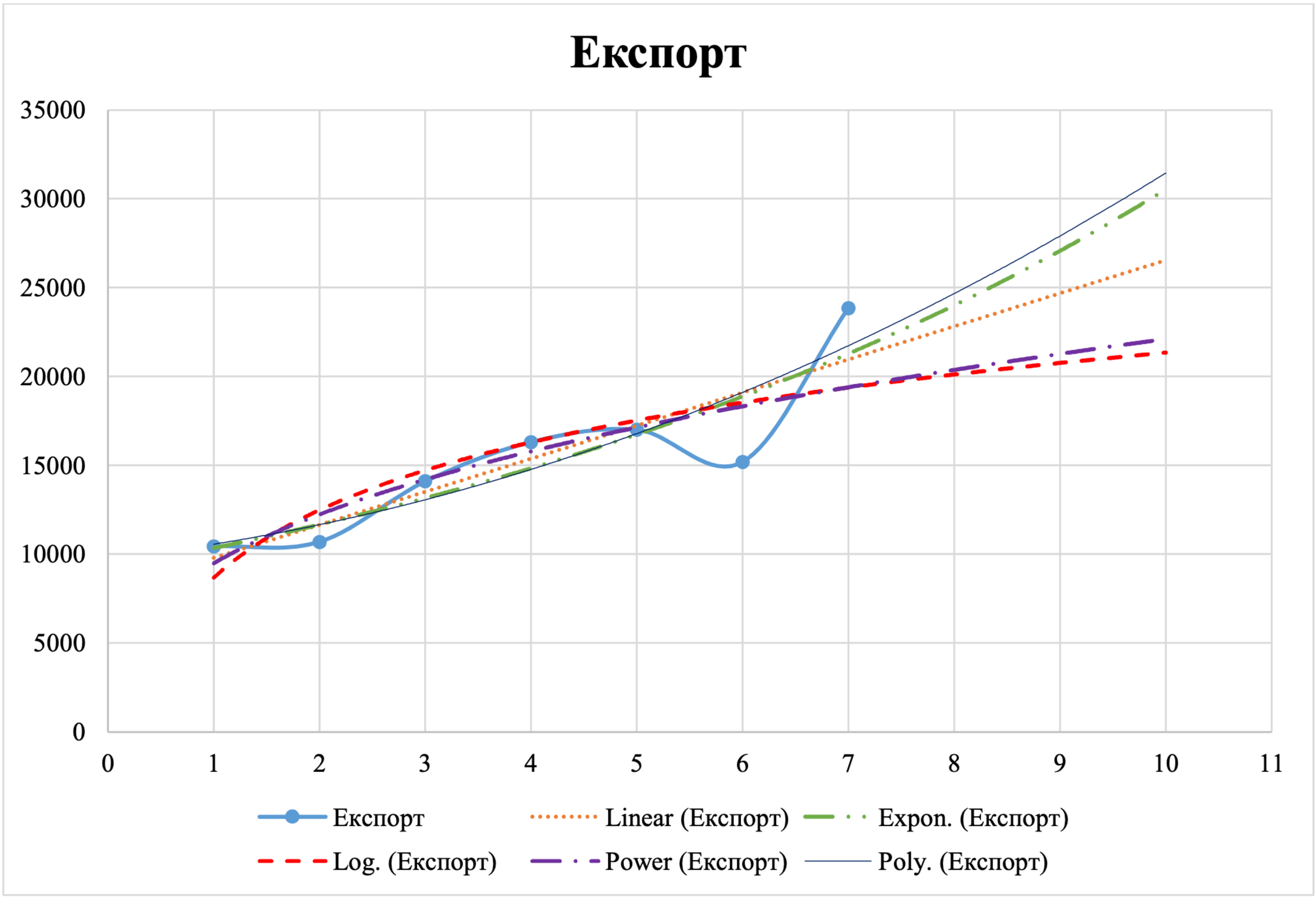

Рис.3.3 - Сукупність трендових моделей та їх прогнозні значення, де вертикальна шкала – це обсяг експорту, горизонтальна – періоди

Серед прогнозів є оптимістичні — за експонентною та поліноміальною, є реалістичні — за лінійним трендом, та песимістичні – степенева та логарифмічна. Для подальшого аналізу оберемо реалістичний прогноз – лінійний тренд.

Таблиця 3.11 – Прогнозні дані обсягу експорту на 2022 – 2024 роки, за лінійним трендом

Часова шкала	Експорт	Передбачення	Нижня довірча границя	Верхня довірча границя
1	10447			
2	10698			
3	14116			
4	16314			
5	17017			
6	15202			
7	23856	23856	23856,00	23856,00
8		23453,75164	19450,03	27457,47
9		25311,22809	21307,49	29314,97
10		27168,70454	23164,93	31172,47

На наступному рисунку 3.4 відобразимо графічний прогноз.

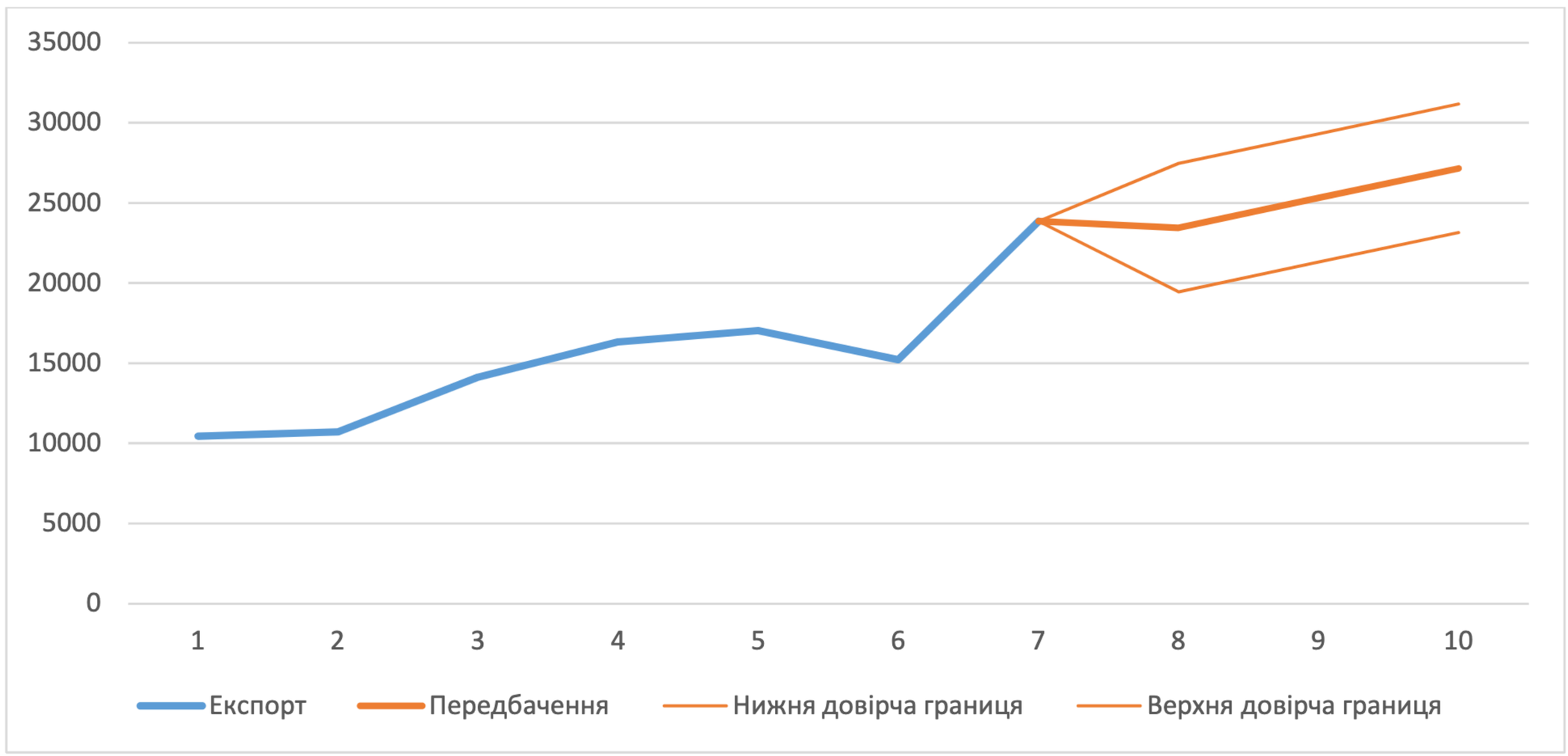

Рис. 3.4 - Лінійний прогноз обсягу експорту на 2022 – 2024 роки, де вертикальна шкала – це обсяг експорту, горизонтальна –періоди

Відповідно до прогнозу лінійного тренду, можливі три сценарії прогнозу обсягу експорту, найбільш ймовірний позначений як передбачення, окрім цього, можливі песимістичний (нижня довірча границя) і оптимістичний (верхня довірча границя) сценарії.

Основними рекомендаціями щодо розвитку стратегії торговельних відносин України з Європейським Союзом:

на короткостроковий період є:

• Активна робота з урядовими організаціями щодо питань:

– отримання ліцензій і квот:

– організація логістичних коридорів;

– налагодження поставок на базі домовленостей між країнами;

– пріоритезація експорту зернових й олійних над іншими товарними групами (для забезпечення вагонами тощо);

• Доступ на ринки, які легко доступні та мають невелику відстань від виробника-експортера (країн ЄС);

– країни-члени Європейського Союзу – пошук шляхів зменшення витрат на доставку.

• Розвиток логічного хабу в прикордонних країнах [55].

Довгострокова стратегія:

• Розвиток віддалених ринків, де є попит, і сприяє процес розблокування морських портів.

• Розвиток переробних потужностей для створення можливостей експорту напівфабрикатів і готової продукції з доданою вартістю.

План дій включає такі позиції:

– Додатковий аналіз груп товарів з виділенням товарних позицій на базі 6 або8-значних кодів для більш точного таргетування.

– Аналіз зазначених вище позицій за ціновою динамікою для розуміння маржинальності по кожному виду продукції.

– Подальше дослідження ринків окремих країн (споживачі, конкуренти, тенденції тощо) для побудови стратегії на довший період для заміщення конкурентів [55].

З метою покращення зовнішньоекономічної торгівлі України з країнами Європейського Союзу необхідно впроваджувати заходи, що сприяють модернізації основних експортно орієнтованих галузей національної економіки, удосконалювати програму співпраці з країнами ЄС, проводити ефективну зовнішньоекономічну торговельну політику держави, зміцнювати позиції вітчизняного товаровиробника на зовнішніх ринках товарів та послуг.

Пропозиція Європейського Союзу щодо спрощення торгівлі товарами та послугами з Україною передбачає скасування всіх торговельних обмежень для українського експорту, однак неторговельні залишаться.

Не втратять чинності вимоги щодо відповідності українських товарів високим стандартам якості, прийняті у європейських країнах. Іншими словами, ті компанії, які й раніше не могли експортувати товари до Європейського Союзу, не зможуть здійснювати зовнішньоекономічну діяльність навіть після скасування всіх мит.

Однак найбільшою перешкодою, яка сповільнює розвиток міжнародної торгівлі України та Європейського Союзу є російсько-українська війна та її наслідки. Багато компаній в Україні постраждали від бойових дій. Деякі виробничі потужності зруйновані, а деякі вітчизняні компанії опинилися в тимчасовій окупації, звідки не мають змоги вивезти товари на підконтрольну українській владі територію країни, не говорячи про ЄС.

Багато уцілілих вітчизняних підприємств зіткнулися з низкою інших проблем. Активні бойові дії відрізали Україну від морського шляху, на який припадали 60% експорту. Дефіцит паливно-мастильних матеріалів, великі черги на кордонах, руйнування логістичних центрів ускладнили експорт українських товарів у країни Європейського Союзу.

Вивезти мільйони тон вітчизняної металургійної, сільськогосподарської продукції та продукції переробки залізничним та автомобільним транспортом майже неможливо, зокрема через різну ширину колій в Україні та ЄС.

Імовірно, проблеми з логістикою залишатимуться навіть після звільнення українського експорту від обмежень при ввезенні до ЄС, тому для багатьох виробників відкриття Європейським Союзом свого ринку може пройти непоміченим [15].

Вплив фізичних пошкоджень, яких зазнали українські підприємства від початку російсько-української війни, стало одним з найважливіших чинників, який негативно впливає на торговельні відносини України та ЄС. За словами директора-розпорядника Міжнародного валютного фонду Крісталіни Георгієвої, вже сьогодні виникає гостра необхідність фізичної перебудови України, щоб відновити торгівлю: «Навіть якби військові дії припинилися просто зараз, витрати на відновлення та реконструкцію вже є величезними», – заявила чиновниця [96]. На торговельний потенціал негативно вплинуло масове руйнування в ключових містах, а також масове руйнування транспортної інфраструктури.

Необхідність відновити Україну для відновлення здорової торгівлі та економічного розвитку порівнюють із ситуацією в країнах Центральної Європи після Другої світової війни: аналітики говорять про величезні кошти, необхідні для плану Маршалла, які зростатимуть пропорційно до збільшення руйнувань, лише пізніше компенсуючи витрати.

Гостро стоїть питання відновлення логістики. Якщо припустити, що Україна залишиться суверенним партнером ЄС у майбутньому, перспектива зміни кордонів для країни суттєво вплине на здатність країни торгувати. Маріупольський порт, зруйнований бомбардуваннями, був стратегічно важливим для виходу до Чорного моря з Азовського моря. Маріуполь також є місцем великих металургійних комбінатів, і значна частина сталі, разом із вугіллям і кукурудзою, яку Україна експортувала на Близький Схід, проходила через Маріуполь.

Одеський порт, розташований на березі Чорного моря на південному сході України, є головним – і поки що відносно неушкодженим – транспортним вузлом.

Річна пропускна спроможність порту становить 43 мільйони тонн вантажів, що в два з половиною рази перевищує потужність Маріуполя. Таким чином, збереження контролю над Одеським портом буде важливим для України, щоб зберегти свою майбутню торгівлю з партнерами в ЄС і за його межами [96].

3.3 Шляхи підвищення конкурентоспроможності українських товаровиробників на європейському ринку

На сучасному етапі розвитку міжнародної торгівлі, проблема конкурентоспроможності українських товаровиробників на європейському ринку займає центральне місце в економічній політиці держави. Створення конкурентних переваг перед суперником стає стратегічним напрямом діяльності держави та її органів у сфері забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. При цьому підвищення конкурентоспроможності стосується всіх рівнів її ієрархії: продукції, підприємства, галузі, регіону та країни в цілому, але особливої важливості набуває конкурентоспроможність товаровиробників, які експортують продукцію на ринок ЄС, оскільки доходи від зовнішньоторговельної діяльності наповнюють бюджет держави, зміцнюють стабільність на світовому ринку. Незважаючи на велику кількість факторів, що впливають на конкурентоспроможність українських товаровиробників на європейському ринку, все ж таки основним і визначальним з них залишається їх здатність виробляти конкурентоспроможну продукцію та створювати умови для її просування на міжнародний ринок.

Конкурентоспроможність є критерієм, що найбільш повно відображає ефективність діяльності економічного суб'єкта. Практика показує, що розв'язання завдання підвищення конкурентоспроможності викликає значні труднощі, а для багатьох товаровиробників у сьогоднішніх економічних умовах воно стало

проблемою через відсутність у організацій чіткої стратегії, фінансово-економічних цілей та критеріїв.

Структура міжнародного та національного ринку в останні роки сильно змінилася. Сучасний ринок має певні особливості, головною з яких є його включення до процесу глобалізації. У глобальній економіці конкурентоспроможність означає здатність зайняти найбільш вигідну позицію в постійно змінюваному маркетинговому середовищі, яке формується під впливом факторів, що знаходяться за межами національної економіки.

На перше місце в умовах глобалізації виходять такі фактори підвищення конкурентоспроможності, як трудові ресурси, що відповідають вимогам міжнародного ринку праці, інновації, відповідність системи якості на підприємстві міжнародним стандартам, безперервне вдосконалення продукції національних виробників, що реалізується на внутрішньому ринку, та розширення їх діяльності на міжнародному ринку.

Як справедливо зауважує О. А. Беззубченко, для забезпечення стійких конкурентних позицій на ринку Європейського Союзу, вітчизняним товаровиробникам потрібно не лише володіти конкурентним перевагами на внутрішньому ринку, ефективно використовувати всі свої ресурси та потенціал, підвищувати рівень технологічності товарів, а й отримувати міжнародні сертифікати якості продукції [7, с. 17].

Низькі конкурентні позиції вітчизняних компаній на ринку Європейського Союзу підтверджуються низкою перешкод в сільськогосподарському секторі національної економіки, серед яких слід назвати такі:

– низька ефективність галузі порівняно з іншими державами показує суттєве зниження рентабельності основних видів продукції агропромислового комплексу України, що є загрозою для продовольчої безпеки;

– структура вітчизняного експорту не відповідає попиту європейських країн на сільськогосподарську продукцію;

– великий обсяг сільськогосподарської продукції (близько 60%) нині виготовляється дрібними індивідуальними домогосподарствами, які відчувають

обмеження щодо матеріальних, фінансових, інформаційних, технологічних ресурсів.

Ще однією суттєвою складовою низьких конкурентних позицій більшої частини підприємств агропромислової галузі України на рину Європейського Союзу є негармонізованість європейських та національних стандартів якості, через що вітчизняні сільгоспвиробники фактично були відсторонені від участі в торгах на ринках аграрної продукції розвинених країн. Багато вітчизняних підприємств не мають міжнародних сертифікатів якості. Найбільшу частку вітчизняної агропромислової продукції, яка не завжди відповідає стандартам якості та вимогам щодо безпеки в межах угод ЄС та СОТ, виробляють дрібні домогосподарства. За даними Української аграрної конфедерації, лише 7% вітчизняних виробників сьогодні мають міжнародні сертифікати якості ISO ((англ. International Organization for Standardization) – Міжнародна організація зі стандартизації і ХАССП (англ. Hazard Analysis and Critical Control Point) – система аналізу ризиків, небезпечних чинників і контролю критичних точок) [70, с. 132]. Однак, слід відзначити, що у переважній більшості випадків за показниками безпечності та якості вітчизняна продукція часто не поступається продукції, яка виробляється у країнах Європейського Союзу. Слід констатувати, що проблема полягає у тому, що нині назріла потреба переконливо донести до міжнародних партнерів інформацію щодо безпечності продукції. Для того, щоб подати заявку на експорт м’яса великої рогатої худоби до Європейського Союзу, потрібно впроваджувати в Україні програму моніторингу, прогнозування і оцінки ризику появи губчастоподібної енцефалопатії великої рогатої худоби, вартістю 35 млн. грн. в рік. На жаль, фінансові обмеження стають основною причиною того, що процес визнання української продукції на міжнародних ринках збуту на практиці затримується [70, с. 132].

Досліджуючи перспективи експортних операцій в частині високотехнологічної продукції з України в країни Європи, слід зазначити, що на європейських ринках на даний час більшість продукції українських виробників є неконкурентоспроможною збуту через брак новітніх технологій. Рівень

конкурентоспроможності товарів великою мірою визначається швидкістю впровадження технологічних інновацій і гарантіями якості. Для нашої держави, для якої, на жаль, характерна застаріла технологічна база, така зміна пріоритетів складає велику проблему. З огляду на сказане, найбільш вагомим чинником, що зумовлює довгостроковий тренд конкурентоспроможності національної економіки, є збільшення та ефективне використання інноваційного потенціалу.

Варто також сказати, що впродовж останнього двадцятирічного періоду у структурі вітчизняного експорту промислової продукції не відбулося якісних структурних зрушень у напрямі підвищення рівня його технологічності, питома вага високотехнологічної продукції у структурі експорту України в країни ЄС не перевищує 3,1%. До недавнього часу основним покупцем вітчизняної високотехнологічної продукції була Російська Федерація, яка навіть за умов гострого політичного конфлікту з Україною продовжувала посідати перше місце у переліку держав, до яких експортується вказаний вид продукції [51, с. 88]. Частка середньо високотехнологічної продукції в Україні також не зростає і складає 17,4%, у той час, в країнах Європейського Союзу на цю продукцію припадає більше третини усіх промислових товарів [7, с. 17].

З усіх держав-членів Європейського Союзу найбільшим покупцем високотехнологічної української продукції є лише Угорщина, але в останні роки її значення як імпортера спадає. Водночас зростає міць Китаю, Куби, Узбекистану [103, с. 44].

З кожним роком Україні все складніше наздогнати розвинені країни, адже частка високотехнологічної продукції в українському виробництві поступово знижується. За показниками експорту високотехнологічної продукції ми відстаємо від Польщі майже у 8 разів [103, с. 45]. Впровадження технологічних інновацій у виробничий процес для вітчизняних компаній вимагає значних фінансових ресурсів на закупівлю відповідного висококласного обладнання, нематеріальних активів та перекваліфікації персоналу, і це лише в разі, якщо підприємства не займаються власними науково-технічних розробками, оскільки тоді процес введення інновацій вимагає не лише фінансових капіталовкладень, а й витрат часу.

Водночас, для тих українських компаній, які у виробництві своєї продукції використовують інноваційні технології, вихід на європейські ринки ускладнений через наявність високої конкуренції на нішах ринків, які займають місцеві виробники.

В останні два роки Україна все ж таки зробила прорив у галузі інноваційних технологій. Починається активна робота з розробки та впровадження цифрових платформ для експорту української продукції на ринки ЄС. Україна обрала курс на використання власних ресурсів (людських, матеріальних, технічних) на цьому шляху. У найближчій перспективі наша держава може стати однією з передових країн щодо розробки інноваційних продуктів та діджиталізації. Сучасні ІТ-сервіси швидко адаптуються до нових умов та систематично пропонують платформи, спрямовані на підтримку вітчизняного експорту на європейські ринки.

Показовим є те, що Міністерство закордонних справ України презентувало ресурс, за допомогою якого малий, середній та великий бізнеси мають можливість подати заявку на пошук нових зв'язків для розширення експорту.

Міжнародна платформа призначена для надання дипломатичного сприяння вітчизняним експортерам на міжнародних ринках.

Умовами для роботи з цифровою платформою є:

– реєстрація підприємства на території України;

– підприємство є виробником та / або експортером товарів / послуг;

– наявність презентації та бізнес-пропозиції, сформованих англійською мовою;

– контактна інформація представника компанії, який вільно володіє англійською мовою для оперативного та ефективного спілкування з представниками МЗС України, дипломатичних представництв та іноземних партнерів.

Останнім часом Міністерство цифрової трансформації України також активно розвиває напрямок, який відповідає за експорт. У найближчій перспективі планується складання тесту на предмет готовності вітчизняного підприємства до виходу на міжнародні ринки, ознайомлення із запитами від іноземних фірм, пошук

пропозицій та можливість запропонувати співпрацю на вигідних умовах із закордонними партнерами.

Одночасно ведеться активна робота з пошуку підприємств, чия продукція має експортний потенціал, щоб його реалізувати у найближчій перспективі. Якщо у вітчизняних товаровиробників були сумніви чи варто адаптовувати бізнес-процеси під потреби експорту, то сьогодні є великі можливості. Для тих виробників, яким не вистачає знань для здійснення ефективного вивозу з митної території України за межі країни товарів і послуг, можна скористатися послугами індивідуального консалтингу [30].

Ще одним важливим чинником підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняних виробників на міжнародних ринках, у тому числі європейському, є не лише підвищення якості продукції та впровадження інноваційних технологій, а й усунення розривів виділених у частині зближення українського законодавства з нормативно-правовою базою Європейського Союзу щодо використання технічних бар'єрів у торгівлі, санітарних і фітосанітарних заходів, а також вирішення питань митного регулювання.

Отже, управління міжнародною конкурентоспроможністю на українських підприємствах повинно сприяти покращенню основних якісних характеристик товарів, що дозволить зайняти гідні позиції на європейському ринку. Необхідно підкреслити, що для забезпечення стійких конкурентних позицій на європейському ринку, підприємствам необхідно не тільки володіти конкурентним перевагами на національному ринку, ефективно використовувати всі свої ресурси та можливості, підвищувати рівень технологічності товарів, а й отримувати міжнародні сертифікати якості продукції. Перешкодами в аграрному секторі економіки, які лише закріплюють низькі конкурентні позиції українських підприємств на європейському ринку є низька ефективність аграрного сектору економіки України порівняно з іншими країнами, не відповідність попиту країн ЄС структурі пропозиції українського експорту сільськогосподарської продукції, обмеженість у фінансових, матеріальних, технологічних, інформаційних ресурсах дрібних індивідуальних домогосподарств, які виготовляють близько 60%

сільськогосподарської продукції. Запорукою успішного функціонування підприємств є формування стратегії розвитку. Говорячи про сучасний стан конкурентоспроможності більшості вітчизняних підприємств слід констатувати їх неспроможність успішно конкурувати з європейськими компаніями. Тому необхідно у рамках загальнонаціональної програми сформувати відповідний пакет заходів, спрямований на фінансове, інвестиційно-інноваційне та інтелектуальне забезпечення необхідних змін в економіці та приведення у відповідність (гармонізація) національних стандартів вимогам ЄС, усунення розбіжностей між торговельним режимом ЄС та режимом встановленим Угодою про асоціацію. Це сприятиме успішному входженню України до європейського ринку і досягненню на ньому високого рівня міжнародної конкурентоспроможності вітчизняних підприємств.

ВИСНОВКИ

1. Міжнародна торгівля складає центральну ланку складної системи світогосподарських зв'язків, що охоплює практично всі країни світу в єдину міжнародну економічну систему. Вона слугує засобом розвитку і поглиблення спеціалізації національних економік. Більшість країн світу використовують міжнародну торгівлю з метою підвищення продуктивності праці та ефективного використання своїх внутрішніх ресурсів. Вона займає ключове місце в системі міжнародних економічних відносин. Характеристиками міжнародної торгівлі є обсяг світового товарообігу, товарна структура експорту та імпорту та її динаміка, а також географічна структура міжнародної торгівлі.

2. Сьогодні склалися об'єктивні передумови активної участі України в системі міжнародної торгівлі, чому великою мірою сприяють: значна зміна системи економічних відносин; прийняття низки важливих законів та указів Президента України про зовнішньоекономічні зв'язки та зовнішньоекономічну діяльність; прискорення світового науково-технічного прогресу; необхідність спільного вирішення глобальних проблем людства (демографічної, продовольчої, екологічної, усунення загрози ядерної війни тощо); структурна перебудова галузей народного господарства; визнання Україною та входження її до міжнародних організацій. Незважаючи на це, для активної інтеграції України в систему міжнародної торгівлі необхідно вдосконалювати зовнішньоекономічний механізм, гідно оцінити роль та місце зовнішньоекономічних зв'язків у розвитку народного господарства.

3. Основними чинниками розвитку міжнародної торгівлі, які слід застосовувати і в контексті зовнішньоторговельних відносин нашої держави з ЄС, є: 1) поглиблення міжнародного поділу праці та інтернаціоналізація виробництва; 2) впровадження науково-технічних досягнень, що, зокрема, позначено на процесах оновлення основного капіталу, розробці нових видів продукції, виникненні нових галузей економіки та реконструкції вже існуючих; 3) активізація

діяльності на світовому ринку транснаціональних корпорацій; 4) лібералізація міжнародної торгівлі на основі багатосторонніх контактів, що прослідковується у скасуванні чи зниженні тарифних і нетарифних обмежень, запровадженні вільних економічних зон, веденні спільного бізнесу; 5) поглиблення торговельно-економічної інтеграції шляхом створення зон вільної торгівлі, формування спільних ринків і валютно-економічних союзів, запровадження єдиного тарифу щодо країн, які не беруть участі в економічних угрупованнях тощо; 6) отримання політичної незалежності територіями, які раніше належали до колоніальних імперій, і поява «нових індустріальних держав

4. Зовнішня торгівля описується показниками зовнішньоторговельного балансу – обсягом експорту, імпорту, зовнішньоторговельним оборотом та зовнішньоторговельним сальдо. За результатами 2021 року сальдо зовнішньої торгівлі товарами зберігалося негативним «мінус» 4,7 млрд. доларів США («мінус» 4,0 млрд. євро). Коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 0,94 проти 0,91 у 2020 році. Зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами з 235 країн світу. Питома вага зовнішньої торгівлі України товарами з країнами Європейського Союзу є значною у її загальній структурі та пріоритетним напрямом розвитку національних підприємств промисловості та сільськогосподарських товаровиробників.

5. У міжнародній торгівлі Україна виділяється, насамперед, сировинними, капіталом і матеріаломісткими галузями (добувна промисловість, сільське господарство та галузі, що розвиваються на їх базі), а тому структура її експорту недосконала – понад 4/5 у ній складають сировинні товари та продукція первинної переробки. Основу експорту становлять чорні метали та вироби з них (прокат, труби), на які припадає понад 44% валютних надходжень від експорту, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості (продукти неорганічної хімії, азотні добрива), мінеральні продукти (вугілля, залізна та марганцева руда, концентрати, цемент та будівельні матеріали, сіль та ін.), сільськогосподарські та продовольчі товари (зернові культури, олія, цукор та вироби з нього, зерно, молоко

та молокопродукти, м'ясо та ін.). Експорт машин, обладнання та транспортних засобів становить менше 13% від загального його обсягу.

6. У 2021 році експорт вітчизняних товарів та послуг до ЄС сягнув 26,8 млрд дол. США. Обсяг імпорту 27 країн, які членами ЄС, в Україну склав 28,9 млрд дол. США. Щодо питомої ваги товарного обороту України та Європейського Союзу, то з 2015 року намітилася тенденція зростання. Винятком став лише кризовий для всього світу 2020 рік. Незважаючи на це, з 2016 року абсолютні цифри експорту збільшилися більш ніж удвічі, щодо імпорту товарів та послуг, то показники також зросли на 88%.

7. До 2020 року ЄС став найважливішим експортним ринком України та основним джерелом імпорту, заважаючи другому партнеру України – Китаю – і применшуючи позиції Росію. Після того, як Російська Федерація почала повномасштабне військове вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року, торговельні та інвестиційні відносини між ЄС та Україною почали відчувати обмеження, а деякі європейські (автомобільні) виробники повідомляли про порушення та тимчасово зупиняли виробництво через брак українських компонентів.

8. Створення конкурентних переваг перед суперником стає стратегічним напрямом діяльності держави та її органів у сфері забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. При цьому підвищення конкурентоспроможності стосується всіх рівнів її ієрархії: продукції, підприємства, галузі, регіону та країни в цілому, але особливої важливості набуває конкурентоспроможність товаровиробників, які експортують продукцію на ринок ЄС, оскільки доходи від зовнішньоторговельної діяльності наповнюють бюджет держави, зміцнюють стабільність на світовому ринку.

9. Майбутні торговельні перспективи України залежатимуть не лише від її торгових партнерів, а й від відновлення фізичних збитків, яких зазнала країна, і від статусу її портів. Сьогодні назріла гостра потреба реформування економіки України. Трансформації потребує політична, економічна сфери у напряму демократизації та лібералізації; актуалізується інноваційна модернізація

виробництва з метою формування засад підвищення рівня конкурентоспроможності України та світовому ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алавердян Л. М., Романенко О. В. Сучасні реалії та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України з іншими країнами світу. Ефективна економіка. 2019. № 4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7005

2. Алавердян Л.М., Романенко О.В. Сучасні реалії та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України з іншими країнами світу. Ефективна економіка. 2019. № 4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2019/55.pdf.

3. Аналіз торгівлі послугами між Україною та ЄС в рамках ПВЗВТ / С. Таран, П. Яворський, Ю. Павицька, І. Омельченко, М. Бучко. Київ, 2021. 144 с.

4. Андрійчук В.Г., Іванов Є.І. Вплив угоди про асоціацію між Україною та ЄС на митно-тарифне регулювання і зовнішньоторговельний режим сторін. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2014. № 3. С. 4-15.

5. Артамонова Г. Зовнішня торгівля України з ЄС: можливості та виклики. *Журнал Європейської економіки*. 2019. Т. 18. № 3. С. 283–295.

6. Балежентіс А., Яценко О. Асиметрії торговельної інтеграції України та ЄС. Міжнародна економічна політика. 2018. № 1 (28). URL: http://iepjournal.com/journals/28/2018_2_Basenentius_Yatsenko.pdf.

7. Беззубченко О. А. Конкурентні позиції українських підприємств на європейському ринку. *Міжнародні відносини.* Серія «Економічні науки»: зб. наук. праць. 2017. № 11. С. 17-24.

8. Безмитні тарифні квоти та їхнє використання. URL: https://euua.kmu.gov.ua/zona-vilnoi-torhivli/bezmytni-taryfni-kvoty-ta-yihnie-vykorystannia

9. Білозерова Л. Як CBAM впливатиме на український експорт. *Українська енергетика*. 2021. 14 груд. URL: https://ua-energy.org/uk/posts/yak-svam-vplyvatyme-na-ukrainskyi-ekspor

10. Бойко В., Бойко Л. Сучасний стан міжнародної торгівлі України як основної форми міжнародного бізнесу. *Фінансовий простір*. 2022. № 1 (45). С. 49–57.

11. Брояка А.А. Перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств АПК. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2020. № 1 (51). С. 14–159.

12. Буглай Н. М. Польща у системі співробітництва Вишеграду. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Історичні науки*. 2015. № 1. С.70–76.

13. Бюлетень стану торговельних відносин між Україною та ЄС у 2020 році. URL: https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=2d4 7dab0-2594-4372-836c-2b636928f34a&title=BiuletenPotochnogoStanuTorgovelnikh http://efm.vsau.org/

14. В Україні скоротилося негативне сальдо зовнішньої торгівлі товарами і послугами за 2020 рік. URL: https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=ukUA&id=62f9ed2a-877b-4b62-92c8-e661f5ca5c14&title=VUkrainiSkorotilosiaNegativneSaldoZovnishnoiTorgivliTovaramiIPoslugamiZa2020-Rik&isSpecial=true

15. Винокуров Я. ЄС скасує всі торговельні обмеження для України. Хто від цього може виграти? URL: https://www.epravda.com.ua/publications/2022/05/2/686503

16. Відбулось засідання промдіалогу Україна – ЄС високого рівня. URL: https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=980606d4-2fb2-4c9a-9b62…

17. Власенко Л. В. Комплементарність торгівлі України та країн Європейського союзу як індикатор успішності євроінтеграції. *Ефективна економіка*. 2021. № 7. С.

18. Впроваджуючи Угоду про асоціацію Україна-ЄС: перші уроки, наслідки, практики використання За ред. Сушка О.В., наукового директора Інституту Євро-Атлантичного Співробітництва. Київ, 2019. 41 с.

19. Вступление Украины в ЕС: преимущества для граждан и бизнеса. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ru/analitycs/211004_vstuplenie-ukrainy-v-es-preimushchestva-dlya-grazhdan-i-biznesa

20. Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами / Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/

21. Геополітичні та геоекономічні зміни, формовані під впливом російської агресії, та оновлення місця України у світовому просторі / наук. ред. В.Юрчишин. Київ: Центр Разумкова, 2022. 103 с.

22. Голубишина Г. Ю. Методика дослідження кон'юнктури ринка і визначення напрямів розвиитку зовнішньоекономічних зв'язків, можливостей розширення експорту та імпорту. Київ. 2006. 244 с.

23. Гончарук І. В. Сучасний стан енергозабезпечення агропромислового комплексу України. *Економіка та держава.* 2020. № 10. С. 93–98.

24. Гончарук І.В. Енергетична незалежність АПК на засадах сталого розвитку. *Інвестиції: практика та досвід.* 2020. № 17-18. С. 29–36.

25. Давиденко Г. Теоретичний аспект впливу стандартів на міжнародну торгівлю. *Інноваційна економіка*. 2020. № 9-10. С. 5-10.

26. Далик В. П., Дуляба Н. І. Зовнішня торгівля України: реалії та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2016. No 7.Ч.1. С. 110–113.

27. Державна служба статистики України. URL: http:// www.ukrstat.gov.ua

28. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/

29. Долгова Л., Іваненко В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємницьких структур в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Path of Science*. 2021. № 7(10). С. 2007–2016.

30. Експорт товарів та послуг: які можливості є в українського бізнесу зараз. URL: https://biz.ligazakon.net/analitycs/212162_eksport-tovarv-ta-poslug-yak-mozhlivost--v-ukranskogo-bznesu-zaraz

31. Експорт України до ЄС: вплив нетарифних заходів. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2020/02/EU-NTMs_2020-02-18_new-1.pdf

32. Євтушенко В. А., Кудінова М. М., Шкумат А. В. Вдосконалення системи мотивації суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. *Приазовський економічний вісник.* 2020. Вип. 6 (23). С. 73–78.

33. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text

34. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2021 рік / Україна – Європа : євроінтеграційний портал. Київ, 2022. 86 с.

35. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом 2015–2020 / Україна – Європа : євроінтеграційний портал. Київ, 2021. 181 с. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/zviti-pro-vikonannya/aa-impl…

36. Звіт про фінансову стабільність. Червень 2022 року / НБУ. Київ, 2022. 54 с.

37. Зовнішньоторговельні відносини України з країнами ЄС. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/EU_y.pdf

38. Зовнішня торгівля України : стат. збірник / Державна служба статистики : сайт.URL:http//www.ukrstat.gov.ua

39. Зовнішня торгівля України за 2020 рік. Статистичний збірник. Державна служба статистики України. Київ, 2021. 132 с.

40. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2020 році. URL: https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=76438c62-5e54-4931-ad98-7fe59d004a2a&title=ZovnishniaTorgivliaUkrainiTovaramiTaPoslugamiU2020Rotsi

41. Качка Т. Немає підстав вводити обмеження експорту зернових. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2021. № 4 https://agropolit.com/interview/856-taras-kachka-nemaye-pidstav-vvoditi-obmejennyaeksportu-zernovih.

42. Квач Я., Грималюк А. Еволюція міжнародної торгівлі. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2017. № 4. С.47-56

43. Кінах М. Торговельні преференції ЄС для України: час нових можливостей для експорту в умовах війни. URL: https://yur-gazeta.com/golovna/torgovelni-preferenciyi-es-dlya-ukrayini-chas-novih-mozhlivostey-dlya-eksportu-v-umovah-viyni.html

44. Конкурентостійкість підприємства в аспекті організаційного та управлінського теоретико-методичного інструментарію / Кузьминчук Н., Євтушенко В., Куценко Т., Терованесова О. . *Журнал європейської економіки*. 2020. № 19 (3). С. 587–604.

45. Коробко А. В., Туль С.І. Диджиталізація міжнародної торгівлі: особливості та мегатренди. *Актуальні проблеми теорії та практики міжнародних економічних відносин в умовах глобальної трансформації* : матеріали наукової конференції студентів та молодих учених спеціальності Міжнародні економічні відносини (м. Полтава, 2 грудня 2020 р.) / за заг. ред. В. Ю. Стрілець. Полтава : ПУЕТ, 2020. С. 42–44.

46. Круп'як І.Й. Вектори зовнішньої торгівлі держави в умовах сучасних економічних перетворень. Вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Економічні науки. 2017. Вип. 20. С. 158-162.

47. Кубатко О. В., Пімоненко Т. В. Торговельна політика ЄС та Україна : навч. посібн. Суми : Сумський державний університет, 2019. 344 с.

48. КулицькийС.Питання трансформації української зовнішньої торгівлі на сучасному етапі.Україна: події, факти, коментарі. 2015. № 23. С. 49–59.

49. Ладиченко К. І. Індикатори вимірювання зовнішньоторговельної відкритості національної економіки. Економічний простір.2015. № 95. С. 16–25.

50. Литвин О. Україна в системі міжнародних економічних відносин в умовах інституціоналізації та глобальної конвергенції. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. 2019. Вип. 1. С. 36-40.

51. МазаракіА. А., Мельник Т. М., Іксарова Н. О. та ін. Зовнішня торгівля України:XXI століття: монографія/ за заг. ред. А.А. Мазаракі. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 600 с.

52. Міжнародна торгівля товарами в Україні та Євросоюзі у 2021 році. URL: http://edclub.com.ua/analityka/mizhnarodna-torgivlya-tovaramy-v-ukrayini-ta-yevrosoyuzi-u-2021-roci

53. Міжнародна торгівля: конспект лекцій : навч. посіб. для студ. спеціальності 051 «Економіка», спеціалізації «Міжнародна економіка» / КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: Т. Є. Моісеєнко. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 287 с.

54. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Експорт товарів та послуг України. URL: https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA.

55. Можливості для розвитку експорту української продукції при застосуванні обмежувальних заходів країн світу в торговельних відносинах з Росією та Білоруссю. URL: https://www.giz.de/en/downloads_els/Research_opportunities_development_export_UA_products_NEW.pdf

56. Мозгова Г. В., Євтушенко В. А., Мозгова А. Д. Формування Soft Skills фахівця у галузі маркетингу на основі компетентісного підходу. *Економіка та суспільство*. 2020. Вип. 22. С. 308–316.

57. Наукова та науково-технічна діяльність в Україні у 2021 році: науково-аналітична доповідь / Т. В. Писаренко, Т. К. Куранда та ін. Київ : УкрІНТЕІ, 2022. 93 с.

58. Національний інститут стратегічних досліджень. Щодо зовнішньої торгівлі товарами України у 2020 р. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-01/zed-2020.pdf

59. Непрядкіна Н. В. Особливості й перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України і ЄС сільськогосподарською продукцією. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2018. № 7. С. 60–-65.

60. Непрядкіна Н. В. Специфіка зовнішньої торгівлі послугами України з країнами східної Європи. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна.* 2017. No 6. С. 50–53.

61. Огляд євроінтеграційних реформ у промисловості України. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ohlyad-yevrointehratsiynykh-reform-u-promyslovosti-ukrayiny

62. Пахуча Е.В., Філімонов Ю.Л., Лещенко Л.О. Структурні зміни зовнішньої торгівлі України аграрною продукцією. Ефективна економіка. 2019. № 3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2019/50.pdf.

63. Платонова І. О. Експорт як чинник економічного зростання України в умовах міжнародної інтеграції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2019. Випуск 24. Частина 3. С. 37–41.

64. Пугачова К.М., Шеремет О.О. Зовнішньоторговельні відносини України з ЄС. *Економіка АПК*. 2018. № 2. С.85–90.

65. Пугачова К.М., Шеремет О.О. Зовнішньоторговельні відносини України з ЄС. *Економіка АПК*. 2018. № 2. С.85–90.

66. Пулій О.В., Іванов І. Сучасний стан та перспективи торговельно-інвестиційного співробітництва України і Туреччини. *Проблеми системного підходу в економіці.* 2019. Вип. 4(2). С. 24-31.

67. Рахман М. С., Євтушенко В. А., Рудас Д. С. Зовнішньоекономічна діяльність України з країнами ЄС. *Інфраструктура ринку*. 2020. № 47. С. 39–44.

68. Рибак І., Бабінська О. Місце України в системі міжнародної торгівлі. ΛΌГОΣ. *Мистецтво наукової думки.* 2020. №9. С. 13-16.

69. Рокоча В. В. Міжнародна економіка: навч. посіб. : у 2-х кн. Міжнародна торгівля: теорія та політика. Київ : Таксон, 2009. 455 с.

70. Рокоча В. В., Алькема В. Г., Терехов В. І. Міжнародна торгівельна діяльність : підруч. Київ : ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2018. 698 с.

71. Собкевич О. В. Огляд євроінтеграційних реформ у промисловості України. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-07/sobkevich-2.pdf

72. Співробітництво між Україною та країнами ЄС у 2019 році : стат.збірник/ Державна служба статистики : сайт. URL: http//www.ukrstat.gov.ua

73. Співробітництво між Україною та країнами ЄС. 2020 : статистичний збірник / Державна служба статистики України. Київ, 2021. 52 с. https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/06/zb_ES_%202020.pdf

74. Ставська Ю.В., Глуха А.О. Перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності України в умовах євроінтеграції. *Приазовський економічний вісник.* 2018. Вип. 5 (10). С. 59–64.

75. Тохтамиш Т. О., Ягольницький О. А., Овчиннікова М. А. Аналіз зовнішньої торгівлі товарами та послугами України з країнами європейського союзу. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. No 23. С. 44–50.

76. Україна 2022. Як не втратити свій шанс стати сильною державою. URL: https://uifuture.org/publications/ukrayina-2022-yak-ne-vtratyty-svij-shans-staty-sylnoyu-derzhavoyu/

77. Україна на чверть збільшила експорт у І півріччі 2021 року. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-na-chvert-zbilshila-eksport-u-i-pivrichchi2021-roku

78. Україна та Угода про Асоціацію: моніторинг виконання 2014 – перша половина 2021 року / ГО «Український центр європейської політики» ; Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні. Київ, 2021. 276 с.

79. Український експорт: проблеми та перспективи. URL: https://m.day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/ukrayinskyy-eksport-problemy-ta-perspektyvy

80. Федоришина Л. М. Дослідження тенденцій розвитку міжнародної інтернетторгівлі та міжнародного поштового обміну. *Митна безпека*. 2018. Вип. 2. С. 218–232.

81. Хаєцька О. П. Аналіз проблем і перспектив зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС. *Економіка. Фінанси. Менеджмент.* 2021. № 4. С. 132–149.

82. Хаєцька О. П. Аналіз проблем і перспектив зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2021. № 4. С. 132–149.

83. Хаєцька О. П. Сучасні тенденції зовнішньоекономічної діяльності України. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 2. С. 79-83.

84. Холявко К. О., Сторожук О. В. Торговельне співробітництво України з ЄС: впровадження європейських підходів до непрямого оподаткування в Україні. *Економіка і суспільство.* 2017. Випуск 9. С. 127–132.

85. Цифрова економіка. Криптовалюти: навчальний посібник / Кирилов Ю.Є., Грановська В.Г., Крикунова В.М., Жосан Г.В., Бойко В.О. Херсон : ОЛДІПЛЮС, 2020. 228 с.

86. Шепель Т. В. Сучасні реалії та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України. *Бізнес Інформ.* 2021. №1. С. 49–58.

87. Широкий Г., Гавриленко Н. Динаміка й тенденції зовнішньої торгівлі України за підсумками 7 місяців 2022 р. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/dynamika-y-tendentsiyi-zovnishnoyi-torhivli-ukrayiny-za

88. Шишелина Л. Вишеградская группа на фоне вызовов 2020. *Современная Европа.* 2020. № 5. С. 89–98.

89. Що дає Україні статус кандидата у члени Європейського Союзу. *Галичина*. 2022. 24 черв. URL: https://galychyna.if.ua/analytic/shho-daye-ukrayini-status-kandidata-u-…

90. Archick K. The European Union: Questions and Answers. Congressional Research Service. 2022. 25 p.

91. Boiko V., Kwilinski A., Misiuk M., Boiko L. Competitive advantages of wholesale markets of agricultural products as a type of entrepreneurial activity: the experience of Ukraine and Poland. *Economic Annals-XXI*. 2019. Vol. 175. Is. 1-2. Pp. 68–72.

92. Ellyatt H. The West's Unity over Ukraine Could Be Starting to Crack. CNBC.com. 2022. June 16. P. 11–16.

93. Encyclopaedia of exporting to the eu under the dcfta propaedia micropaedia macropaedia Outlining the Rules of Exporting under the Deep and Comprehensive Free Trade Agreement / M. Hellyer, S. Nerpii, V. Piatnytskyi. Kiev, 2019. 233 p.

94. European Union Exports to Ukraine. URL: https://tradingeconomics.com/european-union/exports/ukraine.

95. European Union, Trade in goods with Ukraine. URL: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_ukraine_en.pdf

96. EU-Ukraine Deep and Comprehensive Free Trade Area. URL: https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/eu-ukraine-deep-and-comprehensive-free-trade-area

97. Global aspects of national economy development in the conditions of transformational changes: collective monograph / L. O. Aleschenko, O. V. Averchev, V. O. Boiko, S. Yu. Bolila, L. V. Borovik, O. V. Cheremisin etc. Lviv-Toruń : LihaPres, 2021. 248 p.

98. International Tourism Development in the Context of Increasing Globalization Risks: On the Example of Ukraine's Integration into the Global Tourism Industry / Kyrylov Y., Hranovska V., Boiko V., Kwilinsk, A., & Boiko, L. *Journal of Risk and Financial Management*. 2020. № 13(12). P. 303.

99. Karnitschnig M. Europe's Leaders Fall Out of Key on Ukraine. Politico Europe. 2022. №16. P. 56–67.

100. Kovalenko R. Trade relations of Ukraine and European Union: european integration aspect. URL: https://www.researchgate.net/publication/348592313_TRADE_RELATIONS_OF_UKRAINE_AND_EUROPEAN_UNION_EUROPEAN_INTEGRATION_ASPECT/citation/download

101. Kwilinski A., Dzwigol H., & Dementyev V. Transnational Corporations as Entities of International Entrepreneurship. *International Journal of Entrepreneurship*. 2019. 23(SI4). P. 1-6.

102. Mylashko O. Statistical study of the state and development of foreign trade of Ukraine[Statystychne doslidzhennia stanu ta rozvytku zovnishnoi torhivli Ukrainy].

Socio-economic research bulletin;Vìsnik socìal'no-ekonomìčnih doslìdžen. Odessa National Economic Universit. Odessa, 2021. No.1 (76). P. 191–202.

103. Selling to the eu under the DCFTA Explaining the Benefits of the Deep and Comprehensive Free Trade Agreement (DCFTA) between Ukraine and the EU / Prepared by Mark Hellyer, Valeriy Pyatnitsky. Kiev, 2019. 109 p.

Дата звіту 1/16/2023

Дата редагування ---

Звіт не був оцінений.

метадані

Заголовок

Міжнародна_торгівля_товарами_взаємодія.docx

Автор

Мороз_Олександра_Олександрівна_

Науковий керівник

Мовсесян А.С.

підрозділ

кафедра європейської економіки і бізнесу

Перелік можливих спроб маніпуляцій з текстом

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		5
Інтервали	A→	0
Мікропробіли	·	116
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)	a	446

Обсяг знайдених подібностей

Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

30.95% 30.95% КП 1

15.32% 15.32% КП 2

0.99% 0.99% КЦ

25
Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

16796
Кількість слів

130835
Кількість символів

Подібності за списком джерел

Прокручуйте список та аналізуйте, особливо, фрагменти, які перевищують КП 2 (позначено жирним шрифтом). Скористайтеся посиланням "Позначити фрагмент" та перегляньте, чи є вони короткими фразами, розкиданими в документі (випадкові схожості), численними короткими фразами поруч з іншими (мозаїчний плагіат) або великими фрагментами без зазначення джерела (прямий плагіат).

10 найдовших фраз

Колір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/download/3670/3336	215	1.28 %
2	https://cozyhomestead.ru/Stroitelstvo_87770.html	139	0.83 %
3	https://jurliga.ligazakon.net/analitycs/211004_vstup-ukrani-do-s-perevagi-dlya-gromadyan-ta-bznesu	105	0.63 %
4	http://www.ieac.org.ua/public/item/download/5_822686b00a310834a68e77c8172f6319	78	0.46 %
5	http://ebib.pp.ua/dinamika-struktura-mejdunarodnoy-15711.html	78	0.46 %

ЦФЕНД
ЦЕНТР ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE

ЕКОНОМІКА, ФІНАНСИ, ОБЛІК І ПРАВО: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

ECONOMICS, FINANCE, ACCOUNTING AND LAW: CURRENT PROBLEMS OF THEORY AND PRACTICE

Збірник тез доповідей
Book of abstracts

Частина 1
Part 1

26 січня 2023 р.
January 26, 2023

м. Ізмаїл, Україна
Izmail, Ukraine

УДК 33
ББК 65

Економіка, фінанси, облік і право: актуальні проблеми теорії та практики: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Ізмаїл, 26 січня 2023 р.): у 2 ч. Ізмаїл: ЦФЕНД, 2023. Ч. 1. 56 с.

У збірнику тез доповідей представлено матеріали учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Економіка, фінанси, облік і право: актуальні проблеми теорії та практики» з:

Вінницький національний аграрний університет
Державний біотехнологічний університет
Державний торговельно-економічний університет
Державний університет «Житомирська політехніка»
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
Донбаська національна академія будівництва і архітектури
Донецький національний університет економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»
Західноукраїнський національний університет
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського
Львівський національний університет імені Івана Франка
Національний авіаційний університет
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Національний університет водного господарства та природокористування
Одеський національний економічний університет
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Сумський національний аграрний університет
Університет митної справи та фінансів
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

У збірнику тез доповідей висвітлюються результати наукових досліджень з актуальних питань економіки, фінансів, обліку і права.
Тематика конференції охоплює актуальні проблеми: економічної теорії та історії економічної думки; світового господарства і міжнародних економічних відносин; економіки та управління національною економікою; економіки та управління підприємствами; національної безпеки та оборони в умовах кризових явищ; економіки сільського господарства і АПК; підприємництва, торгівлі та біржової діяльності; інновацій та інвестиційної діяльності; туризму та готельно-ресторанної справи; бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту; фінансів, банківської справи, страхування; математичних методів, моделей та інформаційних технологій в економіці; менеджменту; публічного управління та адміністрування; екологічного, земельного та аграрного права; адміністративного права та процесу, фінансового права, інформаційного права; кримінального права, кримінально-виконавчого права, кримінології, кримінального процесу, криміналістики.

Видання розраховане на науковців, викладачів, працівників органів державного управління, студентів вищих навчальних закладів, аспірантів, докторантів, працівників державного сектору економіки та суб'єктів підприємницької діяльності.

© Автори тез, 2023
© Центр фінансово-економічних наукових досліджень, 2023
Офіційний сайт: http://www.economics.in.ua

ЗМІСТ
CONTENTS

СЕКЦІЯ 1. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ
SECTION 1. WORLD AGRICULTURE AND INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS 6

Михайленко О. Г.
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВСТУПУ В ЄС 6

Мороз О. О.
ОСОБЛИВОСТІ ТОРГІВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УМОВАХ ВІЙНИ 9

Руденко М. В.
ТОРГІВЛЯ ТОВАРАМИ ТА ПОСЛУГАМИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА США 11

Шевченко І. О.
КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ТОРГІВЛІ НА ГЛОБАЛЬНИХ РИНКАХ 13

СЕКЦІЯ 2. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ЕКОНОМІКОЮ
SECTION 2. ECONOMICS AND MANAGEMENT OF THE NATIONAL ECONOMY 15

Кісіль М. І.
НАЦІОНАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ АГРОІНВЕСТИЦІЙ 15

Шедловський О. В.
МЕХАНІЗМ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА 17

СЕКЦІЯ 3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ
SECTION 3. ECONOMICS AND MANAGEMENT OF ENTERPRISES 19

Зубов І. А., Гордієнко В. В.
ФОРМУВАННЯ ВИРОБНИЧОЇ СОБІВАРТОСТІ БУДІВЕЛЬНО-МОНТАЖНИХ РОБІТ БУДІВЕЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ 19

Кравченко М. О., Броницька М. В.
ПРОБЛЕМАТИКА ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ДЕРЖАВНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ 21

Сілакова Г. В.
ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ ПІДПРИЄМСТВА 23

Отже, як й у воєнний час, післявоєнне співробітництво Україна-ЄС буде характеризуватися синергією старих та нових форматів, структур й мереж, де Угода про асоціацію відіграватиме ключову роль.

Список літератури

1. Україна – кандидат в ЄС що це означає для бізнесу? Kyivstar Bizness HUB. 11.08.2022. URL: https://hub.kyivstar.ua/news/ukrayina-kandydat-v-yes-shho-cze-oznachaye-dlya-biznesu/ (дата звернення: 89.01.2023)

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 19.01.2023)

3. Україна з 2023 року отримає статус афільованого члена в CEN-CENELEC. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: https://hub.kyivstar.ua/news/ukrayina-kandydat-v-yes-shho-cze-oznachaye-dlya-biznesu/ (дата звернення: 17.01.2023)

4. Чернега О.Б., Кожухова Т.В. Міжнародна торгівля як джерело та чинник сталого розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 12. Ч. 3. С. 32–38.

5. Свириденко Ю. Країна можливостей: чому інвестор прийде в Україну. 10 галузей української економіки, які мають найбільший інвестиційний потенціал. Економічна правда. 29.09.2022. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2022/09/29/691997/ (дата звернення: 18.01.2023)

Мороз О. О.
магістрант,
ф-т міжнародної економіки і менеджменту,
Київський національний економічний університет
ім. Вадима Гетьмана

ОСОБЛИВОСТІ ТОРГІВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Україна здійснила свій цивілізаційний вибір в бік демократичних цінностей, здолавши непростий шлях до становлення ринкових відносин. Повномасштабне вторгнення РФ в Україну сильно ослабило її економічне становище. Розробка напрямів, шляхів і оцінка вартості відновлення після війни пов’язані з великими труднощами перш за все через унікальність та непередбачуваність процесів, подій і руйнацій, пов’язаних з вагомим впливом на структурні економічні процеси не лише національного, але й європейського та міжнародного масштабу. Додаткові труднощі зумовлені нестачею або відсутністю даних (дані щодо втрат унаслідок війни почнуть надаватися Державною службою статистики України через три місяці після завершення війни), що, однак, актуалізує значущість прогнозів та аналітичних оцінок. За експертними даними Європейського банку реконструкції та розвитку, падіння ВВП в Україні у 2022 р. сягне 30 %, а за даними Світового Банку – 45 % [1, с. 33].

В теперішніх реаліях для України надважливо зберігати тісні відносини з європейськими партнерами, зокрема зміцнювати торгівлю товарами та послугами з ЄС. Варто зазначити, що з 2014 року Україна має міцні партнерські взаємини з Європейським Союзом. Важливим кроком стало підписання та реалізація Угоди про асоціацію між ЄС та Україною, які набула чинності 1 вересня 2017 р. Європейський Союз надав Україні фінансову підтримку: ЄС та європейські фінансові інститути виділили нашій державі понад 17 млрд євро у вигляді грантів та кредитів для підтримки втілення в життя широкої програми реформ, з них 5,6 млрд євро в рамках п'яти програм макрофінансової допомоги. З 2014 року ЄС надав Україні понад 193 млн євро гуманітарної допомоги для підтримки жертв військової агресії РФ на сході України. Також ЄС запропонував гранти на суму 200 млн євро з метою допомогти Україні у протидії пандемією коронавірусної інфекції.

В умовах повномасштабної війни відбулися зміни у структурі та географії міжнародної торгівлі України. В експорті, як і раніше, домінують продовольчі товари та сільськогосподарська продукція (45 % від усього експорту), метали та вироби з них (17 %), машини, устаткування й транспорт (10,5 %) та мінеральні добрива (10 %). В структурі імпорту перше місце займають машини, устаткування й транспорт (28 % від загального імпорту), далі ідуть паливно-енергетичні товари (25 %), продукція хімічної промисловості (18 %), а також товари продовольчої групи та сільськогосподарська продукція (11 %).

Географічна структура міжнародної торгівлі України товарами та частка основних торговельних партнерів у загальному обсязі зовнішньої торгівлі товарами за сім місяців 2022 року наведена на рис. 1.

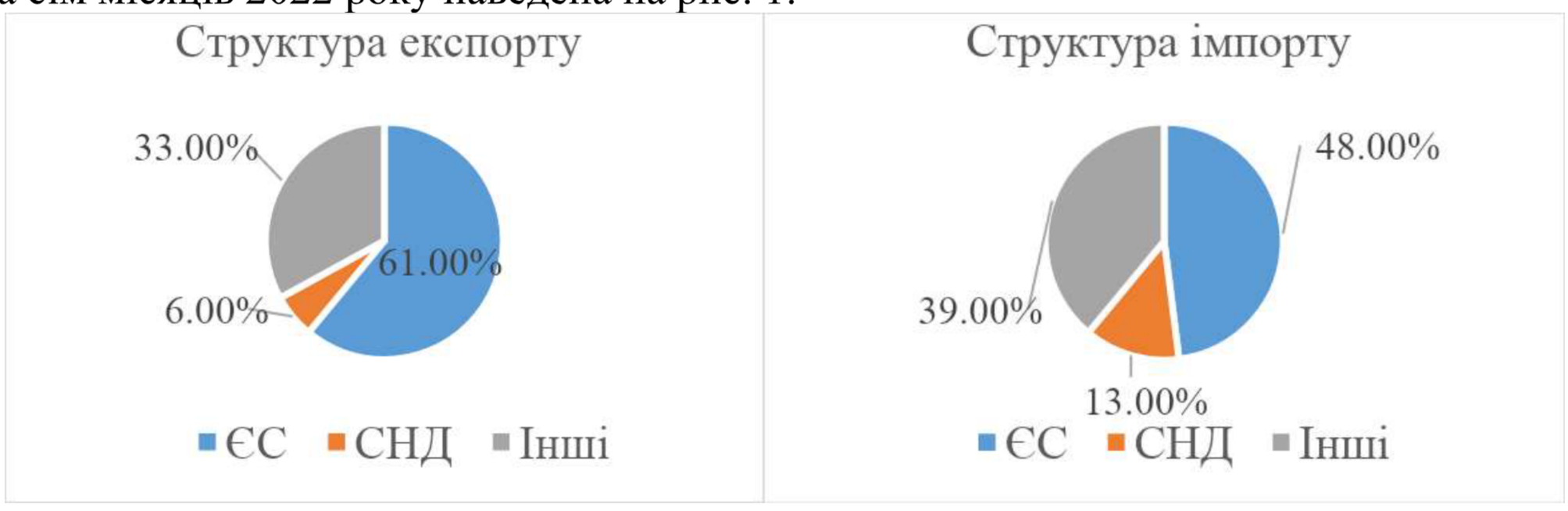

Рис. 1. Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами, 7 місяців 2022 року [2]

Аналіз географічної структури зовнішньої торгівлі товарами дає підстави стверджувати про незначне збільшення часток експорту (до 61 %) та імпорту (до 48 %) України до та з ЄС та відповідно наближення частки товарообігу України, яка припадає на країни ЄС і сьогодні складає 53,7 %, до показника деяких європейських країн (наприклад, у 2021 р. Республіки Польщі – 63,7 %, Болгарії – 63,3 %, Литви – 62,7 %, Естонії – 58,4 %) у їхній торгівлі всередині Європейського Союзу. У цілому експорт українських товарів до ЄС за сім місяців 2022 року збільшився на 9 % (до 15,6 млрд дол. США) в порівняно з аналогічним періодом минулого року [2].

Скасування з боку ЄС торговельних обмежень на ввезення товарів з України дає можливість вітчизняній продукції на рівних конкурувати з продукцією європейських країн і нарощувати експортний потенціал, зокрема, збільшити експорт енергоресурсів, продовольства та сировини для його виробництва, капітального обладнання (крім транспортного) та його частин, а також аксесуарів.

Стосовно ввезення товарів з ЄС до України, то він за вказаний період скоротився на 7 % і склав 14,3 млрд дол. США. Україна зменшила обсяг імпорту капітального обладнання, його частин та аксесуарів, промислових матеріалів, споживчих товарів та сільгосппродукції, водночас наростивши обсяг ввезення надзвичайно потрібних у воєнний час паливно-мастильних матеріалів.

Не зважаючи на усі виклики, Україна торгує в умовах війни. Європейська сторона всіляко підтримує нашу країну, зокрема економіку, пропонуючи гнучку торгівельну, у першу чергу експортну, політику з Україною.

Список літератури

1. Геополітичні та геоекономічні зміни, формовані під впливом російської агресії, та оновлення місця України у світовому просторі / ред. В. Юрчишин. Київ : Центр Разумкова, 2022. 103 с.

2. Широкий Г., Гавриленко Н. Динаміка й тенденції зовнішньої торгівлі України за підсумками 7 місяців 2022 р. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/dynamika-y-tendentsiyi-zovnishnoyi-torhivli-ukrayiny-za

Руденко М. В.
магістрант,
ф-т міжнародної економіки і менеджменту
Київський національний економічний університет
ім. Вадима Гетьмана

ТОРГІВЛЯ ТОВАРАМИ ТА ПОСЛУГАМИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА США

Сполучені Штати є дуже важливим торговельним партнером України. У 2020 році відбулося дев’яте засідання Ради з питань торгівлі та інвестицій США та України з метою зміцнення двосторонніх торговельних та економічних відносин. У 2021 році ВВП України становив, за оцінками, 167,4 млрд дол. США (поточні ринкові курси обміну), а реальний ВВП зріс приблизно на 3,2%. Велику роль у збільшенні економічних показників відіграло співробітництво з США [1]. Детальніше про частку США у торгівлі товарами та послугами з Україною у 2021 році можна розглянути на рис. 1 та 2.

В даний час Україна є 67-м за величиною торговим партнером США за товарами. Загальний обсяг торгівлі товарами становив 3,7 млрд дол. США протягом 2021 року. Експорт товарів склав 2,4 млрд дол. США. Імпорт товарів становив 1,3 млрд дол. Профіцит торгівлі товарами США з Україною склав 1,1 млрд дол. у 2021 році [2]. За даними Міністерства торгівлі, американський експорт товарів в Україну підтримав приблизно 5 тис. робочих місць у 2017 році (останні дані відсутні).

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ЕКОНОМІКА, ФІНАНСИ, ОБЛІК І ПРАВО: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (частина 1) м. Ізмаїл, 26 січня 2023 р.

Українською та англійською мовами

Відповідальний за випуск: Загородний І. Д.
Технічний редактор: Нестеренко В. О.
Художній редактор: Михайленко К. В.
Коректор: Остаповець Н. М.
Дизайнери й верстальники: Артеменко А. А, Григоренко Л. О.

Підписано до друку 26.01.2023 р. Формат 60х90/16
Папір офсетний. Друк – ризографія. Умовн. друк. арк. 4,1
Гарнітура Times New Roman.
Наклад 500 примірників. Зам. № 20397

Надруковано у ФОП Сидоренко А. В.
Свідоцтво про державну реєстрацію серія В01 № 710364
від 07.01.2007 р., м. Полтава, вул. Дмитра Коряка, 3

Всі права захищенні.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.

Редакційна колегія може не поділяти думок авторів.

ЦФЕНД ЦЕНТР ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Офіційний сайт: http://www.economics.in.ua

АНОТАЦІЯ

Мороз. О.О. - Міжнародна торгівля товарами: взаємодія України та ЄС – Рукопис.

Кваліфікаційна магістерська робота за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини», 2023

Магістерська робота присвячена дослідженню трендам, факторам та механізмам розвитку міжнародної торгівлі товарами та послугами України та країнами Європейського Союзу.

Розкрита сутність міжнародної торгівлі, окреслено місце України в системі міжнародної торгівлі, охарактеризовано чинники розвитку міжнародної торгівлі України та Європейського Союзу.

Досліджено та висвітлено структуру та географію імпорту та експорту товарів і послуг з Україною та країнами Європейського Союзу.

Обґрунтовано шляхи підвищення конкурентоспроможності українських товаровиробників на європейському ринку.

***Ключові слова**: міжнародна торгівля, економічне регулювання, торгівельна політика, ЄС, експортна стратегія, Україна, імпорт, зовнішня торгівля товарами та послугами;*

ANNOTATION

Moroz O.O. - International trade in goods: interaction between Ukraine and the EU - Manuscript.

Qualifying master's thesis in specialty 292 "International Economic Relations", 2023

The master's thesis is devoted to studying trends, factors, and mechanisms of the development of international trade in Ukraine's goods and services and the European Union's countries.

The essence of international trade is revealed, the place of Ukraine in the global trade system is outlined, and the factors of the development of international trade between Ukraine and the European Union are characterized.

The structure and geography of the import and export of goods and services with Ukraine and the countries of the European Union were studied and highlighted.

Ways to increase the competitiveness of Ukrainian producers in the European market are substantiated.

Keywords: *international trade, economic regulation, trade policy, EU, export strategy, Ukraine, import, foreign exchange in goods and services;*